

الَّذِينَ هُمْ فِي صَلَاتِهِمْ خَاشِعُونَ (١٧٨)
صلوا كما رأيتموني أصلي (الحديث)

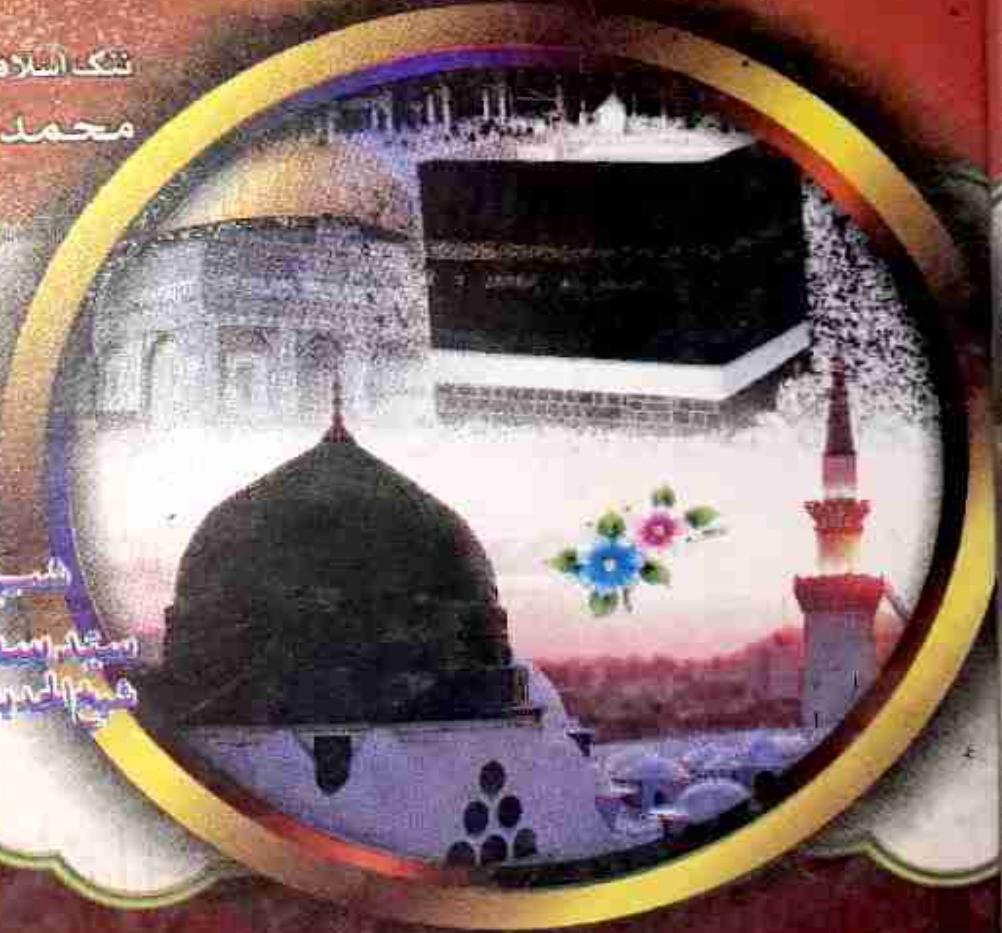

شيخ محمد بن صالح المنجد احتافوا بوقتكم إلى

تتمتع أسلاف شيخ التفسير مولوي ابوضياء
محمد كل وهاج (روداتي)

مستند

شيخ التفسير والحديث مولانا
سيد سعيد الله شاه جهانگیری
شيخ الحديث جامعہ امداد العلوم پشاور صدر

مکتبہ جنتک پشاور
مسکد اربہ لادہ اکوڑہ خٹک
0300-9395919
0306-7616569

مکتبۃ الجمرہ

الذين هم في صلواتهم حاشعون (الاية)
صلوا كما رايتموني اصلي (الحديث)
ديغمبر صلى الله عليه وسلم لمونج

احنافوته دالى

تاليف

محمد گل وهاج روداتى

پسند فوموده

شيخ التفسير والحديث مولانا سيد سعيد الله شاه جهانگيروى

جامعه امداد العلوم پشاور صدر

خير ندويه اداره

مكتبه الحرم صدف پلازه محله جنگى پشاور

مكتبه الحرم سردار پلازه اکوړه خټک

د کتاب ییژندنه

د کتاب نوم :	د پیغمبر صلي الله عليه وسلم لمونځ احنافو ته ډالۍ
لیکوال :	شیخ مولانا محمد گل وهاج (روداتی)
د چاپ چاری :	مکتبه الحرم پشاور اکوړه خټک
مخونه :	۱۹۰
د چاپ کال :	۱۴۳۴ هـ ق
خپرندویه اداره :	مکتبه الحرم پشاور اکوړه خټک
برېښنايي کوونکی :	<u>عزت الله سلطاني</u>
اړیکه :	0093706912702

فهرست

- ۲۰..... د پیغمبر ﷺ لمونځ
- ۲۰..... د پیغمبر ﷺ لمونځ
- ۲۰..... (داوداسه طریقه)
- ۲۱..... دوهم حدیث د حضرت علی ﷺ :
- ۲۲..... د خټ مسح سنت ده
- ۲۲..... د غوړ ونو مسح سنت ده
- ۲۲..... دویم حدیث : ربیع بنت معوذ رضی الله عنها
- ۲۳..... د خلورمي برخه د سر مسح فرض ده
- ۲۳..... اول حدیث : مغیره بن شعبه ﷺ
- ۲۳..... دوهم حدیث : دانس ﷺ مرفوع حدیث
- ۲۳..... په بهیدونکی وینه اودس ماتیري
- ۲۴..... ذکر (اندام مخصوصه) ته په لاس لږولو اودس نه ماتیري
- ۲۵..... اثر د علی ﷺ
- ۲۵..... بنڅو ته په لاس لږولو اودس نه ماتیري
- ۲۶..... په خوب اودس ماتیري
- ۲۶..... په هغه خوب اودس ماتیري چې په اړخ، ډډه وی
- ۲۷..... (دلمانځه وختونه)
- ۲۸..... خلورم حدیث د رافع بن خدیج ﷺ
- ۲۹..... د ماسپښین دلمانځه وخت

- دوهم حدیث دابوهریره موقوف حدیث دی ۲۹
- دابوذر رضی الله عنه مرفوع حدیث ۳۰
- دما سپنبن لمانځه مستحب وخت : ۳۰
- دریم حدیث خالد بن دینار ۳۱
- خلورم حدیث دابوسعید خدری رضی الله عنه ۳۱
- دماز دیگر مستحب وخت ۳۳
- دما بنام لمانځه وخت ۳۴
- جمع بین الصلوتین ۳۶
- دوه لمونځونه په یو وخت کول ۳۶
- دلایل ۳۷
- دلونځ دوخت نه دروستو کولو گناه : ۳۹
- دسختي جگړې او ویری په حالت کې به هم په خپل ټاکلي وخت لمونځونه کوي ۴۰
- بغیر د عذر نه جمع بین الصلوتین گناه ده ۴۰
- جمع بین الصلوتین په دین کې کمښت دی ۴۱
- دلایل په جمع صوری ۴۳
- اذان او اقامت ۴۵
- اقامت ۴۵
- دلونځ سنت طریقه ۴۸
- قبلي ته مخ کول فرض دی ۴۸
- په ولاړه کې خپې قبلي ته کول ۴۸

- (۱) دلمونخ نیت فرض دی ۴۹
- (۲) قیام (ولارہ) پہ لمانخہ کی فرض دہ ۴۹
- (۳) اولئی تکبیر فرض دی ۵۹
- (۱) دعلی علیہ السلام مرفوع حدیث دی ۵۹
- (۲) دابوہریرہ رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث دی ۶۰
- تکبیر تحریمہ ۶۰
- دابوحمید رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث ۶۰
- پہ تکبیر اولی کی لاسونہ غور و نوتہ پورته کول سنت دی ۶۱
- دنبخو لپارہ سینی پوری لاسونہ پورته کول سنت دی ۶۳
- دابوہریرہ رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث ۶۳
- دگوتو خیتی قبلی طرفته کول سنت دی ۶۳
- بنی لاس پہ چپ (کس) لاس اینودل سنت دی ۶۴
- پہ لمانخہ کی لاسونہ دنامہ نہ لاندی اینودل سنت دی ۶۶
- اول دلیل: ۶۶
- ترجمہ: ۶۶
- دوہم دلیل: ۶۸
- دریم دلیل: ۶۹
- ترجمہ ۶۹
- خلورم دلیل: ۶۹
- پنخم دلیل: ۶۹
- ترجمہ: ۶۹

- ۷۰ اقوال او اثار د صحابه کرام رضی اللہ عنہم .
- ۷۱ اقوال او اثار د تابعینو (رحمهم الله)
- ۷۱ ۱. حضرت ابو مجلز تابعی
- ۷۱ اخیرنی خبره :
- ۷۶ قرأة (په ولاړه لوستنه د قرآن شریف دڅه برخې) فرض دی
- ۷۶ د ابو هريرة رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث
- ۷۶ د ابو سعید رضی اللہ عنہ حدیث
- ۷۷ د ابو قتاده رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث
- ۷۹ د عبد الله بن مسعود رضی اللہ عنہ اثر او حدیث :
- ۷۹ تعدیل الارکان (رکوع او سجده پوره او برابره کول) واجب دی.
- ۸۰ رکوع او سجده سمه نه کول د لمانځه نه غلا ده.
- ۸۱ مقتدیان به امام پېی چپ ولاړوي
- ۸۱ نه به په جهري لمانځه کې څه لولی اونه په خفیه لمانځه کې
- ۸۱ اول دلیل :
- ۸۱ ترجمه:
- ۸۱ اول دلیل:
- ۸۲ دوهم دلیل:
- ۸۲ دریم دلیل:
- ۸۲ څلورم دلیل:
- ۸۲ پنځم دلیل:
- ۸۲ شپږم دلیل:

- ۸۲..... اووم دلیل: حسن بصری رحمۃ اللہ علیہ
- ۸۲..... اتم دلیل: امام زہری (المتوفی ۱۲۴) کتاب القراءة ص (۳۷)
- ۸۲..... نہم دلیل:
- ۸۲..... لسم دلیل:
- ۸۳..... یولسم دلیل:
- ۸۳..... دولسم دلیل:
- ۸۳..... ترجمہ:
- ۸۳..... دیارلسم دلیل:
- ۸۴..... احادیث:
- ۸۴..... اولنی حدیث:
- ۸۴..... ترجمہ:
- ۸۴..... دوہم حدیث:
- ۸۵..... ترجمہ:
- ۸۵..... دریم حدیث:
- ۸۵..... ترجمہ:
- ۸۵..... خلورم حدیث:
- ۸۶..... ترجمہ:
- ۸۶..... پننم حدیث:
- ۸۶..... ترجمہ:
- ۸۶..... شپرم حدیث:
- ۸۶..... اووم حدیث:

- ٨٦ ترجمه:
- ٨٧ اتم حديث:
- ٨٧ ترجمه:
- ٨٧ ١. امام عبدالرزاق
- ٨٨ ٤. ابن عباس
- ٨٨ ٥. عبدالله بن عباس رضي الله عنه
- ٨٨ ٦. اثر او قول زيد بن ثابت
- ٨٨ ٧. زيد
- ٨٨ ٨. اثر او قول د عبدالله بن عمر
- ٨٨ ٩. اثر انس
- ٨٩ د الحمد لله نه روسته امين وئيل سنت دي
- ٩٠ امين پټ ويل سنت دي
- ٩٠ امين پټ ويل سنت دي
- ٩٠ دامين دمستلي
- ٩٠ دا حنافو دلائل په پټ لوستو دامين
- ٩٠ اما الدليل الا ول من القرآن الكريم:
- ٩٢ سوال:
- ٩٢ جواب:
- ٩٢ سوال:
- ٩٢ جواب:
- ٩٢ سوال:

- جواب: ۹۲
- سوال: ۹۳
- سوال: ۹۳
- جواب: ۹۳
- دلیل په دعائیت دآمین: ۹۳
- مدعي چې دعاء په پټه وي: ۹۴
- اولنی دلیل: ۹۴
- دویم دلیل: ۹۵
- دریم دلیل: ۹۵
- خلورم دلیل: ۹۵
- پنځم دلیل: ۹۵
- شپږم دلیل: ۹۶
- اووم دلیل: ۹۶
- اتم دلیل: ۹۷
- ددلیل خلاصه: ۹۷
- فایده اولی: ۹۸
- فایده ثانیه: ۹۸
- له احادیثو څخه داحنافو دلائل ۹۹
- لومړی حدیث: ۹۹
- اعتراضات دمخالفینو په حدیث دشعبه رحمۃ اللہ علیہ ۹۹
- او وجوه ترجیح دحدیث دسفیان رحمۃ اللہ علیہ اودهغې نه جوابات ۹۹

۱۰۰.....: اول اعتراض

۱۰۰.....: جواب

۱۰۲.....: دویم اعتراض

۱۰۳.....: جواب

۱۰۴.....: دریم اعتراض

۱۰۴.....: جواب اول

۱۰۴.....: دویم جواب

۱۰۵.....: دریم جواب

۱۰۵.....: خلورم جواب

خلورم اعتراض او وجه د ترجیح او غوراوی د روایت د سفیان او

ترینه جواب..... ۱۰۶

حاصل او خلاصه دا اعتراض داده:..... ۱۰۶

جواب:..... ۱۰۶

فائده:..... ۱۰۷

د تعجب خبره ده:..... ۱۰۸

پنځم اعتراض او وجه د ترجیح د روایت د سفیان رحمۃ اللہ علیہ او ترینه جواب ۱۰۸

حاصل او خلاصه دا اعتراض داده:..... ۱۰۸

جواب:..... ۱۰۹

شپږم اعتراض:..... ۱۰۹

جواب:..... ۱۰۹

اوم اعتراض او وجه د ترجیح د روایت د سفیان رحمۃ اللہ علیہ..... ۱۱۱

- جواب: ۱۱۴
- اسباب دغوراوى دحديث دشبعه رحمته الله په حديث دسفيان رحمته الله ۱۱۶
- اهل سنت والجماعت ته زيرى ۱۲۰
- دغير مقلدينو نامرادي او خذلان ۱۲۱
- شپږم دليل دا حنافو: ۱۲۲
- پنځم حديث: ۱۲۲
- اووم دليل دا حنافو: ۱۲۲
- شپږم حديث: ۱۲۲
- اتم دليل دا حنافو: ۱۲۳
- اووم حديث: ۱۲۳
- نهم دليل دا حنافو ۱۲۴
- اتم حديث: ۱۲۴
- لسم دليل دا حنافو: ۱۲۴
- نهم حديث: د عبدالله ابن مسعود رضي الله عنه روايت: ۱۲۴
- استدلال: ۱۲۵
- يوولسم دليل دا حنافو ۱۲۶
- لسم حديث: ۱۲۶
- دولسم دليل دا حنافو: ۱۲۶
- يوولسم حديث دابو هريرة رضي الله عنه روايت: ۱۲۶
- ركوع كې لاسونه په زنگونو اېښودل سنت دي، گوټى به خلاصى وي او
- لاسونه به دار خونونه جداوي ۱۲۸

- په رکوع کې به ملانېغه اوخوره وي سر به نه ښکته وي اونه پورته. ۱۲۹
- درکوع اوسجدي تسبیح درې ځله ویل سنت دي : ۱۳۱.....
- درکوع اوسجدي تسبیح درې ځله نه زیات هم ویلی شي : ۱۳۱.....
- رکوع په آرام سره کول واجب دی ۱۳۲
- رکوع نه روسته پوره نیغ ودریدل واجب دی ۱۳۲
- رکوع نه دپورته کیدو په وخت کې تسبیح او تحمید ویل سنت دي ۱۳۲
- منفرد او امام به سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ دواړه وائی ... ۱۳۳
- لا سونه پورته کول (رفع الیدین) نشته ۱۳۴
- درکوع نه پورته کیدو په وخت کې رفع الیدین نشته. ۱۳۴
- دریم حدیث د عبدالله بن عمر رضی الله عنه ۱۳۵
- خلفاء راشدینو رفع الیدین نه کول ۱۳۶
- دسجدي کولو طریقه ۱۳۸
- سجدي ته دتللو په وخت کې الله اکبر ویل سنت دي ۱۳۸
- سجدي ته دتللو په وخت کې اول زنگونه په ځمکه ایښودل بیا لاسونه ۱۳۹
- سجده ددواړو لاسونه په مینځ کې سنت ده ۱۴۰
- په سجده کې لاسونه دغور و نوبرابری کې ایښودل سنت دی ۱۴۰
- دسجدي په حالت کې څنگلی داړخونونه لری کول سنت دی ۱۴۱
- دسجدي په حالت کې څنگلی دځمکې نه پورته کول سنت دی ... ۱۴۱
- دسجدي په حالت کې به کیده دورنونونه لری وی ۱۴۲
- په اوه اندامونه سجده کول ۱۴۳

- ۱۴۲..... په سجده کې به دخپوگوتي قبلي طرف ته وي.
- ۱۴۳..... دسجدي تسبيحات.....
- ۱۴۴..... جلسه (د دوو سجدو په مينځ کې ناسته) په اطمنان سره.....
- ۱۴۴..... ددواړو سجدو په مينځ کې دناستي طريقه.....
- ۱۴۵..... ددواړو سجدو په مينځ کې به د(رَبِّ اغْفِرْ لِي) په اندازه کيني.....
- ۱۴۷..... اثار د صحابه کرامو رضي الله عنهم.....
- د دويمی سجدي نه دپورته کيدو په وخت کې اول لاسونه بيازنکونه پورته کول..... ۱۴۸.....
- دويم رکعت داول رکعت په شان اداء کول پکاردی..... ۱۴۸.....
- دويم رکعت کې سبحانک اللهم اوعوذ بالله نشته..... ۱۴۸.....
- دويم رکعت کې بسم الله پټ ويل سنت دي..... ۱۴۹.....
- دويم رکعت کې دسورة فاتحه سره بل سورة يوځای کول..... ۱۴۹.....
- بنی خپه ودرول اوچپه (گسه) خپه باندي کيناستل..... ۱۴۹.....
- په ناسته کې لاسونه په ورنونو ايښودل سنت دي..... ۱۵۲.....
- په ناسته کې تشهد ويل واجب دي..... ۱۵۳.....
- د تشهد الفاظ..... ۱۵۴.....
- په اوله ناسته کې په تشهد زياتونه نه کول..... ۱۵۵.....
- په ناسته کې په مسواکه گوته اشاره کول سنت دي..... ۱۵۶.....
- داشاري په باره کې نور احاديث..... ۱۵۸.....
- (تلك عشرة كاملة) اشاره او احناف..... ۱۵۹.....

په اشاره کې به اول لاس خلاص وي داشاري په وخت کې په گوټي بندوي

۱۶۱.....

د عبدالله بن عمر رضي الله عنه مرفوع حديث : ۱۶۱.....

دناستي تر اخره به گوټي بندي وي ۱۶۱.....

داشاري نه بغير گوته خوزول ندي پکار ۱۶۲.....

درود شريف نه پس دعا ۱۶۳.....

دلمانځه په اخر کې بني اوچپ طرفته سلام گرزول ۱۶۵.....

د علي رضي الله عنه مرفوع حديث : ۱۶۶.....

طريقه د سلام (السلام عليكم ورحمة الله) ده ۱۶۶.....

سلام په وخت کې بڼه پوره مخ اړول ۱۶۶.....

دوه سلامه گرزول سنت دي ۱۶۷.....

دعاء د دعاء طريقه ۱۶۸.....

سلام نه روسته مقتديانوته مخ گرزول ۱۶۸.....

دلمانځه نه روسته اذکار او تسبيحات ۱۶۹.....

د تسبيحاتونه روسته او دعائونه مخکې درود شريف ويل ۱۷۰.....

دلمانځه نه روسته دعا ۱۷۱.....

د پورتنو احاديثو او د پيرو نورو قوی احاديثونه ثابتيري چې لمانځه نه

روسته دعا سنت ده او په اتفاق د علماء مستحب ده ۱۷۲.....

لاسونه پورته کول په دعاء کې سنت دي ۱۷۳.....

وتر واجب درې رکعته دي په يو سلام سره ۱۷۴.....

اثار د صحابه کرامو رضي الله عنهم او تابعينو رضي الله عنهم ۱۷۷.....

د درې رکعتو و ترويه مينځ کې سلام گرزول نشته ۱۷۹.....

د عبدالله بن عمر رضي الله عنه مرفوع حديث دی ۱۸۰.....

تقریظ

شیخ القرآن والحديث حضرت علامہ مولانا ابوالحنیف محمد امیر
الرحمن نعمانی رئیس شوری اہل سنت والجماعت ننگرہار
الحمد لله الذي هداانا الى طريق اهل السنة والجماعة بفضلہ العظیم،
والصلوة والسلام على سيدنا محمد الذي كان على خلق عظیم، وعلى اله
وصحبه الذين فازوا منه بحظ جسيم.

اما بعد: په موجوده دور کې د عدم تقلید فتنه په عوامو کې د فتنه
انکار حدیث بنیاد دی، تقریباً کوم دلائل د عدم تقلید پیش کوي
شي دادمنکرینو د حدیث هم دلائل دي تقریباً ټول امت په تقلید
دایمه مجتهدینو متفق دي اوبیا پکې الحمد لله د مذهب حنفي
نسبت ۷۵٪ په سلوکې دی په خای ددي چې مونږ د شرالقرون
خلکو تقلید وکړو د کومو په علم او تقوی باندې څمونږ پوره یقین
نشته باید دهغه علماء کرامو اتباع او تقلید وکړو چې دهغوی په
علم، تقوی اویه ولایت باندې ټول مسلمانان متفق دي اویه خیر
القرون کې شمار دی

ع (فكل خير في اتباع من سلف: وكل شر في ابتداء من خلف)
دېده مرغه په دې پرفتن دور کې څه خلک کوم چې په تقلید
د شرالقرون کې اخته دي ځني فروعی مسائلو کې د فساد او د تفرق

باعث گرځوی اویه امت مسلمه کې دانتشار پیدا کولو په هڅه کې
دې اویه حقیقت کې دوی داغیارو دپاره خدمات کوي.

ددغې لوي فتنې دمخنيوي په خاطر ځمونږ گران ورور فخر اهل
السنة ترجمان احناف حضرت مولانا محمد گل (وهاج) دامت برکاتهم
تعلیماً تقريراً او تحريراً مصروف الحال دي الله تعالى دی ددوي
داخدمات پخپل دربار کې قبول کړي.

دنوموړې قيمتي رسالې (احنافوته دالې،) ځني ځايونه مي وکتل ډیر
مبارک مدلل، مفصل، مفضل دقدر وړ اوزړه پورې کتابونه دي الله
تعالی دې پخپل فضل او کرم سره دا کتاب دامت دهدایت اودفتنه ئی
لامذهبيت څخه دېچ کیدلو ذریعه اودنوموړې لپاره دآخرت دنجات
ذخیره وگرځوي اوالله تعالى ټولو مسلمانانه ددې کتابونو څخه
فائدي نصیب کړي آمین هذا ونسال الله سبحانه ان يوفقنا لفهم
اسرار الدين المبين بجرمة النبي الصادق الامين صلى الله عليه وعلى اله
وصحبه اجمعين .

ابو الحنيف محمد امير الرحمن النعماني غفرله الباری

خادم علوم الحديث في مدرسه ام العلوم جلال آباد افغانستان

۲۸ / محرم الحرام / ۱۴۳۴ هـ

تقرېظ

بقية السلف فقيه العصر شيخ التفسير والحديث حضرت مولانا

سعيد الله شاه دامت برکاته

شيخ الحديث بجامعة إمداد العلوم الإسلامية بشاور صدر

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين والصلوة والسلام على رسوله سيد الأنبياء والمرسلين وعلى آله وصحبه الغر الميامين وعلى من تبعهم بأحسان إلى يوم الدين. أما بعد!

ادله دشرېعت محمدي على صاحبها الصلوة والتحية خلور دي : اول : كتاب الله (قرانكريم) . (۲) دويم سنت رسول الله (احاديث) . (۳) دريم اجماع امت (د اهل خلکو اجماع په يوه مسئله) . (۴) خلورم قياس (دمجتهدينو) .

بعضې ناپوهه وايي : چې احناف بعضې کومې مسئلې دلمانځه په باره کې بيانوي دا په احاديثو کې نشته . بلکه دادامام ابوحنيفه رحمه الله خپله رای ده (و العياذ بالله) حالانکه دې مسئلو پسې شاته احاديث دي .

په دغه موضوع تفصيلي بحث دا احاديثو د کتابونو په شروحاتو کې شوي دي اومستقلې رسالې او کتابونه پرې په مختلفو ژبو کې ليکلي شوي دي .

په دغه لړۍ کې زمونږه نوجوان عالم فاضل مولوي محمد گل وهاج د : ((احناف ته دالۍ)) نومې کتاب دلمانځه دغټو مسئلو په باره کې ليکلي دي او ثبوت

يې دا احاديثو نه په حوالو سره کړي دي . او کتاب کې يې دلمونځ بعضې مسایل په تفصيلي تحقيق سره ددلائلو په رنډا کې ذکر کړي دي .

بنده دا دواړه کتابونه ځاي په ځاي وکتل ډير مفيد يې وليدل . الله جل جلاله دې په خپله دمؤلف دپاره اودنورو اهل علمو اوطالبانو اوعوامو مسلمانانو دپاره دخير اوفائدي ذريعه وگرځوي . آمين

سعيد الله شاه

امدادالعلوم پېښور

تقريظ

بركة العصر فضيلة الشيخ جامع المعقول والمنقول

حضرت مولانا صالح محمد حقاني

بسم الله الرحمن الرحيم

نحمده ونصل على رسوله الكريم . أما بعد !

الحمد لله په مذاهب اربعه کې حنفي مذهب هغه مذهب دي چې دخپلو مفتي به مسايلو په شادي د دلايلو غرونه لري . متاسفانه بعضو خلکو په عوامو کې دا خبره دخورولو کوشش کوي چې دا حنافو لمونځ دقران اوسنت خلاف دي ، او احناف اکثر خيال اتو پسې روان دي ، ليکن دحق مذهب ددفاع لپاره الله تعالى هره زمانه کې رجال پيدا کړي دي .

الحمد لله مولانا محمد گل وهاج هغه شخصيت دي چې دحق مذهب ددفاع لپاره يې دنورو ميدانونو تر څنگ دتصنيف اوتاليف ميدان کې هم قابل قدر خدمتونه کړيدي . دهغه نوي تصنيف « احنافو ته ډالۍ » دا واضحه کوي چې دا حنافو مسائل دقران اوسنت سره موافق دي اودمخالفينو خبرې فقط پروپيگنده

ده .

مولانا کوشش کړيدي چې په ښه تحقيقي انداز کې هره مسئله واضحه کړي .

ماکتاب ځاي ځاي مطالعه کړلو دلائل يې مستند دي .

الله تعالى دې منصف ته اجر او دنور خدمت توفيق ورکړي .

والسلام

صالح محمد حقاني

خادم القرآن والسنة بجامعة ضياء المدارس سرخرو د ننگرهار

يوم الخميس قبل صلاة الفجر ۵:۳۰

۱۷ ربيع الثاني ۱۴۳۴هـ

سماحة الشيخ بقية السلف شيخ التفسير والحديث حضرت

مولانا قاضي محمد آمين دامت بركاته

استاذ الحديث بمركز العلوم الإسلامية بشاور

بسم الله الرحمن الرحيم

أما بعد ! فرضينا بالله رباً وبالإسلام ديناً وبالقرآن والحديث قدوة وإماماً ونشهد أن لا إله

إلا الله ونشهد أن سيدنا ومولانا محمد النبي بعد . وبعد !

فإن الرسالة التي الفنا مولوي محمد كل قد طالعتياً فوجدتها بحمد الله نافعة وكيف لا فقد

اعطى له ذهن ثاقب وفكر صائب واسئل الله تعالى أن يتقبل منه ويجعلها مقبولاً وأجرأ وذخراً .

آمين يا رب العالمين

وأنا العبد العاصي قاضي محمد آمين

خادم العلوم النبوية بمركز العلوم الإسلامية

راحت آباد من مضافات بشاور

تقريظ

سماحه الشيخ فقيه العصر مناظر اسلام حضرت مولانا مفتي

محمد نديم محمود الحنفي مدظله العالي

مدير جامعه امام اعظم ابو حنيفه رحمه الله پشاور

بسم الله الرحمن الرحيم

علامه محترم حضرت مولانا محمد گل وهاج صاحب ادام الله بقائه بالخير.
اسلام عليكم ورحمة الله وبركاته !

خسرت جانبين ليک نصيب باد

عرض حال اين است چي ستاسو دري کتابو : (۱) انگليسي بنکيلاک
اوغير مقلدين (وهايان) (۲) احنافو ته دالي . (۳) الدرۃ في اثبات وضع اليدين
تحت السرة ، دتبصري او تقريظ دپاره ماته تقريبا اولس (۱۷) يا اتلس (۱۸) ورخي
منکي ميلاو شوي وو لکين دمسلسل علمي اوتبليغي اسفارو اوداهل باطل سره
دمناظرو دوجي نه بنده ته دمطالعي فرضت دنه ميلاويدو دوجي نه کتابونه هم
دغه شان پراته وو ، نن خه نه خه فرضت ميلاو شو نو دغه مي غنيمت وگنرو
اوپه دري وارو کتابونو مي سرسري نظر واچولو : بعضي خايونه مي تفصيلاً
اوبعضي اجمالاً مطالعه کړه :

ماشاء الله دري واره کتابونه دعوامو اواهل علم طلباء کرامو او علماء کرامو
دټولو دپاره مفيد دي .

محترم : دلامذهبيت فتنه (يعني غير مقلدين نام ونهاد اهلحدي وهاييان)
ددولت په بنياد په مسلمانانو کي خصوصاً په پاکستان ، هندوستان او افغانستان
کي په عروج باندې دي دوي دامت مسلمه دعقائدو نظريات اواعمال دبربادولو
دپاره شپه او ورځ يوه کړي ده اوکار کوي . يوطرف ته ټولي دنيا کافران راغلي
دي اودمسلمانانو دتباهي اودهغوي دمرتد کولو دپاره هر قسمه حربي استعمالوي
اوبل طرف ته دغه لامذهبه ډلي مسلمان کور په کور کلي په کلي جمات په
جمات مشت وگريبان کړي دي .

په هندوستان او پاکستان کې خو ددوي د مقابلې دپاره علماء دیوبند میدان کې دي اودوي مقابله کوي ، دپښتو په علاقه کې نوجوانان احناف الحمد لله ددغه فتنې پوره مشنډري جام کړي ده اوددوي مخ نیوي یې کړي دي .
 محترم : دافغانستان په حوالې سره به بنده (یعنې راقم الحروف) ډیر زیات پریشانه په سوچ کې وو او هر وخت به یې دالله تعالی نه دعا کوله چې الله د افغانستان په علماو کې ددې فتنې په خلاف بیداري راپیږد کړي .
 ستاسو کتابونه چې مې سرسري مطالعه کړه اوستاسو کارگزاری راته خوږ ورور اوگران شاگرد قاري عبدالصیر صاحب واوروله نو ډیر زیات خوشحاله شوم اودرې نه مې ورته دعا راآخسته او زړه ته مې تسلي میلاو شوه .
 الله تعالی دې درته اخلاص او استقامت نصیب کړي زما ټول مسلمانانو ته درخواست دي چې دغه کتابونه ضرور بار بار مطالعه کړي اوددې نشر و اشاعت خپله ایماني فریضه وگنړي .
 الله تعالی دې دامت مسلمه په حال رحم وکړي .

امین بجاہ النبی الأمی الکریم وصلی الله تعالی علی خیر خلقه محمد وآله وصحبه أجمعین

العبد الفقیر محمد ندیم محمودي الحنفی

خاکپاتی علماء دیوبند

یکي از نوجوانان احناف

مدیر جامعہ امام اعظم ابوحنیفہ رحمہ الله پشاور

نگران المرکز الحنفیہ پشاور پاکستان

وناظم اعلی نوجوانان احناف طلباء دیوبند پاکستان

تقریظ

شیخ القرآن مفتي ابو طلحه قلم الدين متوكل خليفه مجاز شيخ
الحديث حضرت مولانا و مرشدنا مفتي محمد فريد رحمه الله

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله وكفى وسلام على عباده الذين اصطفى . اما بعد!

دا چي په فروعی مسائلو کې اختلاف له پخوا څخه همداسي راروان دی
چې خاتمه (پای) یی په علمی استدلال باندې موقوف (تړلی) ده په
دی کې یوی ډلې بلی ته د کفر او گمراهی نسبت نه دی کړی بالاخره
چې په دی وروستیو کې بعض خلک داسي راپیدا شول چې خپل ځان
ته یی محمدی، او موحد القاب غوره کړي او اهل سنت والجماعت
هغوی په لامذهبی، وهابی او غیر مقلدینو سره پیژندل کله چې
ددوی پیدائش دانگریزانو یوه پالیسی وه بالخصوص دبر طانیه نو
ددوی دخدماتو نتیجه داوه چې مسلمانانو ته په فروعی مسائلو کې
داختلاف په نتیجه کې چاته دضال (گمراه) او چا ته یی د کافر القاب
ورکول ترڅو مسلمانان دخپل مینځی اتفاق پر ځائی داختلف په دام
کې ونخلوی اودوی په سره سینه پردنیا حکومت وکړی دا چې دوی
دانگریزانو په اشارو او مشورو باندې روان دی دومره جرات یی پیدا
کړو چې پر صحابو او تابعینو یی نیوکی شروع کړی اوس چې په دی
وروستیو کې انگریز شوم قدم دشهداوپه وینو وینخل شوی خاوری
ته راداخل شوی نودا پیداوارئی له خپل ځان سره دلته هم راوړواوس
چې مشر لالایي له دی پاکی خاوری نه کډی بارولو ته مجبور شوی
دی نو دوی به هم ورسره داخپلی کډی بار کړی هسی دی په یوه جوړه

بوټ کورتيو کمبلو او تلتنکونه غولپېرۍ تر خو به ددوی تر زور لاندې
 ژوند تيروي اخر به يوه ورځ محاسبه کيږي مونږ ورته خیر خواهي نه
 دامشوره ورکوو چي راضي دا خپل ناوړه کوږ بار مو تر منزله نه
 رسيږي اودا شوم فکر دي زوریدلي اولس ته مه راوړي دازوریدلي
 اولس اوس دا اختلاف پر ځای اتفاق ته اړدی دستاسو پر مخ چي دا تور
 نقابونه چي لالا مو دراغوستي دی دا به دعصر نوميالي له تاسو پورته
 کړي اواصلي خیره به مو خلکو ته وروپيژني ددی نومياليو څخه يو
 زمونږ ورور شيخ القرآن محمد گل وهاج دی چي دده کتاب (احنافو ته
 دالۍ) ما ترپايه وکتو چي ستاسو څيري يي رابر سیره کړي دی او حق
 يي په گوته کړي دی مونږ ورته دزړه له کومې دعا کوو چي الله تعالی
 دې داسعی ورته قبوله اوپه اينده کې دې دلازياتو خدماتو جوگه
 وگرځوي .

والسلام

مولانا مفتي ابوظلحه قلم الدين (متوکل)
 دجامعه غفوريه دارالافتاء خادم

تقريظ

شيخ القرآن والحديث حضرت مولانا حاجي محمد الحقاني

دامت بركاتهم

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لاهله والصلوة على اهلها اما بعد ا

فقد طالعتُ بعض المواضع من المؤلف الجديد

(احنافوته دالى)

للفاضل الامعي الشيخ محمد كل دامت بركاتهم ، فوجدته مزيئا

بالنكات العلمية والمباحث القيمة وقد بذل المؤلف المحترم جهوده

الطيبة في تأليف هذا المؤلف الجليل تقبله الله تعالى وجعله في

ميزان حسناته ونفع به أهل العلم انه ولي التوفيق وعليه التكلان .

وصلى الله تعالى على أشرف رسله وخاتم أنبيائه وعلى آله وأصحابه

أجمعين

حاجي محمد الحقاني المهدي خيلي الخوستي

خادم الحديث بجامعة كشف العلوم جلال آباد

١٤٣٤/١/٢٨هـ

تقريظ

شيخ القرآن والحديث حضرت مولانا محمد عنايت الحق
خليفه مجاز شيخ المشايخ علامه محمد اسحاق رحمه الله

بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله رب العالمين ملهم المصنفين والمؤلفين وهادى العالمين ،
خصوصاً للأنبياء والعلماء ومن اتبعهم باليقين والصلوة والسلام على
أشرف الرسل محمد وآله وأتباعه أجمعين أما بعد !

فإن كتاب احنافوته دالى لشيخ الحديث حضرت مولانا محمد گل
وهاج دامت بركاته طالعته قليلاً لوجه عدم الوقت معي فوجدت
مسائله مدللًا بالدلائل من الآيات والاحاديث وأقوال السلف مع
كتابة الحوادث وهو نوع من الجهاد مع الفساق وبشارة للمطيعين
واقترء بالسلف الصالحين فنسئل الله تعالى أن يتقبل منه تأليفه
ويجعل الله لوجهه وارجوا من المؤمنين أن يعمل به .

محمد عنايت الحق غفره الحق

خادم الحديث بجامعة كشف العلوم

سراچه جلال آباد

د پیغمبر ﷺ لمونځ

دلمانځه اړوند مسائل زیات دي دټولو سره له دلائلوبیانول به پدې وړه رساله کې امکان ونلري یواځي دهغه مسائلو بیان کوو چې غیر مقلدین (وهابیان) دهغې په اړوند داشکونه اچوی چې گویا دغه مسائل احناف دځان نه کوی اوددې په اړوند هیڅ دلیل دقران اوحدیث نه نشته.

(داوداسه طریقه)

دهرڅه نه وړاندې داودس طریقه بیا نوو.

اول حدیث: عثمان رضی الله عنه (أَنَّ عُثْمَانَ رضی الله عنه دَعَا بِوُضُوءٍ فَتَوَضَّأَ فَغَسَلَ كَفَّيْهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ مَضَمَّ وَاسْتَنْشَقَ ثُمَّ غَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْمِرْفَاقِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ غَسَلَ يَدَهُ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ مَسَحَ بِرَأْسِهِ ثُمَّ غَسَلَ رِجْلَهُ الْيُمْنَى إِلَى الْكَعْبَيْنِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ثُمَّ غَسَلَ الْيُسْرَى مِثْلَ ذَلِكَ ثُمَّ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ تَوَضَّأَ نَحْوَ ذَلِكَ هَذَا^(۱)).

ترجمه: عثمان رضی الله عنه اوبه راوغوښتی نو اودس ئی وکه نواول ئی لاسونه (ترمر وندونو) درې ځله ومینځل بیائی خوله اوپوزه ومینځله بیائی منځ درې ځله ومینځه بیائی ښی لاس تر څنگلو درې ځله

^۱ - مسلم ص ۲۰ ج ۱، بخاری، ابوداود، نسائی مسنداحمد، دارقطنی، صحیح ابن حبان ابن

ومينڻه، بياڻي چپ (گس)، لاس ترخنڱلو دري ڇله اوينڻه بياڻي
دسرمسح وڪڙه، بياڻي نبي خپه تر گيتيو دري ڇله وينڻه، بياڻي
چپه (گسه) خپه تر گيتيو دري ڇله وينڻه، اوبياڻي وفرمايل چي
مارسول الله ﷺ ليدلي وه چي دغه شان اودس ئ ڪولو.

دوهم حديث حضرت علي رضی اللہ عنہ:

عَنْ أَبِي حِيَةَ قَالَ رَأَيْتُ عَلِيًّا تَوَضَّأَ فَغَسَلَ كَفَّيْهِ حَتَّى أَنْقَاهُمَا
ثُمَّ مَضَمَضَ ثَلَاثًا وَاسْتَنْشَقَ ثَلَاثًا وَغَسَلَ وَجْهَهُ ثَلَاثًا وَغَسَلَ
وَجْهَهُ ثَلَاثًا وَذَرَاغِيهِ ثَلَاثًا وَمَسَحَ بِرَأْسِهِ مَرَّةً ثُمَّ غَسَلَ قَدَمَيْهِ إِلَى
الْكَعْبَيْنِ ثُمَّ قَالَ أَحَبُّتُ أَنْ أَرِيكُمْ كَيْفَ كَانَ ظُهُورُ رَسُولِ
اللَّهِ ﷺ (۱).

ترجمه: ابو حيه رضی اللہ عنہ فرمائي چي ماعلي رضی اللہ عنہ وليده چي اودس ئي
وڪه، نولاسونه ئي (ترمروندونو) وينخل تردي چي نبه ئي پاڪ
ڪرل بيا ئي دري ڇله خوله وينخله، بيا ئي پوزه دري ڇله وينخله،
اهمئي ئي دري ڇله وينخلي، اويه سري يوخل مسح وڪڙه بياڻي
خپي، ترخنڱرو (گيتو) وينخلي، بياڻي وفرمايل چي زه خوشوم چي
تاسوته دنياڻم چي اودس درسول الله ﷺ ڇنگه وه؟

۱- رواه الترمذی ص ۸ ج ۱ وقال حديث حسن صحيح نسائي ص ۹۵، احمد ص ۱۲۷

ج ۱ - ص ۱۰۶۶ مسند ابويعلى ص ۳۸۵ ج ۱.

دخت مسح سنت ده

حديث شريف: (د ابن عمر رضي الله عنهما مرفوع حديث: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مَسَحُ الرَّقَبَةِ أَمَانٌ مِنَ الْغُلِّ يَوْمَ الْقِيَامَةِ) (۱).
ترجمه: رسول الله ﷺ فرمائي چې دخت مسح امان او پناه ده د هتکري (د جهنم) نه په ورځ د قيامت.

د غوړو نو مسح سنت ده

حديث: د ابن عباس رضي الله عنهما حديث.
ان النبي ﷺ مَسَحَ بِرَأْسِهِ وَأُذُنَيْهِ بَاطِنُهُمَا بِالسَّبَّاحَتَيْنِ وَظَاهِرُهُمَا بِابْنَيْهَا مَيْه (۲).
ترجمه: نبي صلي الله عليه وسلم مسح وکړه په سر او د غوړو د دنتي برخي مسح ئي په مسواکو کوټو وکړه او د غوړو نو د بهرني برخي مسح ئي په کټو کوټو وکړه.

دويم حديث: ربيع بنت معوذ رضي الله عنها.

(أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ تَوَضَّأَ فَادْخَلَ إِصْبَعَيْهِ فِي جُحْرَيِ أُذُنَيْهِ) (۳).
ترجمه: بيشکه نبي ﷺ اودس وکړ نو ننويستی دواړه کوټي (مسواکي کوټي) په سوړود غوړو نو کي (لپاره د مسح).

۱ - زحاجة المصاييح ص ۱۰۲ ج ۱ - مسند الفردوس (ابونعيم في الحلية)

۲ - نسائي ص ۲۹ ج ۱

۳ - ابوداود ص ۱۹ ج ۱ ابن ماجه، مسند احمد مشکوة ص ۴۶.

د څلورمې برخې د سر مسح فرض ده

اول حدیث: مغیره بن شعبه رضی الله عنه

(ان النبي ﷺ تَوَضَّأَ فَمَسَحَ عَلَى نَاصِيَتِهِ ^(۱)).

ترجمه: بيشكه نبی ﷺ اودس وکړه نو مسح ئی وکړه په ناصیه یعنی څلورمه برخه د سر ئی مسح کړه.

دوهم حدیث: انس رضی الله عنه مرفوع حدیث.

قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ تَوَضَّأَ وَعَلَيْهِ عِمَامَةٌ قَطْرِيَّةٌ فَأَذْخَلَ يَدَهُ مِنْ تَحْتِ الْعِمَامَةِ فَمَسَحَ مَقْدَمَ رَأْسِهِ فَلَمْ يَنْقُضِ الْعِمَامَةَ ^(۲) :

ترجمه: انس رضی الله عنه فرمائی چې ما رسول الله ﷺ په اودس کولو په داسې حالت کې ولیده چې په سر باندې قطري پگړی (پټکی) وه نولاس ئی دپټکی نه لاندې ننویست اودسر په مخکې برخې مسح وکړه اوپټکی مات نکړ (لری ئی نکړ).

په بهیدونکي وینه اودس ماتیري

اول حدیث: دتمیم داری رضی الله عنه

قال رسول الله ﷺ الْوُضُوءُ مِنْ كُلِّ دَمٍ سَائِلٍ ^(۳).

^۱ - مسلم ص ۱۳۴، مشکوة ص ۴۶ ابوداؤد ص ۴۲ ج ۱.

^۲ - ابوداؤد ص ۴۱ - ۱ مستدرک

^۳ - سنن دارقطنی ص ۱۵۷ ج ۱

ترجمه: رسول الله ﷺ فرمائی چې اودس دهری بهیدونکی وینی نه (لازم دی).

دویم اثر:

عَنِ الْحَسَنِ أَنَّهُ كَانَ لَا يَرَى الْوُضُوءَ مِنَ الدِّمِّ إِلَّا مَا كَانَ سَائِلًا (۱).

ترجمه: حسن رضي الله عنه فرمائی چې دهغی وینی نه اودس لازم دی چې بهیدونکی وي.

ذکر (اندام مخصوصه) ته په لاس لږولو اودس نه ماتیري

حدیث: عن طلق عن النبي ﷺ أَنَّهُ سُئِلَ عَنِ الرَّجُلِ يَمْسُ ذَكَرَهُ فِي الصَّلَاةِ فَقَالَ هَلْ هُوَ إِلَّا بُضْعَةٌ مِنْكَ (ترمذی ص ۸۵، نسائی ص ۱۶۵ ابوداود ص ۱۸۳ ابن ماجه ص ۴۸۳ ابن حبان ص ۴۰۳ ج ۳ طحاوی ص ۷۸ ج ۱ - مسند احمد ص ۲۲ ج ۴ - طبرانی فی المعجم الكبير ص ۳۳۰ ج ۸ - ص ۸۲۳).

ترجمه: طلق رضي الله عنه د نبی صلی الله علیه وسلم نه روایت کوی چې د نبی صلی الله علیه وسلم نه دهغه سرې په باره کې پوښتنه وشوه چې خپل اندام مخصوصه (عورت) ته لاس ولږوی نبی ﷺ وفرمایل چې ندی دا (ذکر) مگر ټوټه دغوښی ده (لکه څنگه چې نور اندامونو ته په لاس وروړلو اودس نه ماتیري نودغه شان ذکر ته په لاس وروړلوهم اودس نه ماتیري).

اثر د علي رضي الله عنه

عَنْ عَلِيٍّ عليه السلام مَا أَبَايَ أَنْفِي مَسْتُ أَذْنِي أَوْ ذَكَرْنِي (طحاوي ص ۷۸ ج ۱ مصنف ابن ابی شيبه ص ۱۵۲ ج ۱ حديث غير ۱۷۴۶).

ترجمه: علي عليه السلام فرمائی چې زه څه باک نه کوم چې پوزی ته لاس وروړم یا غوږ ته اویا ذکر (اندام مخصوص) ته (ټول یوشان دی دوی ته په لاس وروړلو اودس نه ماتیري)

بسخوته په لاس لږولو اودس نه ماتیري

اول حدیث: عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها قَالَتْ كُنْتُ أَنَامُ بَيْنَ يَدَيْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَرَجُلَايَ فِي قِبْلَتِهِ فَإِذَا سَجَدَ غَمَزَنِي، فَقَبَضْتُ رِجْلَيْهِ فَإِذَا قَامَ بَسَطَتْهُمَا...^(۱).

ترجمه: عائشه رضي الله عنها فرمائی چې زه به در رسول الله ﷺ په مخکې د دښپنې دلمانځه په حالت کې، اوده وم اوځما خپې به در رسول الله ﷺ په قبله کې وی (دسجدي په ځای کې وی)، نوکله به چې رسول الله ﷺ سجده کوله نوزه به ئې وخوزولم نومابه خپې ټولې کړې نوکله به چې رسول الله ﷺ رکعت ته ودریده نومابه خپې خوري کړې.

دوهم حدیث: عَنْ عَائِشَةَ رضي الله عنها (أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يُقْبِلُ بَعْضَ أَزْوَاجِهِ ثُمَّ يُصَلِّي وَلَا يَتَوَضَّأُ) (نسائي ص ۱۷۰ سنن کبری للنسائي ص ۹۷ ج ۱ حديث نمبر ۱۵۵ ترمذی ۸۶ ابوداود ۱۷۸ ابن ماجه ۵۰۲ دارقطني ص ۱۳۵ ج ۱ مسند احمد ص ۲۱۰ ج ۶ حديث نمبر ۲۵۸۰).

^۱ - بخاری- ۳۸۲ حديث نمبر ۵۱۳ مسلم ۵۱۲ نسائي ۱۶۸.

ترجمہ: عائشہ رضی اللہ عنہا نہ روایت دی چي بیشڪہ نبی ﷺ بہ ڄيئي بيبياني بنڪل ڪري بيا بہ ٿي لمونڇ و ڪرہ او اودس بہ ٿي نہ ڪولو.

پہ خوب اودس ماتي ٻري

اول حديث شريف: عَنْ عَلِيٍّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ رضي الله عنه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَكَأُ السَّهِّ الْعَيْنَانِ فَمَنْ نَامَ فَلَيْتَوْ ضَا (۱).

ترجمہ: علي رضي الله عنه فرمائي چي رسول الله ﷺ وفرمايل چي مزہ اوتسمہ داودس ماتي سترگي دي پس هغه ڇوڪ چي ويده شو نواودس دو ڪري.

پہ هغه خوب اودس ماتي ٻري چي په اړخ، ڊڊه وي

حديث شريف: عَنْ ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنه أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ قَالَ لَيْسَ عَلَى مَنْ نَامَ سَاجِدًا وَضُوءٌ حَتَّى يَضْطَجِعَ، فَإِذَا اضْطَجَعَ اسْتَرْخَتْ مَفَاصِلُهُ (۲).

ترجمہ: بیشڪہ نبی ﷺ فرمائي چي ڇوڪ په حالت دسجدي ڪي اوده شوپہ هغه اودس نشته ترڇو ٿي چي اړخ نہ وي لبرو ولي اوچي ڪله يوشوڪ اړخ ولبروي نو رگونه ٿي سست شي (نودباد دوتوامكان وي).

۱- ابوداود ۲۰۳ ڌاري ص ۹۸ ج ۱ ع ۷۲۲ يهقي ۵۷۵ ابن ماجه ۴۷۷ مسند احمد ص ۹۶ ج ۴

۲- احمد ص ۲۵۶ ج ۱- ۲۳۱۵ مصنف ابن ابی شيبه ص ۱۲۲ ج ۱ ابويعلی ص ۳۶۹ ج ۴

۴، ترمذی ۷۷

(دلمانځه وختونه)

دسهارلمونځ په رڼائی کې کول مستحب اوسنت دی

اول حدیث: رافع بن خدیج مرفوع حدیث: قال رسول الله ﷺ
أَسْفِرُوا بِالْفَجْرِ فَإِنَّهُ أَعْظَمُ لِيلاً جَرٍ (۱).

ترجمه: رسول الله ﷺ فرمائی چې دسهارلمونځ په رڼائی کې وکړی
څکه دیکې اجر او ثواب زیات دی (څکه چې جمع غټیږی اوڅومره چې جمع
غټه وي په هماغه اندازه اجر او ثواب زیات وي) دا حدیث حسن صحیح دی
بیښی زیاتو محدثینو او حدیث پوهانو صحیح کښلی دی (۲).

دوهم حدیث: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ مَا أَسْفَرْتُ بِالْفَجْرِ فَإِنَّهُ أَعْظَمُ
لِلْأَجْرِ (۳).

ترجمه: بیشکه رسول الله ﷺ فرمائی چې ترڅو تاسو دسهارلمونځ په
رڼاکې کوي نو اجر او ثواب به موزیات وي.

دریم حدیث: د عبد الله بن مسعود ؓ قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ صَلَّى
صَلَاةَ لَيْلٍ وَقَتِهَا إِلَّا صَلَاتَيْنِ جَمَعَ بَيْنَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ وَصَلَّى
الْفَجْرَ قَبْلَ مِيقَاتِهَا (رواه الشيخان)

ولمسلم: (قَبْلَ وَقْتِهَا بِالْغَلَسِ) (مسلم ص ۱۲۸۹).

۱- ترمذی ص ۲۲-ج ۱، ۱۵۴ مشکوة ص ۶۱ ابوداود ص ۴۴ ص ۶۷-ج ۱، دارمی ص ۳۰۰-ج ۱ نسائی ص ۴۷۹-ج ۱- ابن ماجه ۶۷۲ طحاوی ص ۷۹-ج ۱ مسند حمیدی ص ۱۹۹-ج ۱- حدیث نمبر ۴۰۹.

۲- نصح الباری ص ۴۵ ج ۲.

۳- نسائی ص ۶۴ ج ۱.

ترجمہ: عبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ فرمائی چہی مانبی ﷺ پہ بی وختہ لمانخہ ندی لیدلی مگر دوه لمونخونه یو دمانہام اوماسخوتن لمونخ کي (پہ مزدلفہ کي) دحج پہ وخت کي یو خائی وکړل اوبل دسهار لمونخ دوختنه مخکي پہ تیاره کي وکه یادونه: دیورتنی حدیث نه معلومیري چہی نبی ﷺ یوه ورځ دسهار لمونخ پہ تیاره کي کړی وه.

خلورم حدیث درافع بن خدیج رضی اللہ عنہ

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَبَّالُ: يَا لَبَّالُ نَوْرَ صَلَوةِ الصُّبْحِ حَتَّى يُبْصِرَ الْقَوْمُ مَوَاقِعَ نَبْلِهِمْ مِنَ الْإِسْفَارِ (۱).

ترجمہ: رسول الله ﷺ بلال رضی اللہ عنہ ته وفرمايل چہی ای بلالہ دسهار لمونخ پہ رهاکي وکه تردی چہی خلک درنای له امله دخپل غشی ویشتهو خائی وورنی اثر دعلی بن ربیعہ رضی اللہ عنہ قال: سَمِعْتُ عَلِيًّا يَقُولُ لِمُؤَدِّيهِ: أَسْفِرْ أَسْفِرْ (۲).

ترجمہ: علی بن ربیعہ رضی اللہ عنہ فرمائی چہی مادعلی رضی اللہ عنہ نه واوریده چہی اذان کوونکی ته ئی فرمايل چہی رهاکړه، رهاکړه نور اثارواحدیث هم شته چہی اجمالاً ئی بیانوو.

(۱) دابن مسعود رضی اللہ عنہ نه په طبرانی کي (۲) دقتاده بن نعمان رضی اللہ عنہ نه په طبرانی کي (۳) اومسند بزار کي (۴) حواء انصاریه رضی اللہ عنہ په طبرانی کي، (۵) دابوهريرة (رض) نه مسند بزار او طبرانی کي تردی چہی امام جلال

۱ - مسند ابوداود طیالسی ص ۱۲۹ - ۹۶۱ طبرانی فی الکبیر ص ۲۷۷ مطالب العالیہ

لابن حجر ص ۱۷۰ ج ۲ -

۲ - مصنف عبدالرزاق ص ۵۶۹ - ۲۱۶۵ طحاوی ص ۱۸۰ ج ۱ - طبرانی فی الاوسط

ص ۳۷۸ ج ۲ - ۱۰۵۹.

الدین سیوطی رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چې داسفار اودسهار لمونځ په رڼائی کې کولو احادیث متواتر دی (۱).

امام نخعی رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چې: مَا أَجْمَعَ أَصْحَابُ مُحَمَّدٍ عَلَى شَيْءٍ مَّا أَجْمَعُوا عَلَى التَّنْوِيرِ بِالْفَجْرِ (۲).

ترجمه: درسول الله صلی اللہ علیہ وسلم ملگرو صحابه کرامو رضی اللہ عنہم په هیڅ شی دومره، کلکه اجماع اواتفاق ندی کړی څومره ئی چې دسهار لمونځ په رڼاکې په کولو اتفاق کړیدی.

دما سپښین دلما نڅه وخت

اول حدیث دابوهریره رضی اللہ عنہ: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم إِنَّ أَوَّلَ وَقْتِ الظُّهْرِ حِينَ تَزُولُ الشَّمْسُ وَآخِرُ وَقْتِهَا حِينَ يَدْخُلُ وَقْتُ الْعَصْرِ (۳).
ترجمه: رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم فرمائی چې بیشکه اول وخت دما سپښین هله دی چې کله لمر واوړی اواخروخت دما سپښین هله دی چې کله دماز دیگروخت داخل شی (دسوری ددوچندی نه روسته).

دوهم حدیث دابوهریره موقوف حدیث دی

صَلَّى الظُّهْرَ إِذَا كَانَ ظِلُّكَ مِثْلَكَ وَالْعَصْرَ إِذَا كَانَ ظِلُّكَ مِثْلِكَ (۴).

۱- (معارف السنن ص ۴۵ ج ۱)

۲- مصنف ابن ابی شیبه ص ۳۲۴ ج ۱

۳- ترمذی ص ۳۲ ج ۱ مسند احمد

۴- موطا امام محمد ص ۵ ج ۱.

ترجمه: دماسپښين لمونځ وکړه کله چې ستاسوری ستایوچند وگرزی اودمازدیگر لمونځ وکړه کله چې ستاسوری ستادو چند وگرزی.

دابوذر رضی الله عنه مرفوع حدیث.

قَالَ كُنَّا فِي سَفَرٍ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ فَأَرَادَ الْمُؤَذِّنُ أَنْ يُؤَذِّنَ فَقَالَ لَهُ أَبْرِدْ ثُمَّ أَرَادَ أَنْ يُؤَذِّنَ فَقَالَ لَهُ أَبْرِدْ حَتَّى سَاوَى الظِّلُّ التَّلْوُلَ (۱).

ترجمه: ابوذر رضی الله عنه فرمائی چې مونږ د نبی ﷺ سره په سفر کې وه نو مؤذن اراده وکړه چې دماسپښين لمانځه لپاره اذان وکړی نبی ﷺ ورته وفرمايل چې یښوالی وکه بیا مؤذن داذان اراده وکړه نبی ﷺ ورته وفرمايل چې یښوالی وکړه، بیا مؤذن داذان اراده وکړه نبی ﷺ ورته وفرمايل چې یښوالی وکړه تر دې چې سوری دشکو غونډیو برابرشی.

دماسپښين لمانځه مستحب وخت:

اول حدیث د انس رضی الله عنه: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا كَانَ الْحَرُّ أَبْرَدَ بِالصَّلَاةِ وَإِذَا كَانَ الْبَرْدُ عَجَّلَ (۲).

ترجمه: په مانځه کې په اوړي کې یځوالی کولو (روسته به ئی کولو) اوپه ژمی کې به ئی جلتی کوله (مخکې به ئی کولو).

۱ - بخاری ص ۸۷ ج ۱ -

۲ - نسائی ص ۸۷ ج ۱ - مشکوٰۃ ص ۶۲ ج ۱ -

دوهم حدیث: دابوهریره او ابن عمر (رضی الله عنہما) قال رسول الله ﷺ إذا اشتدَّ الحرُّ فأبردُوا بالصَّلوةِ فإنَّ شدَّةَ الحرِّ من فيح جهنَّمَ (۱)
ترجمه: رسول الله ﷺ فرمائی چې کله گرمی شی نو د (ماسپینین) په لمانځه یخوالی کوی (روسته ئی کوی) ځکه سخته گرمی د جهنم اودوزخ د تپ نه ده

دریم حدیث خالد بن دینار

قَالَ صَلَّى بِنَا أَمِيرُنَا الْجُمُعَةَ ثُمَّ قَالَ لِأَنَسٍ كَيْفَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذْ صَلَّى الظُّهْرَ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا شَدَّ الْبَرْدُ بَكَى بِالصَّلَاةِ وَإِذَا شَدَّ الْحَرُّ أَبْرَدَ بِالصَّلَاةِ (۲).

ترجمه: خالد بن دینار فرمائی چې څمونږه امیر (جهادی قومندان) مونږه ته د جمعې لمونځ وکړ بیا ئی انس (رضی الله عنه) ته وفرمایل چې رسول الله ﷺ به د ماسپینین لمونځ څنگه کولو؟
انس (رضی الله عنه) وفرمایل چې کله به یخ وه نو لمونځ ئی وختی کولو او چې کله به گرمی وه نوروسته به ئی کولو.

څلورم حدیث دابو سعید خدری (رضی الله عنه)

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَبْرِدُوا بِالظُّهْرِ فَإِنَّ شِدَّةَ الْحَرِّ مِنْ فِيحِ جَهَنَّمَ (۳).

۱ - بخاری ص ۸۶ ج ۱، مسلم ص ۲۲۴ ج ۱.

۲ - بخاری ص ۹۰۶ ج ۱ -

۳ - بخاری ص ۷۷ ج ۱ -

ترجمہ: رسول اللہ ﷺ فرمائی چہی دماسپنبین پہ لمانخہ یخوالی
و کړی ځکه د گرمی تیزی د جهنم د تاواوتپ څه یوه حصه او برخه ده .
پورتنی حدیث په لاندی ذکر شوو کتابونو کې دیلابیلو صحابه
کرامو ﷺ نه نقل دی

۱. د ابوذر رضی اللہ عنہ نه په بخاری او مسلم کې
۲. ابو موسی اشعری رضی اللہ عنہ نه په نسائی
۳. دعائشہ رضی اللہ عنہا نه په صحیح ابن خزیمه کې
۴. دمغیره رضی اللہ عنہ نه په مسند احمد کې
۵. عمرو بن عبسہ رضی اللہ عنہ نه په طبرانی کې
۶. صفوان رضی اللہ عنہ نه په مصنف ابن ابی شیبہ کې

دماز دیگر مستحب وخت

اول حدیث شریف دام سلمه (رضی الله عنها)

عَنْ ام سلمة رضی اللہ عنہا أَنَّهَا قَالَتْ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَشَدَّ تَعْجِيلًا لِلظُّهْرِ مِنْكُمْ وَأَنْتُمْ أَشَدُّ تَعْجِيلًا لِلْعَصْرِ مِنْهُ (۱).

ترجمه: ام سلمه رضی اللہ عنہا فرمائی چې رسول ﷺ به دما سپینین لمانځه کې بیښی زیاته چالا کې کوله اوتاسی دماز دیگر لمانځه کې دنی علیه السلام نه زیاته چالا کې کوی.

دویم حدیث شریف دعلی بن شیبان رضی اللہ عنہ.

أَنَّهُ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ كَانَ يُؤَخِّرُ الْعَصْرَ مَا دَامَتِ الشَّمْسُ بَيَضَاءً نَقِيَّةً (۲).

ترجمه: علی بن شیبان رضی اللہ عنہ فرمائی چې بیشکه رسول الله ﷺ به دماز دیگر لمونځ روسته کولو ترڅوبه چې لمر تک سپین وه (اوزیر ولی به پکې نه وه راغلی).

دریم حدیث: د عبدالله بن عمرو بن العاص مرفوع حدیث دی.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَقْتُ صَلَاةِ الْعَصْرِ مَا لَمْ تَصْفَرْ وَدَسْقُطَ قَرْنُهَا الْأَوَّلُ (۳).

۱ - ترمذی ۱۶۱ مسند احمد ص ۲۸۹ ج ۶ ص ۲۶۵۲۱، طبرانی فی الکبیر ص ۲۷۸ ج ۲۳

ص ۶۰۴ مسند ابویعلی ص ۶۹۹۲ مشکوٰۃ ص ۶۲ ج ۱ -

۲ - ابوداود ص ۴۰۸ ابن ماجه

۳ - مسلم ص ۲۲۳ ج ۱ -

ترجمه: رسول الله ﷺ فرمائی چې دماز دیگر دلمانځه وخت هغه دی چې لمړنه وی زیر شوی اول ښکرئی نه وی غورزیدلی.
 خلورم حدیث عماره رضی الله عنه مرفوع حدیث دی: قَالَ سَمِعْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ
 لَنْ يَلْجَ النَّارَ أَحَدٌ صَلَّى قَبْلَ طُلُوعِ الشَّمْسِ وَقَبْلَ غُرُوبِهَا يَعْنِي
 الفجر والعصر (۱).

ترجمه: عماره رضی الله عنه فرمائی چې مادر رسول الله ﷺ نه اوریدلی چې هیڅکله
 به یومومن هم اورته داخل نه شی ترڅو چې دسهار لمونځ دلمرختلونه
 مخکې کوی اودماز دیگر لمونځ دلمرپر یوتلونه وړاندې کوی.
 دماښام لمانځه وخت

اول حدیث: درافع بن خدیج رضی الله عنه: قَالَ كُنَّا نَصَلِّي الْمَغْرِبَ مَعَ رَسُولِ
 اللَّهِ ﷺ فَيَنْصَرِفُ أَحَدُنَا وَآنَهُ لَيُبْصِرُ مَوَاقِعَ نَبْلِهِ (۲).
 ترجمه: رافع بن خدیج رضی الله عنه فرمائی چې مونږ به دماښام لمونځ
 درسول الله ﷺ سره وکړ او واپس به شویوکس ځمونږه نود دخپل
 غشي غورزیدو ځایونه به ئی لیدل.
 دویم حدیث: دسلمة بن الاکوع رضی الله عنه: قَالَ كُنَّا نُصَلِّي مَعَ رَسُولِ اللَّهِ
 الْمَغْرِبَ إِذَا تَوَارَتْ بِالْحِجَابِ وَفِي رَوَايَةٍ إِذَا غَرَبَتِ الشَّمْسُ
 وَتَوَارَتْ بِالْحِجَابِ (۳).

۱- مسلم ص ۲۲۸ ج ۱ - نسائی ص ۸۲ ج ۱

۲- بخاری ص ۵۵۹ مسلم ص ۷۵۱ ابوداود ص ۴۱۶ طحاوی ص ۲۱۲ ج ۱

۳- البخاری ص ۵۶۱ مسلم ص ۶۳۶

ترجمہ: سلمہ بن اکوع رضی اللہ عنہ فرمائی چہی مونبر بہ در رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم سرہ
 دمانام لمونخ و کر کله بہ چہی لمر پہ پردو کپ پت شو پہ یورواية
 کپ داسی دی چہی کله بہ لمر دوشو اوپہ پردو کپ بہ پت شو

جمع بین الصلوتین

دوه لمونځونه په یو وخت کول

مسئله: داده چې په یو وخت دوه لمونځونه جمع کول روادی او کنه؟
دامام ابوحنیفه رحمته الله مذهب دقرانی ایتونو او احادیثو په رڼا کې دادی چې بغیرد عرفات او مزدلفه نه دوه مونځونه په یو وخت کول ګناه ده د دلائلو دوړاندی کولونه دمخاکڅو مسائلو ته فکر کوي.

مسئله: الله جل جلاله دهر لمونځ لپاره خپل خپل وخت ټاکلی دی.

مسئله: په عرفات او مزدلفه کې دوه مونځونه په یو وخت کول روادی.

مسئله: په عرفات او مزدلفه کې یواځی او یواځی دماسپښین او مازدیګر لمونځونه یوځای کول او مابښام او ماسخوتن لمونځونه یوځای کول روادی.

مسئله: په حالت دسفر کې جمع بین الصلوتین کول صوره روادی.
جمع صوره: مطلب دادی چې دماسپښین لمونځ اخروخت ته روسته کړی او دمازدیګر لمونځ اول وخت ته راوړاندی کړی مینځ کې لږه فاصله ورکړی دارنگه مابښام لمونځ اخروخت ته روسته کړی او دماسخوتن لمونځ اول وخت ته راوړاندی کړی او مینځ کې لږه فاصله ورکړی.

نودلته لمونځونه یوځای شو لیکن هریو لمونځ په خپل وخت کې وشو داهم روادی.

مسئله: څوک چې جمع بين الصلوتين رواگنې هغوی هم یواځې دماسپښین اوماز دیگر لمونځونه جمع کول اودماښام اودماسخوتن لمونځونه جمع کول رواگنې نورنه، اوهغه هم په حالت دسخت عذر، سفر، باران کې.

مسئله: نوځمونږه په مذهب کې جمع بين الصلوتين به غیر دعرفات اومزدلفه نه گناه ده اوجمع حقیقی (یووخت کې دوه لمونځونه جمع کول) گناه ده.

دلائل

اول دلیل: ځمونږ ټول هغه ایتونه دی چې په هغې کې په خپل وخت دلمانځه امر شویدی چې یوڅوئی درنو لوستونکو ته وړاندې کوو.

اول ایت: **إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا** (۱).

ترجمه: یقینالمونځ په مؤمنانو وخت په وخت فرض دی.

دویم ایت: **حُفِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ** (۲).

ترجمه: ساتنه وکړی په لمونځونو

دپورتنی ایت لاندی حافظ ابن کثیر رحمته الله علیه لیکي چې **يَا مُرَّ اللَّهُ تَعَالَى**

بِالْمُحَافَظَةِ عَلَى الصَّلَوَاتِ فِي أَوْقَاتِهَا (۳).

۱ - سورة نساء ایت ۱۰۳

۲ - البقره ۲۳۸

۳ - ابن کثیر ص ۲۹۰ ج ۱

دریم ایت وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ① (۱)

ترجمه: اومومنان هغه خلک دی چې دخپلومونځونو ساتنه کوی.
تفسیر: زیات دتفسیر پوهان لکه ابن مسعود رضی الله عنه مسروق
تابعی رضی الله عنه قتاده تابعی رضی الله عنه ددی ایت لاندی فرمائی چې
دلمونځونو په خپل وخت کې کول دلمونځونو په حفاظت او ساتنه
کې داخل دی (۲).

خلورم ایت : هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ ② (۳)

ترجمه: دامومنان په خپلو لمونځونو همیشوالی کوی.
حافظ ابن کثیر رضی الله عنه ددی ایت لاندی لیکلی چې معنا د (دوام) لمونځ
په خپل وخت کې کول دی

دهر لمونځ لپاره ټاکلی وخت په متواتر احادیثو ثابت دی
په ټولو کتابونو داحادیثو صحاح سته وکې دلمونځ وختونو باندی
مستقل بابونه لږیدلی دی اوپدی کې په سلگونو احادیث دموځ په
معلوم اومقرر وختونو باندی دلالت کوی اودټولو احادیثونه
جوتیږی چې هر لمونځ به په خپل ټاکلی وخت کې کیږی اودټاکلی
وخت نه ئی غیر کول گناه ده

دعبدالله بن مسعود رضی الله عنه مرفوع حدیث دی

قَالَ سَأَلْتُ النَّبِيَّ ﷺ أَيُّ الْأَعْمَالِ أَحَبُّ إِلَى اللَّهِ قَالَ الصَّلَاةُ لَوْ قَتَلَهَا (۴).

۱ - مومنون: ۲۳

۲ - ابن کثیر ص ۴۲۱ ج ۴

۳ - سورة معارج: ۲۳

۴ - بخاری ص ۷۶ ج- ۱، مسلم ص ۶۲ ج- ۱ مشکوة ص ۵۸ ج- ۱

ترجمه: ابن مسعود رضی اللہ عنہ فرمائی چې مادر رسول الله ﷺ نه پوښتنه وکړه چې په نیکو کارونو کې کوم یونیک کار الله ﷻ ته خوښ دی رسول الله ﷺ وفرمایل چې غوره او خوښ عمل الله ﷻ ته لمونځ په خپل وخت کول دی.

دلمونځ دوخت نه دروستو کولو گناه:

دنبی علیه السلام سختی بنیږی !
کله چې په غزوه احزاب کې دسخت جنگ په وجه دماز دیگر لمونځ قضاء شو نونبی علیه السلام دلمرپړیوتو نه پس دهغی قضاء وکړله او کفرانوته ئی په سختو تېکو بنیږی وکړی چې دنبیرو الفاظ رانقلوو.
شَغَلُونَا عَنِ الصَّلَاةِ الْوُسْطَى صَلَاةَ الْعَصْرِ مَلَاءَ اللَّهُ بُيُوتَهُمْ وَقُبُورَهُمْ نَارًا (۱).

ترجمه: دوی (کافرانو) مونږ دغوره لمانځه (ماز دیگر لمانځه) نه مشغول کړو الله ﷻ ددوی کورونه او قبرونه داورنه ډک کړی.
استدلال: (۱) که جمع بین الصلوتین رواوی نونبی علیه السلام به دما سپښین لمانځه سره دماز دیگر لمونځ کړی وائی.

(۲) نبی علیه السلام دطائف په سخت سفر کې اودا حد په ورځ دغابنود شهادت په وخت کې بنیږی نکوی اود عاکوی اودلته دومره سختی بنیږی.

دسختي جگړې او ویرې په حالت کې به هم په خپل ټاکلي وخت
لمونځونه کوي.

دصلوة خوف دعنوان نه لاندې په شلگونو احادیث شته چې دهغې
نه دامعلومیږي چې لمونځ به په خپل ټاکلي وخت کوي.
نوکه جمع بین الصلوتین رواۍ نوبی علیه السلام به په حالت
دویرې کې جمع بین الصلوتین کړی وائی.

بغیردعذر نه جمع بین الصلوتین گناه ده

اول حدیث شریف دابن عباس رضی الله عنه: عن النبی ﷺ مِنْ جَمَعَ بَيْنَ
الصَّلَوَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ عَذْرِ فَقَدْ أَتَىٰ بَابًا مِنْ أَبْوَابِ الْكِبَائِرِ (۱).
ابن عباس رضی الله عنه دنبی ﷺ نه حدیث نقلوی چې چادوه لمونځونه
بغیردعذر نه یوځای وکړل نودلوی گناهونو یوه دروازه ئی خلاصه کړه.
دعمر فاروق فرمان!

داسلامي خلافت والیانو، حاکمانوته عمر رضی الله عنه یوخط ولیکه چې إِنَّ
الْجَمْعَ بَيْنَ الصَّلَوَتَيْنِ فِي وَقْتٍ وَاحِدٍ كَبِيرَةٌ مِنَ الْكِبَائِرِ (۲).
ترجمه: بیشکه (جمع بین الصلوتین) دوه لمونځونه په یو وخت کول
یوه لویه گناه ده دگناهونونه.

یادونه: که چیرته جمع بین الصلوتین رواۍ نوعمر رضی الله عنه ولی
فرمان صادر وی خلیفه راشددی نبی علیه السلام دخلفاء راشدینو

۱- ترمذی ص ۲۶ ج ۱

۲- مؤطا امام محمد ص ۱۳۲، سنن بیهقی ص ۱۶۹ ج ۱

ﷺ په هکله فرمائی چې عَلَیْکُمْ بِسُنَّتِي وَسُنَّةِ الْخُلَفَاءِ الرَّاشِدِينَ الْمَهْدِيِّينَ تَمَسَّكُوا عَلَيْهَا وَعَضُّوا عَلَيْهَا بِالنَّوَاجِذِ .

ترجمه: لازم دی په تاسې څما سنت او د خلفاء راشدینو سنت ، منگولی پری ولبروی او د ژامنی په غاښونو کې کلک ونیسی .

ابوموسی اشعري رضی الله عنه حکم دی چې

الْجَمْعَ بَيْنَ الصَّلَوَتَيْنِ مِنْ غَيْرِ عُذْرِ مِنَ الْكَبَائِرِ (۱) .

ترجمه: جمع بین الصلوتین (دوه لمونځونه یو وخت کول) ، بغير د عذر نه دلویو گناهونه یوه گناه ده .

جمع بین الصلوتین په دین کې کمښت دی

حدیث شریف د ابوقتاده رضی الله عنه: إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِنَّمَا التَّفْرِيطُ عَلَى مَنْ لَمْ يُصَلِّ حَتَّى يَجِيئَ وَقْتُ الصَّلَاةِ الْآخَرَى (۲) .

ترجمه: بیشکه رسول الله ﷺ فرمائی چې بیشکه کمې په هغه چا دی چې لمونځ ونکړی تردی چې د بل لمانځه وخت راشی .

په پورتنی عبارت د ابوهریره رضی الله عنه اثر هم په طحاوی ص ۱۲۲ ج ۱ - کې شته .

یادونه: جمع بین الصلوتین یواځې په عرفات او مزدلفه کې رواده نبی ﷺ یواځې په عرفات کې د ماسپښین او ما زدیگر لمونځونه

۱ - مصنف ابن ابی شیبه ص ۴۵۹ ج ۱ -

۲ - مسلم ص ۴۳۹ ج ۱ -

یوځائی دماسپښین په وخت کې کړي وه اودمانښام اوماسخوتن لمونځونه ئی دماسخوتن په وخت کې په مزدلفه کې کړی وه. اول حدیث د عبدالله بن مسعود رضی الله عنه: قَالَ مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ صَلَّى صَلَوةً إِلَّا لِمِيقَاتِهَا إِلَّا صَلَوَتَيْنِ صَلَوةَ الْمَغْرِبِ وَالْعِشَاءِ بِجَمْعٍ (۱).

ترجمه: ابن مسعود رضی الله عنه فرمائی چې ما رسول الله ﷺ په بی وخته لمانځه ندی لیدلی مگر یواځی په عرفات کې چې دمانښام اوماسخوتن لمونځونه ئی په یو وخت اویو ځائی وکړل. دویم حدیث هم دابن مسعود رضی الله عنه: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَصَلِّي صَلَوةً لَوْ قَتِلَ إِلَّا بِجَمْعٍ وَعَرَفَاتٍ (۲).

ترجمه: رسول الله ﷺ به هر لمونځ په خپل وخت کولو مگر یواځی په عرفات، اومزدلفه کې جمع بین الصلوتین کوله. تشریح: دیورتنو اوداسې نورواحادیثونه معلومېږي چې نبی علیه السلام د عرفات اومزدلفه نه سواپه هیڅ ځائی کې اودحج دوخت نه غیرپه هیڅ وخت کې دوه لمونځونه یوځائی ندی کړی. په کومواحادیثو کې چې جمع بین الصلوتین راغلی هغی نه مراد جمع صوری مرادده جمع صوری: مطلب په وړاندی کړښو کې بیان شوچې دماسپښین لمونځ دماسپښین اخر وخت ته روسته کړی

۱ - بخاری ص ۲۲۸ ج - ۱، مسلم ص ۴۱۷ ج - ۱، مشکوة ص ۲۳۰ ج - ۱

۲ - نسائی ص ۴۴ ج - ۲

اودماز دیگر لمونخ اول وخت دماز دیگر ته رامخکې کړی اودارنگه دماښام لمونخ دماښام اخروخت ته روسته اودماسخوتن لمونخ دماسخوتن اول وخت ته رامخکې کړی نولمونخونه په خپل وخت کې وشو.

4

دلایل په جمع صوری

اول حدیث دعایشه (ﷺ)

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي السَّفَرِ يُؤَخِّرُ الظُّهْرَ وَيُقَدِّمُ الْعَصْرَ وَيُؤَخِّرُ الْمَغْرِبَ وَيُقَدِّمُ الْعِشَاءَ (۱).

ترجمه: رسول الله ﷺ په سفر کې دماښپنېن لمونخ اخروخت ته روسته کړ اودماز دیگر لمونخ اول وخت ته راوړاندې کړ. او دماښام لمونخ به ئی اخر وخت ته روسته کړ اودماسخوتن لمونخ به ئی اول وخت ته راوړاندې کړ.

دویم حدیث د عبدالله بن عمر (رضی الله عنه): كَانَ قَبْلَ غُيُوبِ الشَّفَقِ فَزَلَّ فَصَلَّى الْمَغْرِبَ ثُمَّ اِنْتَظَرَ حَتَّى غَابَ الشَّفَقُ فَصَلَّى الْعِشَاءَ ثُمَّ قَالَ إِنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ إِذَا عَجَلَ بِهِ أَمْرٌ صَنَعَ مِثْلَ الَّذِي صَنَعْتُ (۲).

ترجمه: عبدالله بن عمر (رضی الله عنه) به مخکې ددوبیدو دشفق نه راکوزشو نودماښام لمونخ به ئی وکړ بیا به ئی تر ددوبیدو دشفق انتظار ویسته نو بیا به ئی دماسخوتن لمونخ وکړ بیا ئی وفرمایل چې په رسول الله ﷺ به کله دڅه کارله امله جلتی وه نوڅماپه شان لمونخ به ئی کولو.

۱ - مسند احمد ص ۱۳۵ ج ۶ - طحاوی ص ۱۲۲ ج ۱ - مستدرک حاکم

۲ - ابوداود ص ۱۷۸ ج ۱، دارقطنی ص ۳۹۳ ج ۱ -

دریم حدیث د معاذ بن جبل رضی اللہ عنہ: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فِي غَزْوَةٍ تَبُوكَ فَجَعَلَ يَجْمَعُ بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ وَيُصَلِّي الظُّهْرَ فِي آخِرِ وَقْتِهَا وَيُصَلِّي الْعَصْرَ فِي أَوَّلِ وَقْتِهَا (۱).

ترجمہ: معاذ رضی اللہ عنہ فرمائی چې مونږ به در رسول الله ﷺ سره د تبوک په غزا ووتو نو د ماسپښین او مازدیگر لمونځ به ئی یوځائی کول پدی طریقہ چې د ماسپښین لمونځ به ئی په اخروخت کې کولو او د مازدیگر لمونځ ئی په اول وخت کې کولو.

خلورم حدیث د سعد بن ابی وقاص رضی اللہ عنہ: ابو عثمان تابعی رحمہ اللہ فرمائی چې زه اوسعد رضی اللہ عنہ د کوفی نه مکى معظمی ته د حج سفر کولو فَكَانَ يَجْمَعُ بَيْنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ يُؤَخِّرُ مِنْ هَذِهِ وَيُعَجِّلُ مِنْ هَذِهِ وَيُصَلِّيهِمَا جَمِيعًا.

وَيُؤَخِّرُ الْمَغْرِبَ وَيُعَجِّلُ الْعِشَاءَ ثُمَّ يُصَلِّيهِمَا جَمِيعًا (۲).

ترجمہ: نوسعد رضی اللہ عنہ به د ماسپښین او مازدیگر لمونځونه داسې جمع کول چې ماسپښین به ئی اخري وخت ته روسته کړ او مازدیگر به ئی اول وخت ته رانځکې کړ او دواړه به ئی یوځائی وکړه او دارنگه ماښام بی ئی اخري وخت ته روسته کړ او ماسخوتن به اول وخت ته رانځکې کړ او یوځائی به ئی وکړل.

تشریح: دپورته احادیثونه ثابتیږي چې جمع بین الصلوتین یواځی د مازدیگر او ماسپښین لمونځونو کې او ماښام او ماسخوتن لمونځونو

۱ - طبرانی ص فی الاوسط

۲ - مصنف ابن ابی شیبہ ص ۴۵۷ ج ۲ - مسند عبدالرزاق ص ۴۹ ج ۲ - طحاوی ص

کې شته او هغه یواځی په حالت د سفر کې او هغه هم جمع حقیقی نه وه جمع صوری وه.

اودی خبری ته زیاته پاملرنه پکار ده چې جمع بین الصلوتین یواځی هغه لمونځونو کې ده چې سرحدات ئی سره ملاویري ددوی وختونه سره متصل او پیوست دی.

ددی مسئلې د پوره تحقیق او څیړنې لپاره عمدة القاری شرح بخاری ص ۱۴۸ ج - ۷ فتح الملهم ص ۲۶۱ ج ۲ - معارف السنن ص ۴۸۱ ج - ۴ اوجز المسالك شرح موطاء امام مالک ص ۵۸ ج - ۲ دکتنی وړدی.

اذان او اقامت

داذان په مسائلو کې اختلاف نشته البته دومره خبره ده چې ځمونږه مذهب دادی چې اذان کې ترجیع نشته

اقامت

داقامت کلمات اوتکی اولس (۱۷) دی اودوه دوه ځله ویل کیږی داذان په شان یواځی قَدْ قَامَتِ الصَّلَاةُ قدقامت الصلوة پکی زیات دی. اول حدیث دابومحذوره رضی الله عنه: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ عَلَّمَهُ إِلَّا قَامَةً سَبْعَ عَشْرَةَ كَلِمَةً (۱).

ترجمه: بیشکه رسول الله ﷺ اومحذوره ته داقامت (۱۷) کلمات بشودلی وه.

۱ - ص ۸۰ ج ۱ ص ۵۲۰ نصب الرايه ص ۲۶۸ ج ۱ - ابن ماجه ص ۷۰۹ ابن الجارودی

المنتقى ص ۵۰ ج ۱ - ص ۱۶۲.

دویم حدیث ہم دابو محذورہ رضی اللہ عنہ: وَالْإِقَامَةُ سَبْعَ عَشْرَةَ كَلِمَةً (۱).
ترجمہ: او اقامت (۱۷) کلمات دی

دریم حدیث د عبد اللہ بن زید الانصاری رضی اللہ عنہ: جاء الى النبي صلی اللہ علیہ وسلم فقال يا رسول الله رَأَيْتُ فِي الْمَنَامِ كَأَنَّ رَجُلًا قَامَ وَعَلَيْهِ بُرْدَانِ أَخْضَرَانِ فَقَامَ عَلَى حَائِطٍ فَأَذَّنَ مَثْنَى وَأَقَامَ مَثْنَى مَثْنَى (۲).

ترجمہ: عبد اللہ بن زید الانصاری رضی اللہ عنہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم تہ راغی اوور تہ ٹی وویل چپی یار رسول اللہ ماخوب کپی یوسری ولیدہ چپی ودریدہ اوپہ دہ دہ شہ شہ خادرونہ وہ نوپہ دیوال ودریدہ اذان او اقامت ٹی دہ دہ دہ حُلہ وکمرہ.
دمابنام لمانحہ نہ مخکپی نقل نشتہ: حمونبرہ دامام ابوحنیفہ رحمۃ اللہ علیہ مذهب دقران اوسنت موافق دادی چپی دمابنام لمانحہ نہ مخکپی اوداذان نہ روستہ نقل نشتہ ددغہ دلائلوپہ بناء.

اول دلیل: دابن عمر رضی اللہ عنہ حدیث: سَأَلَ ابْنُ عُمَرَ رضی اللہ عنہ عَنِ الرُّكْعَتَيْنِ قَبْلَ الْمَغْرِبِ فَقَالَ: مَا رَأَيْتُ أَحَدًا عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يُصَلِّيَهُمَا (۳).

۱ - ترمذی ص ۲۷ ج ۱ - نسائی ص ۶۳۰ دارمی الدرايہ ص ۱۱۴ ج ۱ - صحيح ابن

خزيمة صحيح ابن حبان ص ۵۷۷ طحاوی ص ۱۳۵ ج ۱ -

۲ - مصنف ابن ابی شیبہ ص ۱۸۵ ج ۱ - سنن الکبری للبيهقي ص ۴۲۰ ج -

۱ ص ۱۸۲۹، طحاوی ص ۱۳۴ ج ۱ - الدراية ص ۱۱۵ ج ۱ تلخیص الخبیر ص ۲۱۰ ج ۱.

۳ - ابوداود ص ۱۲۸۴، بیهقی فی السنن الکبری ص ۴۷۲ ج ۲ - ص ۴۲۸۵ مسند

ترجمه: دابن عمر رضي الله عنه دماښام دلمانځه نه مخکې ددوه رکعتونو په باره کې پوښتنه وشوه ابن عمر رضي الله عنه وفرمايل چې مادرسول الله صلي الله عليه وسلم په وخت کې هيڅوک په دغه لمانځه ندی ليدلی.

دويم دليل: دبریده رضي الله عنه حديث: قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صلي الله عليه وسلم إِنَّ عِنْدَ كُلِّ أَذَانَيْنِ رَكَعَتَيْنِ مَا خَلَا الْمَغْرِبَ ^(۱).

ترجمه: رسول الله صلي الله عليه وسلم فرمائی چې هر اذان او اقامت په مینځ کې دوه رکعتونه نقل شته سوا دماښام نه ۱۲.

دریم دليل: دجابر رضي الله عنه حديث: قَالَ سَأَلْنَا نِسَاءَ رَسُولِ اللَّهِ صلي الله عليه وسلم هَلْ رَأَيْنَ رَسُولَ اللَّهِ صلي الله عليه وسلم يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ قَبْلَ الْمَغْرِبِ فَقُلْنَ لَا، غَيْرَ أَنْ أُمَّ سَلَمَةَ (رَضِيَ اللَّهُ عَنْهَا) قَالَتْ صَلَّاهُمَا مَرَّةً فَسَأَلْتُهُمَا هَذِهِ الصَّلَاةُ فَقَالَ نُسَيْتُ الرُّكَعَتَيْنِ مِنْ قَبْلِ الْعَصْرِ فَصَلَّيْتُهُمَا الْآنَ ^(۲).

^۱ - يبهقي في السنن الكبرى ص ۴۷۴ ج ۲ - ع ۴۲۷۲.

^۲ - طبرانی في مسند الشاميين ص ۲۱۲ ج ۳ - ص ۲۱۱۰ هيثمی في موارد الظمان ص ۱۶۴.

دلمونخ سنت طریقہ

دھر خہ نہ وړاندی دلمانخه دطریقې په هکله هغه احادیث لیکو چې دتېول لمانخه طریقہ په کې په لنډه طریقہ ذکر شوی بیا دلمونخ دهر حکم په هکله دوه صحیح احادیث لیکو ځکه چې د ډیرو احادیثو نقلول پدی وړه رساله کې امکان نه لری اودلمانخه دمشهورو اختلافی مسائلو لکه لاسونه نامه نه لاندی ایښودل، امین پټ ویل، رفع الدین نکول اوداسې نورو خه اندازه تفصیلی بیان درنولوستونکو ته وړاندی کوو ترڅو احناف پدی پوه شی چې ددوی لمونخ دقران اواحادیثو موافق دی او هیڅ حکم دلمانخه دقران اوسنت نه خلاف ندی.

قبلی ته مخ کول فرض دی

۱. الله ﷻ فرمائی چې «قُولِ وَجْهَكَ شَطْرَ الْمَسْجِدِ الْحَرَامِ» (۱)
ترجمه: په لمانخه کې مخ بیت الله ته وایوه.
۲. دابوهریره ؓ حدیث ثُمَّ اسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ (۲).
ترجمه: اوبیا قبلی ته مخ کړه.

په ولاړه کې خپې قبلي ته کول

يَسْتَقْبِلُ بِأَطْرَافِ رِجْلَيْهِ الْقِبْلَةَ (۳).

۱ - سورة بقره ایت ۱۴۴

۲ - مسلم ص ۷۰ ج ۱

۳ - بخاری ص ۱۰۵ ج ۱

ترجمه: نبی علیه السلام فرمائی چې دخپو دگوتو سروته قبلې ته کړه.

(۱) دلمونځ نیت فرض دی

دلیل: دعمر رضی الله عنه مرفوع حدیث دی: قال رسول الله ﷺ اَتَمَّ الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ (۱).

ترجمه: رسول الله ﷺ فرمائی چې دارمدار دعملونو په نیت دی.
مسئله: نیت دزړه دارادی نوم دی دزړه نه پوه شی اوفکرو کړی چې
مثلاً دمانښام لمونځ کوم دپته نیت وائی.

مسئله: دنیت الفاظ په ژبه ویل لازمی ندی البته دزړه دنیت
دحاضرولو دپاره په ژبه نیت ویل ښه دی خودومره لازمی گرزول
چې په ژبه لږیاوی اوتکبیراولی اویارکعت درنه لارشی نوییا بدعت
دی لکه دځینو خلکو داعادت وی (۲).

(۲) قیام (ولاره) په لمانځه کې فرض ده

الله ﷻ فرمائی چې (قُومُوا لِلَّهِ قَانِتِينَ) (۳).

ترجمه: ودریږی (په لمانځه کې) دالله لپاره په عاجزی.

حدیث شریف د عمران بن حصین رضی الله عنه: كَأَنَّ بِيْ بَوَاسِيْرُ فَسَأَلْتُ رَسُوْلَ اللهِ ﷺ عَنِ الصَّلَاةِ فَقَالَ صَلِّ قَائِمًا فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَقَاعِدًا (۴).

۱- بخاری ص ۲ ج ۱- اونور صحاح سته

۲- فتح القدیر ص ۲۳۲ ج ۱، فتاوی عالمگیری ص ۶۵ ج ۱.

۳- البقره: ۲۳۸.

۴- البخاری ص ۱۱۱۷، ترمذی ص ۳۷۱، ابوداود ص ۱۵۲، ابن ماجه ص ۱۲۲۳، احمد

ص ۴۲۶ ج -

ترجمہ: عمران رضی اللہ عنہ فرمائی چہی ماتہ دبواسیر و تکلیف وہ نومادر رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نہ دلمانخہ پہ ہکلہ پوہستہ و کرہ نبی علیہ السلام و فرمائیل چہی پہ ولاہ لمونخ کوہ او کہ پہ ولاہ لمونخ نشی کولی نوپہ ناستہ ئی و کرہ

پہ لمانخہ کی ازاد و دریدل

پہ لمانخہ کی ددوار و خپو مینخ کی خومرہ فاصلہ پکار دہ امام اوخان لہ لمونخ کوونکی بہ دخپل بدن دجوہ موافق بغیر دمشق نہ داسی و دریری چہی دگوتو سرونہ یی قبلی طرف تہ وی اودولاری ، رکوع او سجدي پہ حالت کی خپہ پہ یو خای وی دسجدي پہ وخت کی خپی تولولوتہ ضرورت نہ وی اود تکبر شکل ہم نہ وی .

مقتدی:

البتہ دجمع د صفونو برابرولو پہ احادیثو کی خوشیانو زیات تاکید راغلی دی

(۱) مقتدیان بہ اوہری ، خنگری اوختہونہ داسی برابر کری چی صف بیبئی نیغ جوہ شی چی ہیخ لمونخ کوونکی مخکی اوروستہ نہ وی اوصف کوہنہ وی

(۲) لمونخ کوونکی بہ دومرہ نزدی نزدی و دریری چی دوو لمونخ کوونکو پہ مینخ کی فاصلہ پاتی نہ وی دصف دبرابرولو پہ بارہ کی احادیث ولولی :
اول حدیث :

قَالَ سَمِعْتُ نَعْمَانَ بْنَ بَشِيرٍ يَقُولُ أَقْبَلَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى النَّاسِ بِوَجْهِهِ فَقَالَ أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ ثَلَاثًا وَاللَّهِ لَتَقِيمَنَّ صُفُوفَكُمْ

أَوْ لِيَخَالَفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ وَقَالَ فَرَأَيْتُ الرَّجُلَ يَلْزِقُ مَنْكَبَهُ بِمَنْكَبِ
صَاحِبِهِ وَرَكْبَتَهُ بِرَكْبَةِ صَاحِبِهِ وَكَعْبَهُ بِكَعْبِهِ.

ترجمه :- نعمان بن بشير (رضی اللہ عنہ) فرمائی چي رسول اللہ
صلی اللہ علیہ وسلم مونږ ته مخ راواړولو اودري ځله ټي وفرمائيل
چي خپل صفونه نيغ کړي په الله جل جلاله قسم که تاسو خپل
صفونه نيغ نکړي نو الله جل جلاله به تاسي په زړونو کي مخالفت
پيدا کړي ، نعمان بن بشير رضي الله عنه فرمائي چي ددي نه پس
ما وليده چي هر انسان به خپله اوږه دملگري داوږي سره لږولو
اوڅنگري دملگري دڅنگري سره او قدم دملگري دقدم سره (ابو
داود)

دويم حديث:

عَنْ أَنَسٍ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ فَإِنِّي أَرَاكُمْ
وَرَأَاءَ ظَهْرِي وَكَانَ أَحَدُنَا يَلْزِقُ مَنْكَبَهُ بِمَنْكَبِ صَاحِبِهِ وَقَدَمَهُ بِقَدَمِهِ (بخاري).

دريم حديث :

ابن عمر (رضي الله عنه) أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ أَقِيمُوا
الصُّفُوفَ وَحَاذُوا بَيْنَ الْمَنَاكِبِ وَسُدُّوا الْخَلَلَ وَلْيَتَوَا بِأَيْدِي إِخْوَانِكُمْ وَلَا
تَذَرُوا فُرُجَاتٍ لِلشَّيْطَانِ .

ترجمه :- عبداللہ بن عمر رضي الله عنه روایت دی چي رسول اللہ صلی اللہ
علیہ وسلم وفرمائيل : خپل صفونه نيغ کړي اوږي برابرې کړي
خالي ځايونه ډک کړي دخپل ورونو په مخکي نرم اوسي او دشيطان
لپاره خالي ځايونه مه پرېږدي (ابوداود ج ۱ / ص ۹۷)
څلورم حديث :

عَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ (رض) عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ تَرَأَوُا صُفُوفَكُمْ وَقَارِبُوا بَيْنَهَا وَحَازُوا بِالْأَعْتَاقِ فَوَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنِّي لَأَرَى الشَّيْطَانَ يَدْخُلُ مِنْ خِلِّ الصَّفِّ كَأَنَّهُا الْخَذْفُ.

ترجمه :- انس بن مالک (رضی الله عنه) فرمائی چې رسول الله صلی الله علیه وسلم وفرمائیل خپله صفونو کې نزدی نزدی شی او غاړې برابرې کړې حتما قسم په هغه ذات چې حتما ساه دهغه په لاسو کې ده یقینا زه شیطن وینم چې دورغومی په شان دصفونو په مینځ کې ننوځی په نورو صحاحو کې هم دصفونو نیغولو تاکید راغلی دی نو په یو حدیث کې هم دانشته چې کچه ګوتی د کچې ګوتی سره ولږوی

ددی احادیثونه خو خبري معلومي شوي

- (۱) اصلي هدف دصفونو نیغول دي او لمونځ کونکي داسي صفونه جوړ کړي چې په مینځ کې خالي ځایونه نه وي
- (۲) ځنګري نه مراد خپه ده یعنې خپي دخپو سره لږول ځکه ځنګري په هغه وخت کې سره لږول کیږي چې لاندي طرفه خپه کږه کړي په داسي طریقه سره ودریدل په لمانځه کې مشکل دي
- (۳) په احادیثو کې ددری شیانو لږول راغلي دي (۱) اوږي داوږو سره (۲) ځنګري دځنګرو سره (۳) قدم دقدم سره
- په هیڅ حدیث کې د کچې ګوتی لږول د کچې ګوتی سره نشته که چاته معلوم وي نو په هغه بیانول او په مونږه منل
- (۴) په احادیثو کې ملاو وهل او لږول راغلي دي لیکن حقیقي او واقعي لږول مراد ندي ځکه دا کیدي نشي بلکې ددینه مراد نزدی

کول دي څکه چي نعمان بن بشير (رضی الله عنه) په حدیث کي دري شيان ملاووهل راغلي دي

(۱) ځنگري (۲) دزنګون سترګه (۳) اوږه دزنګون سترګه خو په هيڅ شکل نه لږول کيږي او دپخو لږولو لپاره که چيرته پټنونه تنګ کړو نو داوږو تر مينځ فاصله زياتيږي او کچيرته مکمل خپي دخپو سره او اوږي داوږو سره ولږول شي نو لمونځ کول ګرانېږي.

دچاچه داصرار وي چي په حدیث کي خو د(الزاق) ملاوهل حکم دي ددي نه مراد دخپو سره لږول مراد کړي دي نو دهغه نه داږه پوښتنه پکار ده چي په حدیث کي خو د(کعب) لفظ راغلی دی نو باید چي دواړه طرفته ځنگري سره ولږوي او دارنګه دزنګون سترګه دزنګون سترګي سره اوبایداوږه داوږي سره ملاوکړي اوولږوي

(۵) اودحدیث نه داهم معلومه شوه چي دخپوترمينځ فاصله اواندازه په شریعت کي مقرر نه البته جسماني ساخت موافق پکار ده اوپه لمانځه کي په ځانګړي توګه دسجدي په حالت کي خپي دخپل ځاني نه ونه خوزيږي ځکه دادلمانځه دسکون خلاف ده اول باید اوږي سره ولږوو اوبرابري کړو چي داوږو تر مينځ فاصله نه وي اوبيا په هم دغه اندازه دواړه خپي کيدو دليدو خبره ده چي کوم انسان زيات غټ اوغوبښ نه وي دهغه لپاره دڅلورونه تر شپږو ګوتوپوري اندازه بسنه کوي ددي له امله مونږ احناف په دغه اندازه بسنه کوو

(۶) دابوداود داخني حدیث نه معلوميږي چي شيطان به دورغومي په شان دصفونو په مينځ کې ننوځي ورغومي دبيزي وړو کي بچي ته

وايي دا وړو کي هم وي او تپیت هم وي نو ښه د ننوتلو ځای
دو هابیانو د دواړو څپو مینځ دی

غیر مقلدین (وهابیان) دې خپل لمونځونه سم کړي:

نن صبا وهابیان چی څومره فاصله دخپو تر مینځ پریږدی دهغی نه
څو نقصانونه لازمیږی :

(۱) - څپي دومره ازادی وی چی سجده او دسجدي نه پس کینا ستل
مشکل وی ددی له امله په نا سته اوسجده کی را ټولوی او دودریدو
په حالت کی بیرته ازادی چې دادسکون خلاف دی .

(۲) - دواړو تر مینځ فاصله زیاتیری اودا کار دا حدیثو خلاف دی

(۳) - تاسو وگوری او تجربه وکړی چی څوک څپي ازادوی اواهل
السنت دخپو تر منځ فاصله څلور څلور یا لږه زیاته فاصله پریږدی
نو که دوه وهابیان ازادوډیری نو دیو کس ځای خالی پاتي کیږي او په
احادیثو کې دځای دد کولو حکم دي او که پنځوس وهابیان
ازادوډیری نو دد ډیرو کسانو ځای خالی پاتي کیږی عبدالله بن عباس
(رض) فرمائی چی په تاسو کی غوره هغه لمونځ کوونکی دی چی
دواړو په اعتبار سره نرم وی (چی ددو لمونځ کوونکو په مینځ کی
خالی ځائی وی اوبل څوک راشی ځائی ورکوی او مانع نه واقع
کیږی) که دوو کسانو په مینځ کی ځائی وی نو باید نزدی نزدی
ودریږی په هیڅ حدیث کی دانسته چی څپي ازادی کړی او خالی
ځائی دک کړی دغیر مقلدینو (وهابیانو) دهر و دوو کسانو په مینځ
کی دیو کس ځائی خالی وی دوی څپي ازادوی او ځائی دکوی چی دا
دپورتنی حدیث نه خلاف دی او صف هم نا قص او کم وی

(۴) په حديث کي دخپو دزنګون سترګي او اوږو دنزدي کولو حکم دي وهاييان خپي خو دسره نه لګوي بلکه کچي ګوتي لبروي چي په هيڅ حديث کي ثبوت نشته او دزنګون اوږو تر منځ فاصله زياتوي دا هم دحديث نه خلاف دي **اَللّٰهُمَّ اَهْدِهِمْ** (اي الله هدايت ورته وکړه)

غوښتنه !!!

حديث

وهاييان دې دخپل دعوی موافق دنعمان بن بشير (رضی الله عنه)

بغير دتاويل نه پوره عمل وکړی .

(۱) ځنګري دځنګري سره ولبروی .

(۲) زنګون ددزنګون سره ولبروی .

(۳) اوږه دداوږي سره ولبروی .

اويادې په خپل موجوده عمل چې : (۱) کچه ګوته دکچې ګوتي سره لبرول . (۲) ځنګري دځنګري نه . (۳) زنګون سترګه دزنګون سترګي نه . (۴) اواوږه داوږي نه په لري ساتلو .

يوقولي يافعلي صحيح ، صريح ، مرفوع متصل حديث وښائي بلکه ددغه حديث صحت ددوي دعوی موافق په قران اوحديث ثابت کړي

هَلْ مِنْ مُبَارِزٍ

تاسو فکر وکړي چې ايا غير مقلد چې لمانځه ته ولاړ وي څټ يې پورته کړي وي ښيپي يې ازادې کړي وي په سينه يې لاسونه ايځي وي اوسينه يې ايستلي وي سر يې لوڅ وي .

اوبل طرف ته اهل السنة ولاړ وي په عاجزي سره ئي سر دعاجزي نه ځکته وي لاس په نامه ولاړ وي اوپه خپله اندازه ولاړ وي اوسجدي ځای ته ګوري اوسريې په ښکلي پټکي يا په خولي پټ وي

کوم یو به ادب ناک وي ؟ کوم یو به پهلواني ته راوتي وي ؟ او کوم یو عبادت ته ؟

يادونه:

امام بخاري رحمه الله د صف د نيغولو په باره کې حديث راوړي (ج ۱ ص ۱۰۰).

اول حديث : همدغه دنعمان بن بشير رضى الله عنه حديث دى :
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَتُسْتَوْنَ صُفُوفَكُمْ أَوْ لِيُخَالَفَنَّ اللَّهُ بَيْنَ
وُجُوْهِكُمْ.

ترجمه : تاسو به خامخا صفونه نيغوي ورنه الله تعالى به ستاسو په زړونو کې مخالفت واچوي .

اوپه همدغه مفهوم يو بل حديث راوړي چې په هغوي کې د (ثَرَا
صُؤًا) لفظ دي جوخت شي ، نزدي شي ، په مينځ کې فاصله مه
پريږدئ .

دويم : امام بخاري رحمه الله باب لبروي چې (باب الزاق
المنكب بالمنكب والقدم بالقدم) او بيا دنعمان بن بشير
رضى الله عنه قول په دليل کې وړاندې کوي او بيا دنعمان بن بشير
رضى الله عنه د بل صحابي حالت بيانوي البته د پورتنی حديث سند
نشته . امام بخاري رحمه الله دخو لکو احاديثو حافظ وو .

ليکن سره د دينه د سند والاحديث نه راوړي ځکه چې د سند والا
قولي يافعلي حديث در رسول الله صلى الله عليه وسلم نه دي ثابت

درېم : د حضرت انس رضی الله عنه حديث : امام بخاري رحمه الله باب لبروي اوبيا حضرت انس رضی الله عنه د صحابه كرامو رضی الله عنهم حالت بيانوي چې مونږ به ديوبل سره اوږه او قدم ولږولو .
اولاً : گوري ديو صحابي فعل او كړنه ده او د صحابه قول او فعل دوه بيانو په نزد صحت ندي او دوي دامام بخاري رحمه الله تقليد كوي اوبيا تقليد ته شرك وايي .

ثانياً : بل د (يُلْزَقُ) نه ازاد ودریدل نه معلومېږي (الزَّاقُ) دتنګ ودریدلو سره هم راځي .

ثالثاً : بل دا چې كه دلته د (الزَّاقُ) نه مراد لږول شي نو دا بوداؤد په حديث كې به هم د (الزَّاقُ الرُّكْبَةُ) نه او (الزَّاقُ الكعب) نه مراد زنگون سترګه د زنگون سترګي سره لږول او خنګري د خنګري سره لږول مراد شي او دانه شي كيږي او دوي هم نكوي نو معلومه شوه چې د دينه نزدي نزدي ، جوخت جوخت ودریدل مراد دي .
ابوداؤد په ج ۱ ص ۹۷ كې يو حديث راوړي دهغې مطلب دادې چې شيطان لپاره مينځ كې فاصله مه پريږدي .

په دويم روايت كې دي چې نبي كريم صلى الله عليه وسلم به زمونږه په صفونو كې راتنوت او زمونږه صفونه به يې نيغول زمونږه اوږي اوسيني به يې په لاس برابرولې .

په درېم حديث كې داسې راغلي دي : (قَارِبُوا بَيْنَهُمَا وَحَازُوا بِالْأَعْنَاقِ) نزدي نزدي شي او خټونه برابر كړي .

په څلورم حدیث کې داسې ذکر دي چې: (حَاذُوا بَيْنَ الْمَنَاقِبِ
) اوږدي برابرې کړي .

په دې روایاتو کې د (أَعْنَاق) او (مَنَاقِب) سره لفظ د (حَاذُوا)
راغلي دي اود (حَاذُوا) معنی ده برابرول ددې معنی (ملاوهل لږول
یوځای کول) هېڅکله نه دي ځکه چې که د (حَاذُوا بَيْنَ
الْمَنَاقِبِ) معنی لږول وي نویابه د (حَاذُوا بَيْنَ الْأَعْنَاقِ)
معنی هم لږول وي اوختونه هېڅکله نه لږول کیږي .

اودلته دڅلورو شیانو دملاولو بیان دي اوداخلور شیان نه ملاویږي
(۱) اوږه داوږې سره .

(۲) گیتي دگیتي سره .

(۳) پندې دپندې سره .

(۴) خټ دخت سره .

اوږه داوږې سره ملاویږي لیکن دا دري نور هېڅکله نه ملاویږي نو
ضروربه معنی دبرابرولو کوي .

حاصل داچې:

دپه څومره احادیثو کې چې د (حَاذُوا) برابرول (يُلْزِقُ) لږول
(تَرَأَصُّوا) جوختیدل وغیره راغلي دي ددې نه
مراد دصفونوبرابرول دي خالي ځایونه دکول دي ، صفونه نیغول دي
اوپه دې کې ښه تاکید راغلي دي .

مونږه داخبره دځان نه نه کوو بلکې دبخاري شریف شارح مشهور
محدث دجرح اوتعدیل امام حافظ ابن حجر رحمه الله ذکر کړي دي

المراد بذلك المبالغة في تعديل الصف وسد خلله. (۱)
ترجمه: ددې حکم نه مطلب دصفونو په برابرولو، نیغولو، دخالي
خایونوپه ډکولو کې ښه مبالغه او کوشش کول دي.
دوهابیانو مشران علماء هم دغه مطلب بیانوي ددوي مشهور کتاب
فتاوی علماء ج ۳ ص ۲۱/۲۰ کې همدارنگې په (صلوة النبي صلى الله
عليه وسلم ص ۱۵۰)، اوداسې نورو کتابونو کې هم ددې خبرې بیان
دي چې مراد ورنه دصفونو نیغول، برابرول اوجوخت جوخت
ودریدل دي.

(۲) اولنی تکبیر فرض دی

- (۱) الله ﷻ فرمائي وَرَبِّكَ فَكَبِّرْ (۱)،
ترجمه: اودخپل رب لوی بیان کړه (الله اکبر ووايه)
(۲) وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّى (۲).
ترجمه: اودخپل رب نوم ئی واخست اولمونځ ئی وکړ.

(۱) دعلی رضی الله عنه مرفوع حدیث دی

- قال رسول الله ﷺ تَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ (۳)
ترجمه: رسول الله ﷺ فرمائي چې دلمونځ تحریمه په تکبیر ده.

(۱) فتح الباري ج ۲ ص ۳۵۳

۱ - مدثر: ۳

۲ - اعلی: ۱۵

۳ - ابوداود ع ۶۱ ابن ماجه ع ۲۷۵ دارمی ع ۶۸۷، ترمذی مستدرک ع ۴۵۷.

(۲) دابوهریره رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث دی.

قَالَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا قُمْتَ إِلَى الصَّلَاةِ فَاسْبِغِ الوُضُوءَ ثُمَّ اسْتَقْبِلِ الْقِبْلَةَ فَكَبِّرْ (۱).

ترجمہ: نبی صلی اللہ علیہ وسلم یوسری تہ وویل چہ کلہ لمانحہ تہ ودریری نوپورہ کامل اودس وکرہ بیا قبلی تہ مخ کرہ بیا تکبیر وواپہ یادونہ: دیورتنی حدیث نہ دری فرائض دلمانحہ معلومیبری (۱) اودس (۲) قبلی تہ مخ کول (۳) اللہ اکبر ویل.

تکبیر تحریمہ

شروع دلمانحہ پہ تکبیر (اللہ اکبر)

دعایشی رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَسْتَفْتِحُ الصَّلَاةَ بِالتَّكْبِيرِ (۲).

ترجمہ: نبی علیہ السلام بہ شروع دلمانحہ پہ تکبیر کولہ دتکبیر اولی سرہ لاسونہ پور تہ کول سنت دی دابوحمید رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث.

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ اسْتَقْبَلَ الْقِبْلَةَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ وَقَالَ اللَّهُ أَكْبَرُ (۳).

۱ - مسلم ع ۳۹۷ بخاری ع ۶۲۵۱

۲ - مسلم ص ۱۹۴ ج ۱، مشکوٰۃ ص ۷۵ ج ۱.

۳ - ابن ماجہ ص ۵۸

ترجمه: رسول الله ﷺ به چپي کله لمانځه ته ودریده مخ به ئی
قبلي ته کړ لاسونه به ئی پورته کړل او الله اکبر به ئی وویل.
په تکبیر اولی کې لاسونه غوړ و نوته پورته کول سنت دی.

(۱) مالک بن الحویرث رضی الله عنه مرفوع حدیث

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا كَبَّرَ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى يُحَازِيَ بِهِمَا أُذُنَيْهِ (۱).

ترجمه: رسول الله ﷺ به چپي کله الله اکبر وویل لاسونه به ئی تر
غوړونو پورته کړل بل روایت کې هم ددغه صحابی نه داسې راغلی
چې (فُرُوعُ أُذُنَيْهِ) تر نرمود غوړونوبه ئی پورته کړل (۲).

(۲) دوائل بن حجر مرفوع حدیث

أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ ﷺ رَفَعَ يَدَيْهِ حِينَ دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ كَبَّرَ حِيَالَ أُذُنَيْهِ (۳).

ترجمه: وائل بن حجر رضی الله عنه نبی علیه السلام ولیده چې کله لمانځه کې داخل
شو نو الله اکبر ئی وویل او نبی علیه السلام لاسونه تر غوړونو پورته کړل.

(۳) انس رضی الله عنه مرفوع حدیث

قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ كَبَّرَ ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ
حَتَّى يُحَازِيَ ابْهَامَيْهِ أُذُنَيْهِ (۴).

ترجمه: انس رضی الله عنه فرمائی چې کله به نبی علیه السلام په لمانځه
شروع کوله نو الله اکبر به ئی وویل بیا به ئی لاسونه پورته کړل
تردی چې گټی گوتی به ئی دغوړو برابرې شوی.

۱- مسلم ص ۱۶۸ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۷۵

۲- مسلم ص ۱۶۸ ج ۱.

۳- مسلم ص ۴۰۱.

۴- دارقطنی ص ۳۰۰ بیهقی فی السنن الکبری ص ۴۴ ج ۲ - ۲۱۳۹.

(۴) دبراء بن عازب رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: قَالَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا كَبَّرَ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى تَرَى ابْهَامَيْهِ قَرِيبَا مِنْ أُذُنَيْهِ (۱)

نبی علیہ السلام بہ چپ کلمہ تکبیر و کمر نولاسونہ بہ ٹی پور تہ کمر تردی چپ مونبر ٹی گتھی گوتی غور ونہ تہ نزدی ولیدی

(۵) انس رضی اللہ عنہ حدیث: قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَبَّرَ فَحَاذَى بِأَبْهَامَيْهِ أُذُنَيْهِ (۲).

ترجمہ: انس رضی اللہ عنہ وائی چپ مارسل ﷺ ولیدہ چپ کلمہ ٹی اللہ اکبر وویل نو گتھی گوتی غور ونوپوری برابری کری

یادونہ: پہ ٹینو احادیثو کی لاسونہ تر اور وپورتہ کول راغلی دی ددغہ احادیثوپہ مینخ کی تطبیق امام شافعی رحمۃ اللہ علیہ داسی کوی چپ دلاسونوتلی تر اور و برابر وی او گتھی گوتی د غور ونو دنرمیو (پوٹکیو) برابر وی اونوری گوتی د غور ونو دیاس سرونو سرہ برابر وی (نووی شرح مسلم ص ۱۶۸ ج ۱). مونبرہ احناف ہم ہمدات تطبیق خوبہ و ملا علی قاری رحمۃ اللہ علیہ لیککی چپ (هُوَ جَمَعَ حَسَنَ) (۲).

ترجمہ: دایرنبہ تطبیق اوداحادیثو جمع کول دی

۱ - مسند احمد ۱۷۸۰۲

۲ - مستدرک حاکم ص ۲۶۲ ج ۱

۳ - مرقات شرح مشکوٰۃ ص ۲۵۴ ج ۱ بذل المجہود ص ۱ ج ۲

دبئو لپاره سینى پورى لاسونه پورته كول سنت دى

(۱) حديث دوائل بن حجر رضي الله عنه: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا صَلَّيْتَ فَأَجْعَلْ يَدَيْكَ حَذْوِ أُذُنِكَ وَالْمَرْءُ تَجْعَلُ يَدَيْهَا حَذْوِ ثَدْيَيْهَا (۱).

ترجمه: رسول الله ﷺ فرمائی چې کله ته لمونځ کوی نولاسونه ترغوږونو پورته کړه اوچې کله بښځه لمونځ کوی نولاسونه به ترسینى پورته کوی.

دلاسونو پورته کولو په وخت کې گوتى خورول سنت دى

دابوهريرة رضي الله عنه مرفوع حديث

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا كَبَّرَ لِلصَّلَاةِ نَشَرَ أَصَابِعَهُ (۲).

ترجمه: رسول الله به چې کله لمانځه ته تکبير کولو نوگوتى به ټي خورى کړى.

دگوتو خيتى قبلې طرفته كول سنت دى

دابن عمر رضي الله عنه مرفوع حديث: إِذَا اسْتَفْتَحَ أَحَدُكُمْ فَلْيَرْفَعْ يَدَيْهِ وَلْيَسْتَقْبِلْ بَيَاطِنَهُمَا الْقِبْلَةَ فَإِنَّ اللَّهَ أَمَامَهُ (۳).

۱- کنز العمال ص ۱۷۵ ج ۳- طبرانی اوجز المسالك شرح موطا امام مالك ۲۰۲ ج ۱-

۲- ترمذی ع ۲۳۹، صحيح ابن حبان ص ۱۹۵ ج ۳-

۳- طبرانی فی الاوسط، مجمع الزوائد ص ۱۰۲ ج ۲-

ترجمہ: چپ کله یوستاسی ته په لمانځه پیل کوي نولاسونه دپورته کړی اودلاسونو خپته اوورغوی دقبلې ته کړی ځکه چې الله ﷻ دده مخی ته دی.

بنی لاس په چپ (کس) لاس ایښودل سنت دی

۱. دوائل بن حجر مرفوع حدیث: اَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ ﷺ رَفَعَ يَدَيْهِ حِينَ دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ وَكَبَّرَ ثُمَّ وَضَعَ الْيَمْنَى عَلَى الْيُسْرَى (۱).
ترجمه: وائل ﷺ بنی ﷺ ولیده چې کله لمانځه کې شروع کوله لاسونه ئی پورته کړل او الله اکبر ئی ووئیل بیا ئی بنی لاس په چپ لاس کیښود.

(۲) دویم حدیث دوائل ﷺ.

رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِذَا كَانَ قَائِمًا فِي الصَّلَاةِ قَبَضَ بِيَمِينِهِ عَلَى شِمَالِهِ (۲).

ترجمه: وائل ﷺ فرمائی چې ما رسول الله ﷺ ولیده چې کله به په لمانځه کې ولاړوه نو په بنی لاس به ئی چپ لاس ونيوه.

(۲) دریم حدیث هلب ﷺ مرفوع حدیث: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَأْخُذُ شِمَالَهُ بِيَمِينِهِ (۳).

ترجمه: رسول الله مونږ ته امامت را کولو نو چپ لاس ئی په بنی لاس ونيوه.

۱- مسلم ص ۷۳ ج ۱- مشکوة ص ۷۵ ج ۱-

۲- نسائی ص ۱۴۱ ج ۱، ابن ماجه

۳- ترمذی ص ۲۴ ج ۱- ابن ماجه، مشکوة ص ۷۶ ج ۱-

(٤) خلورم حدیث دسهل ﷺ: كَانَ النَّاسُ يُؤْمَرُونَ أَنْ يَضَعَ الرَّجُلُ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى ذِرَاعِهِ الْيُسْرَى فِي الصَّلَاةِ (١).

ترجمه: خلکوته په لمانځه کې دښی لاس په چپ مټ دایښودو امر کيږي.

(٥) پنځم حدیث دوائل بن حجر ﷺ مرفوع حدیث: ثُمَّ وَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى كَفِّهِ الْيُسْرَى وَالرُّسْغَ وَالسَّاعِدَ (٢).

ترجمه: بیا ښی لاس په چپ (گس)، ورغوی او مروند او مټ کيښود. یادونه: په پورتنو احادیثو کې که فکروشی نوڅو خبری ترینه ثابتيږي

١. په لمانځه کې لاسونه ایښودل.
٢. ښی لاس په چپ (گس)، لاس ایښودل.
٣. په پورتنو احادیثو کې بېلابیل الفاظ راغلي دي.

١. وَضَعَ (ایښودل)

٢. قَبْضَ (نیول)

٣. أَخَذَ (نیول). اوپدی دریواړو هله عمل راځي چې داحنافو موافق لاسونه کيښودل شي.

یادونه: دارنگه په احادیثو کې مختلفي طریقې ذکر دي.

١. ایښودل دښی لاس په څنگل دچپ لاس.
٢. ایښودل دښی لاس په ورغوی دچپ لاس.
٣. ایښودل دښی لاس په مروند دچپ لاس.

^١ - بخاری ص ١٠٢ ج ١ - موطا امام مالک.

^٢ - نسائی ص ١٤١ ج ١، ابوداود مسند احمد.

۴. ایبنودل دہنی لاس پہ لیچودچپ لاس.

نوپہ پورتنو احادیثو اوداحادیثوپہ الفاظو ہلہ عمل راحی چپ
داحنافو موافق لاسونہ کیبنودل شی ٹکھ چپ مونبرہ اوتاسو لاسونہ
پہ داسی طریقہ گدوچپ.

۱. دہنی لاس گوتی پہ لیچو کیدو

۲. دہنی لاس پہ گوتو (پہ قچہ گوتہ، گتہ گوتہ) مروند کلک ونیسو.

۳. دہنی لاس ورغوی دچپ لاس پہ مروند کیدو.

۴. دہنی لاس لیچہ دچپ لاس دورغوی پہ شاکیدو.

پہ لمانحہ کی لاسونہ دنامہ نہ لاندی ایبنودل سنت دی.

زمونبر دعوه مسلک اومذہب دادی چپ پہ مانحہ کی لاسونہ دنامہ نہ
لاندی ایبنودل سنت دی.

اول دلیل: حدیث دوائل بن حجر (رضی اللہ عنہ) قَالَ رَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ
يَضَعُ يَمِينَهُ عَلَى شِمَالِهِ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ. (۱)

ترجمہ: وائل بن حجر (رضی اللہ عنہ) فرمائی چپ مانبی علیہ السلام ولید چپ پہ
مانحہ کی بنی لاس پہ چپ لاس دنامہ نہ لاندی کیبنودہ.

داحدیث دمصف ابن ابی شیبہ پہ گہونسخوکی ذکر دی مشہور
محدث محمد قاسم بن قطلوبغا پہ خپل کتاب (تخریج احادیث
الاختیار شرح المختار کی لیک چپ «هَذَا سَنَدٌ جَيِّدٌ» ص ۳۷۷ ج ۱ دا علی
اوکرہ سند دی.

۱ - مصنف ابن ابی شیبہ ص ۳۹۰ ج ۱، مصنف ابن ابی شیبہ ص ۴۱۱ ج ۱ طیب

اکادمی ملتان)

محدث ابوالطیب المدنی په شرح ترمذی کې لیکې چې «هَذَا حَدِيثٌ قَوِيٌّ مِنْ حَيْثُ السَّنَدُ» دا حدیث د سند په لحاظ سره قوي دی.

شیخ محمد عابد السندهی لیکې چې «(رجالہ ثقات)» یعنې ددې حدیث راویان ثقه او قابل اعتماد دي (طوابع الانوار شرح درمختار) ابن ابی شیبہ رحمہ اللہ د معمولي درجې محدث ندې دامام بخاری رحمہ اللہ شیخ او استاد او تابعي دی په دغه کتابونو کې ددې حدیث توثیق شوي (١) ځیني وروڼه وايي چې پورتنې حدیث په مصنف ابن ابی شیبہ کې نشته. داهسي د حق نه سترگې پټول دي زما په کتب خانہ کې چې کوم مصنف دی په هغې کې شته ددې حدیث دنبه څیرنې لپاره هغه مصنف ابن ابی شیبہ چې تحقیق پرې محمدا بو عوامه کړي اوبیروت نه چاپ دي دکتني ډیر زیات وړدي اودیوچانه لیدل په عدم وجود دلالت نکوي.

البته که دوی کوم چاپ کړې وي اودا حدیث یې ترینه ایستلې وي نو هغې کې به نه وي لکه څنگه چې د دوي عادت دی چې کتابونو نه حدیث وباسي او داکار ډیر بد دی ځکه دادیهودو کار وو.

همدغه حدیث دوائل بن حجر رحمہ اللہ امام ترمذی ذکر کوي خو هلته دځای تعین نشته اوبیا فرمایي چې صحابه کرامو رضی اللہ عنہم کې دوه ډلې وې بعضو به دنامه دپاسه لاسونه ایښودل اوبعضو به دنامه نه لاندې لاسونه کیښوده.

وَرَأَى بَعْضُهُمْ أَنَّ يَضَعُهُمَا فَوْقَ الشُّرَةِ وَرَأَى بَعْضُهُمْ أَنَّ

١- بزل المجهود دشرح ابی داود ص ٢٣ ج ٢ تحفه الاحوذی شرح ترمذی ص ٢١٤ ج ١)

يَضَعُهُمَا تَحْتَ السَّرَةِ (١).

خوامام ترمذی رحمۃ اللہ علیہ په سینہ لاسونه ایښودل دیو صحابی نه هم ندي نقل کړي اوبیایې فرمایلي دي چې (وَكُلُّ ذَلِكَ وَاسِعٌ عَنْدهُمْ) یعنې دواړه روا دي دنامه نه لاندې اودنوم دپاسه امام ترمذی چې کتاب یې په احادیثو کې خلورمه مرتبه لري دامام بخاري شاگرد دی فرمایي چې دصحابه کرامو دیوه لوی جماعت مذهب دا وو چې لاسونه دنامه لاندې ایښودل سنت دی، او وهابیان وایې چې ثابت ندي. دوي دامام ترمذی نه ځان پوه ګڼي.

دوهم دلیل: حدیث دعلی رضی اللہ تعالیٰ عنہ امیر المومنین علی رضی اللہ تعالیٰ عنہ فرمایي چې: مَنْ سَنَّ الصَّلَاةَ وَضَعَ الیَمِینَ عَلَی الشِّمَالِ تَحْتَ السَّرَةِ (٢) ترجمه: دمانځه دستتونه دادي چې ښي لاس په چپ لاس دنامه لاندې کیږدي. همدغه حدیث امام ابوداود داسې نقلوي: عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ اسْحَقَ عَنْ زِيَادِ بْنِ زَيْدٍ عَنْ أَبِي جَحِيفَةَ أَنَّ عَلِيًّا رضی اللہ تعالیٰ عنہ قَالَ أَلَسُنَّةُ وَضَعُ الْكَفِّ عَلَى الْكَفِّ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السَّرَةِ (٣) كله چې صحابه داسې الفاظ استعمال کړي چې مِنْ السُّنَّةِ یا «أَمَرْنَا بِكَذَا نَهَيْنَا عَنْ كَذَا» اویاددي پشان الفاظ داپه حکم دمرفوع حدیث کې وي عندالجمهور.

١- ترمذی ص ٥٩ ج ١.

٢- مسند احمد ص ١١٠ ج ١ مصنف ابن ابی شیبہ ص ٤٢١ ج ١ دارقطنی ص ٢٨٧ ج ٢، سنن بیهقی

ص ٣١ ج ٢

٣- سنن ابی داود ٧٥٦.

دريم دليل: ابوهريرة رضي الله عنه فرماي چي «وَضَعَ الْكُفَّ عَلَى الْكُفِّ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ» (١).

ترجمه: كيدي بنودل شي و رغوي په و رغوي په مانځه كې لاندې دنامه نه پورتنې حديث علامه علاء الدين المارديني هم نقل كړې (٢) او محدث ابن حزم ظاهري هم روايت كړې دې پدې الفاظوچې «عَنْ أَبِي وَائِلٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَخَذَ الْكُفَّ عَلَى الْكُفِّ فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ» (٣).
خلوړم دليل: انس رضي الله عنه فرماي چي ثلاث من أخلاق النبوة تعجيل الإفطار وتأخير السحور ووضع اليمنى على اليسرى تحت السرة (٤).

پنځم دليل: علامه ابن حزم رحمته الله دعائشي رحمته الله نه تعليقاروايت رانقلوي چي ثلاث من أخلاق النبوة تعجيل الإفطار، تأخير السحور ووضع اليد اليمنى على اليسرى في الصلاة تحت السرة (٥).

ترجمه: درې شيان د نبوت دخويونو نه دي. ١ په روژه ماتې كې تيزي كول (چې كله يقينالمر غائب شي) ٢ په پيشنمي كې روسته والې كول خو چې صبا راختلو نه وړاندې خوراك بندشي ٣ بني لاس په چپ لاس دنامه نه لاندې ايښودل. (٦)

١- ابوداود برواية الاعرابي.

٢- الجوهر النقي ص ٣١ ج ٢.

٣- المحلى ص ٣٠ ج ٢.

٤- محلى لابن حزم ص ١٣ ج ٤ الجوهر النقي ص ٣٢ ج ٢.

٥- محلى ابن حزم ص ١٣ ج ٤.

٦- محلى ابن حزم ص ١٣ ج ١.

همدغه حديث په مسندالامام زيد کي د سند سره د علي عليه السلام نه نقل دی. نبي عليه السلام فرمايي چې په وخت دا اختلاف کي دخلفاء راشدینو په سنت عمل وکړي احناف هم دخليفه راشد علي عليه السلام په سنت عمل کوي چې لاسونه دنامه نه لاندې ايښودل دي.

اقوال اوتار د صحابه کرامو عليهم السلام

۱. اثر دخليفه راشد اميرالمومنين علي عليه السلام ورته سنت هميشني عمل درسول الله عليه السلام وايي (۱).
۲. ابوهريرة رضي الله عنه چې په صحابه کرامو عليهم السلام کي زيات احاديث دده نه روايت دی وائي چې سنت دی (۲).
۳. انس بن مالک رضي الله عنه ورته من اخلاق النبوة د نبوت خصلت اوخوي وايي (۳).
۴. عائشه صديقه رضي الله عنها روايت چې حواله ئي مخکي وړاندې شوه ورته د نبوت عادة وائي نو دخليفه راشد علي عليه السلام چې د نبي عليه السلام زوم اود مسلمانانو خليفه دی فرمايي چې لاسونه دنامه نه لاندې ايښودل سنت دي. ابوهريرة رضي الله عنه چې کثير الروايات صحابي دی فرمايي چې لاسونه دنامه نه لاندې ايښودل دي انس بن مالک رضي الله عنه چې لس کاله ئي درسول الله صلى الله عليه وسلم خدمت کړی دی وائي چې دنامه نه لاندې لاسونه ايښودل د نبوت داخلاقونه دي عائشه رضي الله عنها چې درسول الله صلى الله عليه وسلم بي بي ده او په رواياتو کي دوهم نمبر ده فرمايي چې د نبوت خوي او خصلت دادې چې لاسونه دنامه نه لاندې کيږدي داهغه صحابه کرام عليهم السلام دي چې د حضور

۱- احمد ص ۱۱۰ ج ۱، دارقطني ص ۲۸۲ ج ۲.

۲- ابوداود برواية الاعرابي.

۳- پورتنې حواله (المحل لابن حزم ص ۲۵ ج ۳).

العلیه السلام ژوند تل د دوي سره وه سره له دینه دا وهاييان وايي چې داثابت
ندي دومره بې انصافي چې اندازه يې نشته.
اقوال او اثار د تابعينو (رحمهم الله)

۱. حضرت ابو مجاز تابعي رحمهم الله فرمايي چې: يَضَعُ بَاطِنَ يَمِينِهِ عَلَى
ظَاهِرِ كَفِّ شِمَالِهِ وَيَجْعَلُهُمَا اسْفَلَ مِنَ السُّرَّةِ (۱).

ترجمه: دښي لاس ورغوي به دچپ لاس د ورغوي په شاه دنامه نه
لاندې کيږي د دې سند جيد او کره دی (۲).

۲ مشهور تابعي امام نخعي رحمهم الله فرمايي چې: يَضَعُ يَمِينَهُ عَلَى شِمَالِهِ
فِي الصَّلَاةِ تَحْتَ السُّرَّةِ (۳).

ايښودل دښي لاس په چپ لاس په مائخه کې لاندې دنامه نه.

اخيرنۍ خبره:

درنولوستونکو تاسو په دغه مسئله دلائل ولوستل دا خبره به درته
ثابته شوې وي چې لاسونه دنامه نه لاندې ايښودل درسول
الله ﷺ سنت دي دصحابه کرامو عمل دی دنبوت خوي او هميشني
سنت دي او يو ثابت عمل دی اود ټولو احنافو عمل دی او ۱۲۰۰ کاله په
دغه متواتر سنت عمل کېږي هيچا په هيڅ ملک کې ورته خلاف

۱ - مصنف ابن ابی شيبه ص ۳۹۱ ج ۱، الجوهر النقي على البيهقي ص ۳۱ ج ۲، اداره تاليفات اشرفيه
ص ۴۱ ج ۱.

۲ - الجوهر النقي ص ۳۱ ج ۲، کنافي التمهيد لحافظ ابی بکر اثار السنن ص ۹.

۳ - مصنف ص ۳۹۰ ج ۱.

سنت ندي وټيلي اوس دانگريزانو د دورحکومت پيداوار ورته خلاف
سنت وايي نوډا دوي تعصب دی اوددوی په ناپوهي دلالت کوي.
دپورتنې مسئلې په باره کې اودنورو مسائلوپه باره کې اودوهابيت دگمراه
کوونکي فتنې نه بچ کيدو لپاره تجليات صفدر (دمولانا محمدامين اکاړوی)
کتل پيښی زيات ضروري دي اوددغې مسئلې دخپړنې لپاره دبنده رساله
(الدرة في اثبات وضع اليدين تحت السرة) دکتني وړ ده.

تکبير اولاسونه پورته کول به يو خائي کوی اوکه

مخکې روسته؟

دلته دري روايت راغلی اوځمونږه داحناف په نزد دري واړه رواده.

لا سونوترلونه روسته سبحنک اللهم ويل سنت دی

اول دليل: الله ﷻ فرمائی چې (وَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ حِينَ تَقُومُ) (۱).

تفسير: امام ضحاک تابعی رحمته الله ددی په تفسير کې ليکی چې تسبيح

نه مراد سُبْحَنكَ اللَّهُمَّ ويل په لمانځه کې ويل دی (۲).

دويم دليل: دابوسعيد رضي الله عنه مرفوع حديث.

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ بِاللَّيْلِ كَبَّرَ ثُمَّ يَقُولُ

(سبحنك اللهم) تر آخره (ابوداود ص ۱۱۹ ج ۱ - ترمذی

ص ۳۳ ج ۱ - نسائی، ابن ماجه، مشکوة ص ۱۰۸

مسند احمد.)

۱- طور: ۴۸

۲- مصنف ابن ابی شيبه ابن جرير طبري درمنثور ص ۱۲۰ ج ۱

ترجمه: رسول الله ﷺ به چپی کله دشپی لمانحه ته ودریده نوالله اکبر به ئی ووئیل بیا به ئی سبحنک اللهم تراخره ولوسته.

دریم دلیل: دانس رضی الله عنه مرفوع حدیث: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ كَبَّرَ ثُمَّ يَقُولُ سُبْحَنَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ (تراخره) (۱).

ترجمه: رسول الله ﷺ به چپی کله په لمانحه شروع کوله نوالله اکبر به ئی ووئیل بیا به ئی سُبْحَنَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ ولوسته.

خلورم دلیل: عمر رضی الله عنه به سبحنک اللهم وئيله (۲).

پنځم دلیل: ابوبکر رضی الله عنه به سبحنک اللهم وئيله (۳).

شپږم دلیل: عثمان رضی الله عنه به سبحنک اللهم وئيله (۴).

یادونه: نوری دعاګانی هم راغلیدی لیکن دنی علیه السلام دخلفاء راشدینو عمل زیاتره په همدی دی.

اعوذ بالله ویل سنت دی

امام او منفرد (حُنا له لمونځ کوونکی) به اعوذ بالله وائی.

(۱) قران شریف کې الله عَزَّ وَجَلَّ فرمائی چې فَإِذَا قَرَأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللَّهِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ.

ترجمه: کله چې قران لولی نو اعوذ بالله ووايه

۱- دارقطنی ص ۱۱۳ ج ۱، مغنی ابن قدامه ص ۵۱۸ ج ۱ نصب الرايه ص ۳۲۰ ج ۱

۲- مسلم ص ۱۷۲ ج ۱- دارقطنی ص ۲۹۹ ج ۱- طحاوی

۳- دارقطنی ص ۳۰۲ ج ۱.

۴- دارقطنی ص ۳۰۲ ج ۱

(۱) د عمر فاروق رضی اللہ عنہ حدیث عن الاسود بن یزید قَالَ رَأَيْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ حِينَ افْتَتَحَ الصَّلَاةَ كَبَّرَ ثُمَّ قَالَ : سُبْحَنَكَ ثُمَّ يَتَعَوَّذُ (۲).
ترجمہ: اسود بن یزید رضی اللہ عنہ فرمائی چې ماعمر رضی اللہ عنہ وليده چې كله شروع په لمانحه كوله نوالله اكبر ئى ووثيل بيا ئى سُبْحَنَكَ اَللّٰهُمَّ ووثيله بيا ئى اعوذ بالله ووثيله.

(۲) د ابوسعید خدری رضی اللہ عنہ حدیث : كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَامَ مِنَ اللَّيْلِ كَبَّرَ ثُمَّ يَقُولُ أَعُوذُ بِاللَّهِ السَّمِيعِ الْعَلِيمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ (۳).
ترجمہ: رسول الله ﷺ به چې كله دشپى لمانحه ته ودریده نوالله اكبر ئى ووثيل.

(۴) د جبیر بن مطعم رضی اللہ عنہ حدیث په ابن ماجه ص ۵۹ مشکوة ص ۷۸. یادونه: داعوذ بالله مختلف الفاظ په احادیثو کې روایت شوی دی زیات مشهور او ثابت د قران اوسنت (اعوذ بالله من الشیطان الرجیم) دی اعوذ بالله پټ لوستل سنت دي چې دلائل ئى راروان دي .
تسمیه: بسم الله الرحمن الرحيم ویل سنت دی.

(۱) د علی رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: اول دليل كان رسول الله ﷺ يَقْرَأُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (۴).

ترجمہ: رسول الله ﷺ به بسم الله الرحمن الرحيم په لمانحه کې لوستله.

۱- النحل: ۹۸

۲- دارقطنی ص ۳۰۰ ج ۱- سنن کبری للبيهقي ص ۳۶ ج ۱- ۲۱۸۸

۳- ابوداود ص ۱۴۰ ج ۱ ترمذی ص ۱۰۸ ج ۱-

۴- دارقطنی ص ۳۰۲ ج ۱-

(۲) نعیم تابعی رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چې صَلَّیْتُ خَلْفَ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ قَرَأَ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ ثُمَّ قَرَأَ بِأَمِّ الْقُرْآنِ (۱)۔

ترجمہ: ماد ابوہریرہ رضی اللہ عنہ پسی لمونخ وکر نوبسم اللہ الرحمن الرحیم ثی ولوستہ بیا ثی الحمد للہ ولوستلہ تسمیہ: بسم اللہ پت لوستل سنت دی

انس رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث ان النبی صلی اللہ علیہ وسلم وابابکر و عمر (رضی اللہ عنہما) کَانُوا يَفْتَتِحُونَ الصَّلَاةَ بِالْحَمْدِ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۲)۔

ترجمہ: بیشک نبی صلی اللہ علیہ وسلم وابوبکر و عمر (رضی اللہ عنہما) بہ شروع دلمانخہ پہ الحمد للہ رب العلمین کولہ۔

پہ روایت دمسلّم ص ۳۹۹ کی دا الفاظ زیات دی چې لَا يَذْكُرُونَ بِاسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ فِي أَوَّلِ قِرَاءَةٍ وَلَا فِي آخِرِهَا۔

دویم حدیث دانس رضی اللہ عنہ: قَالَ صَلَّيْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم وَابِي بَكْرٍ وَعُمَرُ بْنُ الْعَاصِ فَلَمْ أَسْمَعْ أَحَدًا مِنْهُمْ يَجْهَرُ بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ (۳)۔

ترجمہ: مادر رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم وابوبکر و عمر عثمان رضی اللہ عنہ پسی لمونخونہ کری مادیونہ ہم بسم اللہ پہ زورہ ندہ اوریدلی۔

۱- نسائی ص ۱۴۴ ج ۱ ص ۹۰۵، طحاوی ص ۹۹ ج ۱ صحیح ابن حبان ص ۱۸۰، مستدرک ص

۳۵۷ ج ۱، صحیح ابن خزيمة ۴۹۹۔

۲- بخاری ۷۴۳ مسلم ۳۹۹

۳- نسائی ۹۰۷، صحیح ابن حبان ۱۷۹۹ صحیح ابن خزيمة ص ۴۹۶، طحاوی ص ۲۰۲ ج ۱-

په پورتنی موضوع نور احادیث هم روایت شویدی ابن خزیمه ص ۲۵۰ ج ۱ طبرانی فی الکبیر ص ۲۵۵ ج ۱ مجمع الزوائد ص ۱۰۸ ج ۲ مصنف ابن ابی شیبہ ص ۳۵۹ ج ۱ نه تر ص ۳۶۰ ج ۱ .
 په ترمذی ص ۳۳ ج ۱ نسائی ص ۱۴۴ ج ۱ ابن ماجه ص ۵۹ ج ۱
 طحاوی ص ۱۱۹ ج ۱ کې د عبدالله بن مغفل په روایت حدیث، په
 مسلم ص ۱۹۴ ج ۱، مشکوة ص ۷۵ ج ۱ بیهقی کی دعائشه رضی اللہ عنہا په
 روایت حدیث .

قراءة (په ولاړه لوستنه دقرآن شریف دڅه برخې) فرض دی

الله جَلَّالَهُ فرمائی چې (فَاقْرَءُوا مَا تَيَسَّرَ مِنَ الْقُرْآنِ) (۱).
 ترجمه: ولولی (په لمانځه کې) هغه چې اسان وی دقرآن شریف نه .
 دابوهريرة رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث .

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ لَا صَلَاةَ إِلَّا بِقِرَاءَةِ (۲).
 ترجمه: بیشکه رسول الله ﷺ فرمائی چې لمونځ نکیږی بغير دقراءة نه .

دابوسعيد رضی اللہ عنہ حدیث

قَالَ أَمْرُنَا أَنْ نُقْرَأَ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ وَمَا تَيَسَّرَ (اسناده صحيح،
 ابوداود ۸۱۸ وقال الحافظ في التخليص اسناده صحيح وقال

۱- المزمّل ایت ۲

۲- مسلم ۳۹۶.

فی الدرايه صحيح ابن حبان ع ۹۲ ع ۱۷۹۰ طبرانی فی
الوسط ص ۳ ج ۳ ع ۱۳۰۶.

در فاعه ﷺ مرفوع اوداورد حدیث په یوه برخه کې دی چې
وَيَقْرَأُ بِمَا شَاءَ مِنَ الْقُرْآنِ (۱).

ترجمه: اوودی لولی هغه چې اسان وی دقران نه.

دابوسعيد خدری ﷺ حدیث چې دلمانځه فرائض پکې بیان شوي دي.
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ الطُّهُورُ، وَتَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ،
وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ وَلَا صَلَاةَ لِمَنْ لَمْ يَقْرَأْ بِالْحَمْدِ وَسُورَةٍ فِي فَرِيضَةٍ
أَوْ غَيْرِهَا (۲).

ترجمه: رسول الله ﷺ فرمائی چې دلمانځه کونجی اودس دی
اودلمانځه شروع الله اکبر ده اودلمانځه نه وتل په سلام دی.
دیپورتنو اوداسی نورواحادیثونه معلومه شوه چې نفس قراءه (لوستل
دقران، فرض دی.

امام به په لمانځه کې سورة فاتحه اویوسورة وائی.

دابوقتاده ﷺ مرفوع حدیث.

كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقْرَأُ فِي الْأَوَّلَيْنِ مِنَ الصَّلَاةِ الظُّهْرِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ
وَسُورَتَيْنِ (۳).

۱- بخاری ۷۵۷ مسلم ۳۹۷ ترمذی ۳۰۳ ابوداود ۸۵۶.

۲- ترمذی ۲۳۸.

۳- بخاری ص ۱۰۵ ج ۱ مسلم ص ۱۸۵ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۷۹ ج ۱.

ترجمہ: نبی ﷺ بہ پہ اولنودوہ رکعتونو دماسپنبین لمانحہ کی الحمد للہ او دوہ سورتہ لوستل.

دویم حدیث دابوقتاده ﷺ: أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ السَّلَامُ يَقْرَأُ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ مِنَ الظُّهْرِ وَالْعَصْرِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ سُورَةَ وَيُسْمِعُنَا الْآيَةَ أَحْيَانًا وَيَقْرَأُ فِي الرَّكْعَتَيْنِ الْآخِرَتَيْنِ بِفَاتِحَةِ الْكِتَابِ (۱).

ترجمہ: نبی ﷺ بہ دماسپنبین اومازدیگر دلمانحہ پہ اولنودوہ رکعتونو کی الحمد للہ او یو سورۃ لوستہ اوکلہ کلہ بہ ئی مونبرتہ دتعلیم راکولو پہ مقصد یو ایت پہ زورہ وئیل چہ زہ غلی ولاہ نہ یم خہ لولم.

اونبی ﷺ بہ پہ اخرنو دوہ رکعتونو کی یواخی الْحَمْدُ لِلَّهِ لوستلہ .
تشریح پورتنی حدیث نہ خومسئلی معلومی او ثابتی شوی .

۱. دماسپنبین اومازدیگر دلمانحہ پہ اولنودوہ رکعتونو کی الحمد للہ اوسورۃ دوارہ شتہ اواخرنی رکعتونہ تش دی یعنی یواخی الحمد للہ بہ وائی.

۲. پہ دغہ دوہ لمونخونو کی قرأۃ پت لوستل واجب دی.

۳. دتعلیم لپارہ کلہ کلہ یوایت نیم ایت پہ زورہ لوستلو.

۴. مقتدی بہ پہ دغہ دوہ لمونخونو کی قرأۃ نہ کوی چہ دامسئلہ بہ روستہ پہ پورہ تفصیل سرہ ثابتہ شی.

منفرد (حَافِظُ الْمَوْئِدِ كَوْنُكِي) بِهَمْ الْحَمْدُ لِلَّهِ

اوورسرہ سورۃ وائی اول حدیث درفاعۃ ﷺ مرفوع حدیث.

چې نبی ﷺ یو اعرابی ته دلمونځ تعلیم ورکولو.
 إِذَا قُمْتَ فَتَوَّجَّهْتَ إِلَى الْقِبْلَةِ فَكَبَّرَ ثُمَّ اقْرَأْ بِأَمِّ الْقُرْآنِ وَبِمَا شَاءَ
 اللَّهُ أَنْ تَقْرَأَ (۱).

ترجمه: کله چې لمانځه ته ودریږی اومخ قبلې ته کړی نوالله اکبر
 ووايه بيا الْحَمْدُ لِلَّهِ اودالله ﷻ دخوښې موافق قران ووايه.

د عبدالله بن مسعود رضی الله عنه اثر او حدیث:

كَانَ لَا يَقْرَأُ خَلْفَ الْإِمَامِ فِيمَا يَجْهَرُ فِيهِ وَفِيمَا يُخَافُ فِيهِ فِيهِ
 الْأَوَّلَيْنِ وَلَا فِي الْآخِرَيْنِ، وَإِذَا صَلَّى وَحْدَهُ قَرَأَ فِي الْأَوَّلَيْنِ بِفَاتِحَةِ
 الْكِتَابِ وَسُورَةٍ وَلَمْ يَقْرَأْ فِي الْآخِرَيْنِ شَيْئًا (۲).

ترجمه: عبدالله بن مسعود رضی الله عنه به امام پسې په جهر او خفيه لمانځه
 کې قرآن نه لوستلو نه په اولنو دوه رکعتو کې اونه په اخرنو دوه
 رکعتو کې او کله به ئې چې ځان له لمونځ کولو په اولنو دوه
 رکعتونو کې به ئې الحمد لله اوسوره لوستلو او اخرنودوه رکعتونو
 کې به ئې هيڅ نه لوستلو.

تعديل الاركان (ركوع اوسجده پوره او برابر كول) واجب دی.

دابوهريرة رحمه الله مرفوع حدیث: هغه مشهور حدیث چې یو اعرابی (بانډچې)
 په لمانځه کې رکوع اوسجده برابر نه کوله نبی علیه السلام ورته

۱- ابوداود ص ۱۳۱، مسند احمد ص ۳۴۰ ج ۴- نصب الدرایه ص ۳۶۴ ج ۱.

۲- موطا امام محمد ص ۱۰۰

وفرمايل چي اَرْجِعْ فَصَلِّ فَإِنَّكَ لَمْ تُصَلِّ اوبيا نبی صلی الله علیه وسلم ورته دلمانځه پوره طريقه نبودنه کوي اواخر کي فرمائي چي وَاِذْ فَعَلْتَ ذَلِكَ فَقَدْ تَمَّتْ صَلَاتُكَ (۱).

ترجمه: کله چي دا (رکوع اوسجده) برابره وکړی نو ستالمونځ پوره او کامل شو. استدلال: د (تَمَّتْ صَلَاتُكَ) الفاظو نه ثابتیږي چي تعدیل الارکان په لمانځه کي واجب دی فرض ندی.

رکوع اوسجده سمه نه کول دلمانځه نه غلا ده.

دابوقتياده ﷺ حديث: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ أَسْوَأُ النَّاسِ سَرَقَةُ الَّذِي سَرَقَ مِنْ صَلَاتِهِ قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ كَيْفَ سَرَقَ مِنْ صَلَاتِهِ؟ قَالَ لَا يَتِمُّ رُكُوعُهَا وَلَا سُجُودُهَا وَلَا يَقِيمُ صَلَّاهُ فِي الرُّكُوعِ وَلَا فِي السُّجُودِ (۲).

ترجمه: رسول الله ﷺ وفرمايل چي بدترین غل دخلکو نه په غلا کي هغه کس دی چي خپل لمانځه نه غلا کوي صحابه کرامو ﷺ پوښتنه وکړه چي څنگه دلمانځه نه غلا کوي؟ نبی ﷺ وفرمايل چي هغه داسې چي دلمانځه رکوع اوسجده نه پوره کوي اود رکوع نه ملانه نیغوی اونه په سجده کي ملانیغوی.

۱- بخاری ۷۵۷ ۷۹۳ مسلم ۳۹۷ ابوداود ۸۵۶

۲- احمد ص ۳۱۰ ج ۵ حديث ۲۲۶۹۵ طبرانی فی الاوسط حديث ۸۱۷۹ مستدرک الحاکم ص

۳۵۳ ج ۱ حديث ۸۲۵.

يادونه: دپورتني حديث نه هم ثابتيږي چې تعديل الاركان واجب دى ځكه چې ددى نه تعبير په غلا سره شويدي يعنې لمونځ خوشوي دى خو غلا ده اونقصان دى.

مقتديان به امام پسي چپ ولاړوي

نه به په جهري لمانځه كې څه لولى اونه په خفيه لمانځه كې

اول دليل:

اصل دين آمد كلام الله معظم داشتن

پس حديث مصطفى بر جان مسلم داشتن

مسلمانانو ته دا خبره جوته اوښكاره ده چې په اوله مرتبه كې به قران دليل وي او چاسره چې قران نه يوايت په طور د دليل وي هغه ډله به په حقه وي الحمد لله احنافو سره دامام پسي دقرائت په باره كې نص قطعي شته چې مقتدي به امام پسي هيڅ قسمه قرائت نه وايي چپ اوغلې به ولاړوي.

(وَإِذَا قُرِئَ الْقُرْآنُ فَاسْتَمِعُوا لَهُ وَأَنْصِتُوا لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ) (۱).

ترجمه: كله چې قران شريف لوستل كېږي نو تاسو ورته غوږ ونيسي او چپ شي ددې لپاره چې په تاسې رحم وشي. دا ايت دلمانځه په باره كې نازل دى.

اول دليل: عبدالله بن مسعود رضي الله عنه امامت كولو مقتديانو څه لوستل چې كله لمونځ نه فارغ شونو و فرمايل چې ايا هغه وخت ندې راغلې چې تاسې عقل او پوهې نه كار واخلي كله چې قران لوستل كېږي نو غوږ ورته ونيسي او چپ شي لكه څنگه چې الله تعالى درته امر كړيدې (۲).

۱- سورة اعراف ايت ۲۰۶.

۲- تفسير ابن جرير طبري ص ۱۰۳ ج ۹.

دوهم دليل: ابن مسعود رضي الله عنه فرمايي چې په لمانځه کې قرآن ته چې شه لکه چې الله عز وجله امر کړيدی (۱).

درېم دليل: رئيس المفسرين عبدالله بن عباس رضي الله عنه هم فرمايي چې پورتنې ايت دمقتدي لپاره دی او دلمانځه په باره کې نازل دی (۲).

څلورم دليل: په نورو وختونو کې که څوک قرآن اوري او که نه خوپه لمانځه جمعه، اخترونو کې غوږ نيول لا زمې دي (۳).

پنځم دليل: امام مجاهد بن جبر رضي الله عنه المتوفی (۱۰۲) کې فرمايي چې دا ايت دلمانځه په باره کې نازل دی (پورتنې حواله).

شپږم دليل: دامام سعيد (المتوفی ۹۰).

اووم دليل: حسن بصری رضي الله عنه.

اتم دليل: امام زهري (المتوفی ۱۲۴)، کتاب القراءة ص ۳۷.

نهم دليل: امام عبيد بن عمير المتوفی ۷۴.

لېسم دليل: امام عطاء بن ابی رباح (المتوفی ۱۱۴)، ددې دوه اخيرنو امامانوپه وړاندې يو واعظ تقرير کولو او دوي خپل مينځ کې خبری کولې راوي وايې چې ماورته ووئيل تاسې ولې غوږ نه نيسي او ځانونه دوعيد مستحق گرزوي دواړو ماته وکتل او بيا خبرو کې لگيا شو درې ځله ماداخبره وکړه په درېم ځل يې راته ووئيل چې کوم ايت ستامقصد دی هغه دلمانځه په باره کې نازل دی (۴).

۱ - کتاب القراءة للبيهقي ص ۷۳.

۲ - کتاب القراءة ص ۷۳.

۳ - کتاب القراءة ص ۷۳.

۴ - تفسير ابن جرير ص ۱۱۰ ج ۹، ابن کثير ص ۶۲۳ ج ۳.

یولسم دلیل: محمد بن کعب قرظی (المتوفی ۱۸۸)، مشهور تابعی دی فرمایي چي صحابه کرام و رضی اللہ عنہم بہ حضور علیہ السلام پسې لمانخه کي قرآه کولو نو پدي باره کي پورتني ايت نازل شو چي (وَإِذَا قُرِئَ) چي کله قرآن شريف لوستل کي پري غور ونيسي (کتاب القراءه ص ۷۲).

دولسم دلیل: حافظ ابن کثير رحمته اللہ د پورتني ايت په باره کي دمفسرينو اقوال نقلوي اوبيا ليکي چي وَكَذًا قَالَ الضَّحَّاكُ وَإِبْرَاهِيمُ النَّخَعِيُّ وَقَتَادَةُ وَالشَّعْبِيُّ وَالسَّيِّدِيُّ وَعَبْدُ الرَّحْمَنِ بْنُ زَيْدٍ اسْلَمَ أَنَّ الْمُرَادَ بِذَلِكَ الصَّلَاةَ (۱).

ترجمه: امام ضحاک، ابراهيم قتاده، شعبي، سدي، عبدالرحمن رحمهم الله ټول فرمايي چي ددي ايت شان نزول لمونځ دي.

ديارلسم دلیل: تفسير امام ابن جرير طبري رحمته اللہ ددي ايت په باره کي دمفسرينو اقوال نقلوي اوبيا ليکي چي مراد دی ايت نه لمونځ او خطبه ده (۲)، نومعلومه شوه چي پورتني ايت دلمانخه په باره کي نازل شويدي کله چي امام پسې ولاړ وي نو غلي اوچپ ودريري نور تفاسير، لکه معالم التنزيل ص ۲۲۳ ج ۳، کشاف ص ۵۳۳ ج ۱، بيناوي ص ۳۰۸، ابن کثير ص ۲۲۳ ج ۳، ابوالسعود ص ۵۰۳ ج ۴، روح المعاني ص ۳۳ ج ۹. نو دالله جل جلاله صفا بنکاره واضحه حکم او امر دي چي کله په مانخه کي امام قرائت کوي نو تاسې چپ اوسي.

۱- ابن کثير ص ۲۸۱ ج ۲.

۲- تفسير ابن جرير ص ۱۱۲ ج ۲.

احادیث: دقران شریف نه وروسته دحجت اودلیل به باب کې دتولو مسلمانانو په نزد داحادیثو مقام دی کومه مسئله چې رسول الله صلی الله علیه وسلم په قول اوفعل کې بیان کړی وي نور زیات تشریح اوتفصیل ته هیڅ حاجت نلري غیر مقلدین (وها بیان) دخپلو کاغذونو اورسالو دلاري دعوامو په ذهن کې داغورځوي چې گویا احناف داحادیثونه خلاف روان دي راځي گورو چې په دغه مسئله کې احنافو سره څومره احادیث دي.

اولنې حدیث: ابوموسی اشعری رضی الله عنه فرمایي چې خَطَبْنَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ فَعَلِمْنَا سُنَّتًا وَبَيَّنَ لَنَا صِلَاتَنَا فَقَالَ إِذَا كَبَّرَ الْإِمَامُ فَكَبِّرُوا وَإِذَا قَرَأَ فَأَنْصِتُوا (۱).

ترجمه: نبی ﷺ مونږ ته بیان وکړ او دسنت تعلیم یې راکړ اودمانځه طریقه یې راوښوده اوبیایي وفرمائل چې کله امام تکبیر ووايي نو تاسو هم تکبیر ووايي اوچې کله امام قراة وایي نوچپ شی. دحدیث نه صفا معلومیږي چې امام پسې قرائت نشته هغه که جهري لمونځ وي اوکه سری.

دوهم حدیث: ابوموسی رضی الله عنه فرمایي چې نبی علیه السلام مونږ ته بیان وکړ اودسنت تعلیم یې راکړ اوبیا و فرمایي چې وَإِذَا كَبَّرَ الْإِمَامُ فَكَبِّرُوا وَإِذَا قَرَأَ فَأَنْصِتُوا (۲).

۱- صحیح مسلم شریف ص ۱۷۴ ج ۱ مسند احمد ص ۴۹۵ ج ۱، صحیح ابوعوانه ص

۱۳۳ ج ۲، ابن کثیر ص ۲۸۰ ج ۲.

۲- ابوعوانه ص ۱۲۳ ج ۲، ابوداود ص ۱۴۰ ج ۱.

ترجمه: کله چې امام تکبیر و وایې نو تاسو هم تکبیر و وایې امام قرائت کوي نو چپ شي.

دریم حدیث: ابو موسی اشعری رضی الله عنه فرمایي چې قال رسول الله ﷺ إِذَا قَرَأَ الْإِمَامُ فَأَنْصِتُوا وَإِذَا قَالَ غَيْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ فَقُولُوا آمِينَ (۱).

ترجمه: رسول الله ﷺ فرمایي چې کله امام قرائت وایې تاسو چپ شي او چې کله غیر المغضوب تراخیره و وایې نو تاسو امین و وایې ددې ټولو صحیح روایاتونه صفا معلومه شوه چې دامام کار قرائت دی او دمقتدي کار خاموش او چپ کېدل دی که جهري وي او که سري.

داسې ئي ندي وئيلې چې کله امام جهر کوي بلکې داسې فرمایي چې قرائت کوي او ددې روایت نه صفا معلومېږي چې دامین نه مخکې چې امام کوم قرائت کوي او مقتديان غلي وي هغه سورة فاتحه ده يعنې چې کله امام سورة فاتحه لولي تاسو چپ اوسې پورتنې حدیث ته لاندېنوا ما نو صحیح وئيلی.

امام احمد، امام مسلم، امام نسائی، ابن جریر، ابن حزم، منذری، ابن کثیر، اسحق بن راهویه، ابن حجر، ابن خزیمه، ابوزرعه، ابن قدامه، ابن تیمیه، ابوعوانه رحمهم الله.

خلورم حدیث: ابوهريرة رضي الله عنه فرمایي چې رسول الله عليه السلام و فرمايل چې اِنَّمَا جُعِلَ الْإِمَامُ لِيُؤْتَمَّ بِهِ فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا وَإِذَا قَرَأَ فَأَنْصِتُوا (الحديث). (۲).

۱- ابوعوانه ص ۱۲۲ ج ۴.

۲- نسائی ص ۱۰۷ ج ۱.

ترجمه: امام ددې لپاره مقرر دی چې تابعداري وشي کله چې امام تکبیر ووايي نوتاسو هم تکبیر ووايي او کله چې امام قرائت لولي نوچپ شي.

ددې حديث نه هم معلومه شوه چې په ټولو لمونځونو کې دامام وظيفه قرائت دی اودمقتديانو وظيفه چپ کېدل دی.

پنځم حديث: انس بن مالک رضي الله عنه روايت دی چې: **أَنَّ النَّبِيَّ عَلَيْهِ السَّلَامَ قَالَ إِذَا قَرَأَ الْإِمَامُ فَانصِتُوا** ^(۱).

ترجمه: نبی عليه السلام و فرمايل چې کله امام قرائت کوي نوتاسو چپ شي. شپږم حديث: دابوهريرة رضي الله عنه په روايت اوږد حديث دی نبی عليه السلام پسې یو صحابي قرائت لوسته چې کله لمونځ خلاص شونو نبی عليه السلام و فرمايل چې چاماپسې قرائت کولو صرف یو صحابي عرض وکړ چې ماحضور منع کړلو نوټول صحابه کرام رضی الله عنهم قرائت نه منع شو. ^(۲).

اووم حديث: ابوهريرة رضي الله عنه فرمايي چې حضور عليه السلام و فرمايل چې **كُلُّ صَلَاةٍ لَا يُقْرَأُ فِيهَا بِإِمَامٍ الْكِتَابَ فَهِيَ خِدَاجُ الْأَصْلَةِ خَلْفَ الْأَمَامِ** ^(۳).

ترجمه: هر لمونځ کې چې الحمد لله ونه لوستل شي هغه ناقص دی مگر هغه لمونځ چې امام پسې وي په هغه کې به الحمد لله نه وایي.

۱ - كتاب القراءة للبيهقي ص ۹۲.

۲ - موطا مالك ص ۲۹، ۳۰، ابوداود ص ۱۲۰ ج ۴.

۳ - مغنی ص ۶۰۶ ج ۱ شرح مقنع ص ۱۲ ج ۲، كتاب القراءة للبيهقي ص ۱۳۵.

ددی حدیث نه صفا معلوم یري چي کومواحدیثو کي دالحمد لله
دلوستو ذکر دی هغه دامام اومتفرد لپاره دی نه دمقتدي لپاره.

اتم حدیث: جابر بن عبدالله فرمایي چي نبی علیه السلام و فرمایيل
چي: مَنْ كَانَ لَهُ إِمَامٌ فَقَرَأَهُ الْإِمَامُ لَهُ قِرَاءَةً (۱)

ترجمه: جابر (رضی الله عنه) فرمائي چي څوک امام لري نو دامام قراة
دمقتدي قراة دی ابوداود رحمه الله فرمایي چي نبی علیه السلام نه
پوښتنه وشوه چي په هر لمانځه کي قرائت دی نو نبی علیه السلام و
فرمایيل چي هو یوانصاري صحابي ووئيل چي بيا خو قرائت لازمي شو؟
نبی علیه السلام ته زه دتولو خلکونه زیات نزدی ووم نبی علیه السلام و
فرمایيل چي زه پدې پوهیږم چي دامام قرائت دمقتدي لپاره کافي وي.
(۲)

دصحابه کرامورضی الله عنهم اقوال

+ ۱. امام عبدالرزاق دموسی بن عقبه رحمته الله نه نقلوي چي: أَنَّ أَبَا بَكْرٍ
وَعُمَرَوُ عَثْمَانَ يَنْهَوْنَ عَنِ الْقِرَاءَةِ خَلْفَ الْإِمَامِ (۳).

ترجمه: ابوبکر، عمر، عثمان رضي الله عنهم به دقرائت خلف الامام نه خلک منع کول.

+ ۲. أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رضي الله عنه قَالَ لَيْتَ فِيَّ فَمِ الَّذِي يَقْرَأُ خَلْفَ

الْإِمَامِ حَجَرٌ (موطامحمد ص ۹۸).

ترجمه: عمر رضي الله عنه به فرمایيل چي کاش دهغه چاپه خوله کي تیري شي
څوک چي امام پسې قرائت وايي.

۱ - فتح القدیر ص ۱۳۹ ج ۱ مسند احمد.

۲ - دارقطنی ص ۱۲۶ ج ۱، نسائي ص ۱۰۷ ج ۱.

۳ - عینی ص ۶۷ ج ۳، اعلاء السنن ص ۸۵ ج ۴.

۳. + اَنَّ ابْنَ مَسْعُودٍ رضی اللہ عنہ لَبِثَ الَّذِي يَقْرَأُ خَلْفَ الْإِمَامِ مُلَى فَوْهَ قَالَ

ثُرَاباً (۱) ترجمه: ابن مسعود رضی اللہ عنہ فرمایا چہ کاش دھغہ چاخولہ دخاورونہ ڊکہ شي خوک چہ امام پسې قرائت لولي.

۴. ابن عباس رضی اللہ عنہ نه پوښتنه وشوه چہ ایا امام پسې قرائت وواښم هغه و فرمايل چہ نه.

۵. عبدالله بن عباس رضی اللہ عنہ نه پوښتنه وشوه چہ بعض خلک دمازيگر اوماسپښين په مانځه کې امام پسې قرائت وايي ايا داصحيح ده؟ ابن عباس رضی اللہ عنہ و فرمايل چہ که ځمپه دوی زور رسيدلي، نومابه دوي نه ژبې غوڅي کړي وې دني عليه السلام قرائت به ځمونږ لپاره قرائت وو اودني صلي الله عليه وسلم چپتيا به ځمونږ لپاره چپتيا وه. (۲)

۶. + اثر او قول زيد بن ثابت رضی اللہ عنہ قَالَ لَأَقْرَأَ مَعَ الْإِمَامِ فِي شَيْءٍ (۳)

۷. + زيد رضی اللہ عنہ فرمایا چہ د امام سره په هيڅ لمانځه کې قرائت نشته (جهري وی او که سری).

۸. + اثر او قول د عبدالله بن عمر رضی اللہ عنہ او جابر رضی اللہ عنہ دی دواړو نه پوښتنه وشوه چہ ایا امام پسې قرائت شته دواړو عرض وکړو چہ په هيڅ لمانځه کې امام پسې قرائت نشته. (۴)

۹. + اثر انس رضی اللہ عنہ وَدَدْتُ أَنْ الَّذِي يَقْرَأُ خَلْفَ الْإِمَامِ فِي فِيهِ جَمْرَةٌ (۵) ترجمه: زه خوښوم چہ خوک امام پسې قرائت وايي دھغه په خوله کې

۱ - طحاوی ص ۱۰۷ ج ۱، جوهر النقی ص ۱۲۹ ج ۱.

۲ - طحاوی ص ۱۲۱ ج ۱.

۳ - نسائی ص ۱۱۱ ج ۱، مسلم ص ۲۱۵ ج ۱، ابوعوانه ص ۲۰۷ ج ۲.

۴ - طحاوی ص ۱۲۹ ج ۱، زیلعی ص ۱۲ ج ۲، موطا مالک ص ۲۹، دارقطنی ص ۱۵۴.

۵ - جزء القراءة للبخاري ص ۱۱ موطا امام محمد ص ۹۸.

سکروته وی درنو لوستونکو په لنډېډول موستاسې په خدمت کې دقران، احادیث، تفاسیرو، دصحابه کرامو رضی اللہ عنہم اقوال اوحوالی نقل کړي دفریق مخالف د دلائیلو تحقیق اوخیرنه موونه کړه دزیاتې خیرنې لپاره په دغه موضوع دعلامه سرفراز خان صفدر رحمۃ اللہ علیہ کتاب احسن الکلام کتل ضروري دي اودلېر تحقیق لپاره دبنده رساله اَلذُّلْکَلَام دکتني وړ ده.

دالحمدلله نه روسته امین وئیل سنت دي

دابوهريرة رضی اللہ عنہ حدیث: أَنَّ النَّبِيَّ صلی اللہ علیہ وسلم قَالَ إِذَا آمَنَ الْإِمَامُ فَأَمِنُوا فَأَمِنَ مَنْ وَافَقَ تَأْمِينُهُ تَأْمِينَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ (۱).
ترجمه: نبی صلی اللہ علیہ وسلم فرمائی چې کله امام امین وواځی نو تاسو هم امین وواځی دچا امین چې دملائکو دامین سره یوځائی شی نوالله جل جلاله شی مخکنې گناهونه ببښي.

امین پټ وېل سنت دي

دا حنافتو دلائل په پټ لوستو دامین

امال دليل الاول من القرآن الكريم:

دمقدمه اوتمهید په طور دا خبره لیکم چې حضور ﷺ حضرت معاذ بن جبل رضی الله عنهما ته لیږه نو ورته وفرمائیل چې (بِمَاذَا تَقْضِي يَا مَعَاذُ قَالَ بَكْتَابِ اللَّهِ قَالَ فَإِنْ لَمْ تَجِدْ قَالَ فَبِسُنَّتِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ قَالَ فَإِنْ لَمْ تَجِدْ قَالَ أَجْتَهُدُ بِرَأْيِي إِلَى آخِرِ الْحَدِيثِ) نوددی حدیث اوداسې بي شمیره احادیثونه معلومیږي چې مسئله به اول په قران شریف کې گورو کچیرته موبیانه مونده او یا قران او حدیث کې صراحتاً او ښکاره حکم موجود نه وی نو د قران او حدیث نه به مسائل راوبا سو او استنباط به کوو ځکه چې هره مسئله صراحتاً نه په قران کې شته اونه په حدیث کې اودا خبره بدهی اودلمر په شان ښکاره ده پدې کې بحث نه کوو ددغه حدیث په بنا مسئله دامین د جهر په قران کې شته او که نه؟ هودا خبره ښکاره ده چې دامسئله په قران کې شته.

څمونږه مدعا داوه چې امین بالسر افضل او غوره دی او بالجهر جائز او غیر اولی دی اودا د جمهور صحابه مذهب دی (کَمَا بَيِّنَ).

مونږه وایو امین دعاده اودعا بالسر او بالاخفاء او پټه وئیل پکاردی دوه مدعاگانې اودوه خبرې دي (۱) چې امین دعاده (۲) اودعا پټه وئیل پکاردی نه بالجهر او په زوره هر چې اثبات داوولی مدعی چې امین

دعاده نوداپه قران او حدیث ثابته خبره ده او هیڅوک ترینه انکار نشی کولی وَالْأَفْعَلِيهِ الْأَدْلُهُ مِنَ الْقُرْآنِ وَالسُّنَّةِ عَلَى عَدَمِ دُعَائِيَّتِهِ (۱) دلغت په اعتبار سره دایوه دعائییه کلمه ده اودمعانی لغویه لپاره داهل لغت بیان هم دلیل کیدیشی اگر که بل دلیل نه وی سره ددینه چې ددعائیت دامین لپاره نور دلائل هم شته چې پوره تفصیل ئی ذکر کوو.

امین دعاده: (۳) ایت القرآن دلیل سوره یونس ایت ۸۹، قَدْ أُجِيبَتْ دَعْوَتُكُمْ (ترجمه) یقینا قبوله شوه دعاستاسو دواړو (یعنی د موسی او هارون عليهما السلام) تفاسیر ددی ایت لاندې لیکي چې كَانَ مُوسَى يَدْعُو وَهَارُونَ يُؤْمِنُ فَسَمَّا هُمَا اللَّهَ دَاعِيَيْنِ (۱) (قال ابوالعالیه وعکرمه ومحمد بن کعب بیع بن موسی ذکره مثل مافی القرطبی).

نوالله تعالی د دعانسیبت دواړو ته وکړ و اوحالانکه دعایواڅي موسی عليه السلام کوله او هارون عليه السلام پری امین وئیلو ددې نه معلومه شوه چې په دعامین وئیل هم دعاده نوددی ایت نه ثابته چې امین دعاده نودهارون عليه السلام امین درب العالمین په نزد دعاه.

(۳) د کتابونونه دا خبره ثابته ده چې امین دعاده امام بخاری رحمه الله په خپل صحیح کې لیکي چې (وَقَالَ عَطَاءُ آمِنٌ دُعَاءُ) (۱) (وَرَوَى عَنْ ابْنِ مَرْذُوقٍ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ الْآمِنُ خَاتَمُ رَبِّ الْعَالَمِينَ عَلَى عِبَادِهِ الْمُؤْمِنِينَ (الحدیث) (أَخْرَجَهُ الْحَافِظُ

۱ - قرطبی ص ۹۱ / ج ۱

۲ - بخاری ص ۱۰۷ / ج ۱

ابن کثیر، في تفسيره (۱) ددی حدیث نه هم معلوم یږي چه امین دعاء ده نودعائیت دامین دقران اوحدیث نه ثابت شو.

سوال: چې هر کله دعابالسر او پټه افضل او غوره ده نوافاتحه خو هم دعاده اویونوم ددی هم دعاء المسئله ده نوبیا داهم بالسریټ وئیل افضل او غوره دی

جواب: منو چې دعاده او افضل الدعاء ده خوداترینه مستثنی ده په دلائلو قرانیه اوسنت سره ځکه چې احادیثونه داثابته ده چې فاتحه به جهراً وائی او علت داستثنی بی شماره احادیث دی.

سوال: چې امین ترینه هم مستثنی دی

جواب: چې علت داستثنی څه شی دی او دلیل داستثنی څه شی دی کوم حدیث یا ایت شته دی؟

سوال: چې هو دلیل او علت داستثنی شته دی هغه حدیث دسفیان رضی الله عنه دی چې مخکې تفصیلابیان شو

جواب: چې هغه حدیث علت داستثنی نشی کیدی لِمَا ذَكَرْنَا مِنَ الْجَوَابَةِ مِنْهُ تَفْصِيلاً فَلَا نُعِيدُهُ ثَانِيًا وَالْجَوَابُ الْقَوِيُّ دهغه جواباتوله امله چې مخکې تفصیلابیان شو اوقوی جواب داچه حدیث دسفیان رضی الله عنه منسوخ دی په حدیث دشعبه رضی الله عنه اووجه د نسخ ئی داده چې دسفیان ثوری رضی الله عنه اوحتی دسفیانینو مذهب امین بالاخفاء دی.

نورای عمل په خلاف دخپل حدیث کوی نودادلایل دمنسوخیت ددی حدیث دی ددی تفصیل به وروسته راشی.

سوال: چې دهارون عليه السلام امين (خارج الصلوة اوبهر دمانحه نه وه
فَلَا يُسْتَدَلُّ) به جواب: چې حمونبره مدعى ددى نه ثابتوو چې امين دعاء
ده اثبات داخلات في الصلوة ترينه نه ثابتوو

سوال: چې هارون عليه السلام خوامين بالجهر وئيلي دي

جواب: اوبيا كه ثابتته هم شى نومونبره وايو چې هغه خارج الصلوه يعنې
بيرون دمانحه نه دى او حمونبره مدعى داخل الصلوة ده سوال: چې
موسى عليه السلام دعاكوله اوپه زوره ئي كوله حكه هارون عليه السلام اوریده
او امين ئي پرى وئيلونودعاكه بالسروى اوپته نوموسى عليه السلام به كوله
جواب: مونبره خبره په نفس جواز كې نه كوو په زوره هم رواده بلكه
افضليت كې خبره كوو اودغه افضليت كيديشى دده په دين كې نه وه
او حمونبره په دين كې شته قران او حديث پدې گواه دى لكه چې بيان
شو سوال: چې حديث دسفيان رضي الله عنه په افضليت او غوراوى دجهر
دلالت كوى قلنا دسفيان رضي الله عنه حديث منسوخ دى بِحَدِيثِ الشَّعْبَةِ
وَبِعَمَلِ نَفْسِهِ لِأَنَّهُ عَمِلَ بِالْإِخْفَاءِ وَعَمَلُ الرَّائِي بِخِلَافِ حَدِيثِهِ دَلِيلٌ
عَلَى نَسْخِ رَوَايَتِهِ.

دليل په دعائيت دآمين: ابن خزيمة رضي الله عنه روايت كوى چې عَنْ أَنَسِ بْنِ
مَالِكٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ أَنْ اللَّهَ أَعْطَانِي التَّامِينَ وَلَمْ يُعْطَهُ أَحَدًا مِنَ النَّبِيِّينَ
قَبْلِي إِلَّا أَنْ يَكُونَ اللَّهُ قَدْ أَعْطَاهُ هَارُونَ يَدْعُو مُوسَى وَهَارُونَ يُؤْمِنُ.

ترجمه: رسول الله ﷺ فرمائي چې الله ماته امين را كړيدى اومانه
مخكې دهارون عليه السلام نه غير هيڅ پيغمبر ته امين ندی ور كړى
موسى عليه السلام دعاكوله او هارون عليه السلام پرى امين وئيلو دتولو تفاسيرونه

معلومېږي چې امین دعاده نوډپورتنی د لایلو نه د لمر په شان واضحه شوه چې امین دعاده.

دقران پاک ددې ایت دتفسیر نه ثابتې شوه چې موسی علیه السلام کله دعا غوښته نوهارون علیه السلام بالکل خاموش اوچپ اومتوجه وه موسی علیه السلام چې کله دعاء ختم کړ له نوهارون عليه السلام امین وویل و الله ده ته دعاء کوونکی وفرمایل، دغه شان هر کله چې اهل سنت امام سورة فاتحه لولی اومقتدي دهارون عليه السلام په شان خاموش او متوجه وي کله چې امام سورة فاتحه ختمه کړی نومقتدي امین وایي نودغه فاتحه د دواړو دطرفه شماريږي لکه څنگه چې په حدیث کې دې چې اَنْ قِرَاءَةَ لِمَامٍ لَهُ قِرَاءَةٌ چې دامام قرائت دمقتدي لپاره هم وي، (تفسیر ابن کثیر) نو اوس دغیر مقلدینو داشور اوغوغا او انگولا چې دمقتدي لمونځ بلافاتحه دی دالله اود نبی ص دارشاد نه بغاوت دی.

(دقرائت خلف الامام په باره کې دبنده تالیف الذالکلام فی ترک القراءة خلف الامام وگوري) هر کله چې داخبره ثابتې شوه چې امین دعاء ده نو اوس داخبره ثابتوو چې اصل په ذکر اودعاء کې اخفاء وي.

مدعي چې دعاء په پټه وي. مونږه په دلیل کې دټولو نه اول نمبر قران مجید بیا احادیث شریف وړاندې کوه اوبیا دخلفاء راشدینو تعامل.

اولنی دلیل: الله فرمائي چې اَذْعُوْا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً اِنَّهٗ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِلِينَ (الاعراف)

ترجمه: دعا کوي دخپل پروردگار نه په عاجزی اوخفیه (روسره) یقیناً الله جل جلاله نه خوبسوی زیاتی کوونکی،

تشریح: حضرت زید بن اسلم ددې ایت په باره کې فرمایي چې
 اَلْاَعْتِدَاءُ الْجَهْرُیْنِ دتیریدو مطلب دادی چې په اوچت اواز سره دعاء
 وکړي یعنې په رواواز سره دعاء کوونکی الله ﷻ ته محبوب دی اوپه
 اوچت اواز سره دعا کوونکی الله نه خوښوي.

دویم دلیل: دنبی ﷺ په خدمت کې یوبانډه چې حاضر شو او عرض یې
 وکړو چې یا رسول الله: الله مونږه نه لرې دی چې په اوچت اواز سره
 ورته غږ وکړو اوکه نژدې دی چې په رو دعاء وکړو نو الله ﷻ دا ایت
 نازل کړو چې **وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ** اه (الایه).

ترجمه: که چېرته تپوس وکړي تانه بندګان زماپه باره زماکې نو
 ورته ووايه چې زه نژدې یم نو ددې نه معلومه شوه چې الله نژدې دی
 دهغه نه په روا اواز سره دعاء غواړي.

دریم دلیل: الله دسوره مریم په ابتداء کې په حضرت زکریا عليه السلام باندې
 درحمت نازلولو په باره کې فرمایي الله ﷻ په زکریا عليه السلام باندې خپل
 خصوصي رحمت ددې وجه نازل کړو چې ده په رو اوقلاره دعا کوله
ذِكْرُ رَحْمَةِ رَبِّكَ عَبْدَهُ ذَكَرِيَّا إِذْ نَادَى رَبَّهُ نِدَاءً خَفِيًّا (مریم) ددې ایت نه
 هم معلومه شوه چې په رو دعاء کوونکي باندې دالله خصوصي رحمت
 نازلېږي.

خلورم دلیل: الله ﷻ فرمایي چې **وَإِذْ كُنَّا فِي نَفْسِكَ** (اعراف) یعنې
 الله په زړه کې یاد وه

پنځم دلیل: حضرت ابوموسیٰ اشعري رضی الله عنه فرمایي چې کله نبی
 ﷺ دهجرت په اوم کال غزوه خیبر ته ووتلو نو خلک یومیدان ته
 ورسیدل هلته خلکو په اوچت اواز سره تکبیر یعنې الله اکبر شروع کړو

نونبي ﷺ خلکو ته وفرمايل چي په خان نرمي وکړي تاسو ګونګا او غايب ته چغي نه وهي تاسو هغه ذات ته چغي وهي چي اوریدونکی اونزدې دی او هغه تاسو لره وینی (بخاري شریف مسلم شریف)

شپږم دلیل: حضرت سعد بن ابی وقاص رضی الله عنه فرمایي چي نبي ﷺ وفرمايل چي خَيْرُ الذِّكْرِ الْخَفِيُّ وَخَيْرُ الرِّزْقِ مَا يَكْفِي (الحديث)

ژباړه: بهترين ذکر هغه دی کوم چي په روايت وي او بهترين رزق هغه دی چي په ضرورتو کې کافي شي (۱)

اووم دلیل: حضرت عائشه رضی الله عنها فرمایي چي نبي ﷺ هغه لمانځه ته چي دکوم لپاره مسواک ووهل شي په هغه لمانځه چي مسواک نه وي وهل شوی اويا ۷۰ چنده فضيلت ورکوي اونبي ﷺ وفرمايل چي هغه ذکر چي پټ وي اويا چنده دی اوفرمایي چي کله دقيامت ورځ شي اوالله ﷻ مخلوق دحساب لپاره جمع کړي اوداعمالو ليکلو اوجمع کولو فرشتي راشي الله ﷻ به هغه فرشتو ته ووايي چي ايا ددغه انسان کوم نیک عمل باقي پاتی شوی دی، نوفرشتي به عرض وکړي چي ای الله ﷻ مونږه څه شي ندی پريښی دهغه شيانو نه کوم باندې چي مونږه پوه شو اوکوم چي مو محفوظ کړیدی، مګر ټول مواحاطه کړو اوجمع موکړو او مولیکلو اوشمار موکړو نوالله ﷻ به دغه انسان ته وفرمایي چي ستاماسره يوپټ شی دی ته هغه نه پيژني اومعلوم درته ندی اوزه دهغه بدله تاته درکوم او هغه ذکر خفي دی، (أَخْرَجَ أَبُو يَعْلَى قَالَ الْهَيْثُمِيُّ فِيهِ مَعَاوِيَةُ بْنُ يَحْيَى الصَّدْفِيُّ وَهُوَ ضَعِيفٌ، مَجْمَعُ الزَّوَائِدِ).

اتم دليل: (قَالَ الْحَسَنُ بْنُ عَلِيٍّ بَيْنَ دَعْوَةِ السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ سَبْعُونَ ضِعْفًا وَلَقَدْ كَانَ الْمُسْلِمُونَ يَجْتَهِدُونَ فِي الدُّعَاءِ وَمَا يَسْمَعُ لَهُمْ صَوْتٌ وَكَانَ هَمْسًا بَيْنَهُمْ وَبَيْنَ رَبِّهِمْ) (معالم التنزيل)، حضرت امام حسن بن علي وفرمايل چې دپتي اوبنکاره دعاء په مينځ کې اويادرې فرق دی اويقيناً مسلمانان په دعاء کې کوشش کوي، يعنې دپتولو، او اواز به د دوی نه اوريدل کيده، بس دوی به دعاء دالله ﷻ اوخپل مينځ کې پته ساتله معلومه شوه چې ټولو صحابه کرامو رضی الله عنہم اوتابعين نورحمهم الله په دعاء کې نهايت اخفاء کوله اوس دقران اوسنت نه ثابته شو دالله حکم دادی چې دعاء په روکوه الله ﷻ په زوره دعاء کوونکي نه خوښوي دالله ﷻ رحمت په هغه دعاء کوونکي باندې نه نازلېږي چې اوچت اوازباندي دعاء کوی وجه داده چې شايد دوی الله گونگی او غايب گڼي، اود رودعاء کوونکي ثواب اويآ چنده دی، اوس يوسړی چې يوه روپی گڼي اوبل سړی اويآ وکتی نوتاسوبه کوم يو خوښوي.

ددليل خلاصه:

امين دعاء ده (دپه قران اوحديث سره اولغت سره ثابته شوه) (صغری)،
اوپه دعاء کې اصل اخفاء ده (داهم په قران اواحاديثو سره ثابته شوه) (کبری)،
چې اصل په امين کې اخفاء ده (نتيجه)، (وهوالمطلوب)،
اوس ددې دليل داجواب کيدای شي چې غير مقلدين ددليل اولنی
مقدمه ماته کړی اوپه قران اوحديث اولغت سره دائثابته کړي چې
امين دعاء نده.

اوياددليل دويمه مقدمه ماته کړي چې په دعا کې اصل اخفاء
اوپتوالی ندی بلکه دقران اوحديث اواجماع د صحابه کرامو رضی الله عنہم نه

د اثباته کړي چې اصل په دعاء کې اخفاء نده بلکه جهر دی ورنه د دلیل د دواړو مقدمو تسلیمو لو اومنلو نه بعد دهغې دنتیجې نه انکار کول داسې دي چې دوه اودوه وي اوڅلورنه مني.

حقیقت دادی چې د دلیل مقدمات منل اودهغې دنتیجې نه انکار کول داسې جهالت دی، لکه چې یوماشوم قاعده ویلو وخت کې هجاء صحیح وایي لیکن تلفظ غلط کوي لکه دچاقو هجاء صحیح کوي چاقو اوتلفظ داسې کوي چې ټوپک دغه وجه ده چې لوي نه لوي شوا فاع هم دې دلیل ته تسلیم شویدی اودشوا فاع مشهور منطقي اومناظر امام فخرالدين رحمه الله هم وسله غورزولی ده او وایي چې دامام اعظم رحمه الله زبردست دلیل دی.

فایده اولې: دقران پاک ددغه ارشاداتو او روایاتونه دلمانځه دباقي اذکارو پټ لوستل هم ثابت شو، ددې وجه نه ټول اهل السنه والجماعة ثناء، تعوذ، تسمیه، تکبیرات دانتقالاتو، تسبیحات درکوع اوسجدي، تشهد، درودشریف اودعاء په رو وایي.

فایده ثانیه: اصل قاعده داده چې دعا اوزکرپه رو ویل پکار دي ځکه چې الله جل جلاله دزړه دبېخ نه هم ممبر دی البته په ځینو اذکارو کې دالله جل جلاله دیادولو سره انسانانو ته اطلاع رسول هم مقصود وي اوانسان دزړه اواز نه اوري ددغې وجه نه انسانانو ته داوریږدو دپاره اواز اوچتول پکار دی لکه څنگه چې اذان کې انسانان رابلل مقصودوی په اقامت کې مقتدیانو ته بنودل مقصود وی امام دانتقالات تکبیرونه اوسلام په اوچت اواز سره وائی ځکه چې مقتدیان خبرول مقصود وی لیکن مقتدي اوڅان له مونځ کوونکي دپاره دخبرور کولو ضرورت نه وی ددی وجه نه په رواپټ وئیل کیږي.

له احادیثوڅخه دا حنفودلائل

لومړی حدیث: دشعبه د وائل بن حجر رضی الله عنه چې سند او متن په لاندی ډول دی حدثنا، یحی بن سعید، وعبدالرحمن بن مهدی قالنا شعبه عن سلمه بن كهیل عن حجر ابی العنابس عن علقمه بن وائل عن أبيه قال سَمِعْتُ النَّبِيَّ ﷺ قَرَأَ غَيْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ وَقَالَ آمِنْ فَخَفَضَ بِهَا صَوْتَهُ (الحدیث)

ترجمه: حضرت وائل رضی الله عنه فرمائی چې ما د نبی ﷺ نه غیر المغضوب عليهم ولا الضالین واوریده او امین ئی په پټ اواز وئیلو. (۱) قال الحاكمُ حَدِيثٌ صَحِيحُ الْإِسْنَادِ، مسندابی یعلی الموصلی، الطبرانی فی معجمه، رواه دارقطنی، و الحاكم، او په روایت دده کې داسې دی چې شُعْبَةُ عَنْ سَلَمَةَ بْنِ كَهِيلٍ عَنْ حَجْرِ بْنِ الْعَنَابِ عَنْ عُلْقَمَةَ بْنِ وَائِلٍ عَنْ أَبِيهِ اِهْ أَخْفَى بِهَا صَوْتَهُ دغه الفاظ په روایت د دارقطنی کې هم دی.

اعتراضات د مخالفینو په حدیث دشعبه رضی الله عنه

او وجوه ترجیح د حدیث د سفیان رضی الله عنه اود هغې نه جوابات.

امام ترمذی رحمته الله په حدیث دشعبه رضی الله عنه څلور اعتراضات کړیدی درې په ترمذی شریف کې دی او څلورم په علل کبری کې ذکر دی پنځم اعتراض ابن عبدالهادی په التقیح کې ذکر کړیدی او څلور نور اعتراضات هم شته چې تفصیلاً به بیان شی اودغه وجوه د ترجیح

۱ - رواه الترمذی ص ۶۱ / ج ۱ و مسند امام احمد، و ابوداؤد ص ۱۳۴ / ج ۱.

د حدیث د سفیان رحمۃ اللہ علیہ دی په حدیث دشعبه رحمۃ اللہ علیہ مونږه تفصیلا هریو اعتراض ذکر کوو اودهغی نه تسلی بخض اومستند جواب کوو ان شاء الله

اول اعتراض: اصل کې دا اعتراض دامام بخاری رحمۃ اللہ علیہ د طرفه اوچت شویدی امام ترمذی پدی قول سره ذکر کوی چې **وَ أَخْطَأْتُ شُعْبَةَ فِي مَوَاضِعَ مِنْ هَذَا الْحَدِيثِ فَقَالَ عَنْ حِجْرِ أَبِي الْعَنْبَسِ وَإِنَّمَا هُوَ حِجْرُ بْنُ الْعَنْبَسِ وَيَكْنَى أَبَا السَّكَنِ حَاصِلُ ثِي دَاسِي دِي** : چې شعبه ددی حدیث په خوځایونو کې خطاشویدی (۱) شعبه وائی چې ابی العنابس اوحالانکه دا ابن العنابس دی (۲) شعبه رحمۃ اللہ علیہ اسم کنیه ابوالعنابس ذکر کوی حالانکه دده اسم کنیه ابوالسکن ده چې عن حجر ابی العنابس حالانکه دا حجر ابن العنابس دی نه ابی العنابس (ده دابن په ځای ابی لفظ راوړیدی اودانشته په سند کې) لکه څنگه چې سفیان رحمۃ اللہ علیہ وائی چې حجر ابن العنابس یعنی حجر دعنابس ځوی دی پلارثی نه دی اوشعبه رحمۃ اللہ علیہ وائی چې پلارثی دی نودلته شعبه رحمۃ اللہ علیہ خطادی دحجر اسم کنیه ابی العنابس ذکر کوی اوحالانکه دده اسم کنیه ابوالسکن دی اودا اعتراض ابن قطان په خپل کتاب کې ذکر کړیدی.

جواب: داوولي حصی داعترض نه جواب دادی چې ابوالعنابس اوابن العنابس دیو راوی دوه نومونه دی ځکه چې حضرت حجر رضی اللہ عنہ دنیکه نوم عنابس وه اودځوی نوم ثی هم عنابس وه دنیکه اولمسی نوم یودی اوداڅه بعیده اولری خبره نده ځکه چې په عربو کې دپلار اوځوی نوم متحد اویوشان شته دی.

اول: ددی خبری لپاره دلیل چې دا ابی العنابس دده اسم کنیه وه په خپله حدیث دحضرت سفیان رضی الله عنه دی چې ذکر کړیدی امام ابوداؤد په خپل سنن کې ^(۱) عبارت داسې دی چې محمد بن کثیر عن سفیان عن سلمه عن حجر ابی العنابس اه.

دویم دلیل: دادی چې دسفیان دوه شاگردان دی یومحاربی او بل حضرت وکیع دده نه په ابوداؤد ص ۱۳۴ / ج ۱، دارقطنی ص ۱۲۸، ص ۲۷ / ج ۱، اومسند دارمی ص ۱۳۷ / ج ۱. کې دحجر کنیت ابوالعنابس منقول دی.

درېیم دلیل: علامه ابن حبان رضی الله عنه په کتاب الثقات کې تصریح کړیده پدی چې ابی العنابس او ابن العنابس یو وه دحجر دنیکه اوځوی نوم متحدوو ^(۲)

دعلامه ابن حبان په کتاب الثقات کې عبارت داسې دی حجر بن العنابس ابا السکن الکوفی وَهُوَ الَّذِي يُقَالُ لَهُ أَبُو الْعَنْبَسِ اوبیا امام دارقطنی فرمائی چې هَذَا صَحِيحٌ اودامام عبارت دی چې وَكُنْيَتُهُ كَأَسْمِ أَبِيهِ اه. نودپورتنی احادیثو اوعباراتونه بدهتاملومه شوه چې دسفیان ثوری رضی الله عنه اوامام شعبه رضی الله عنه روایت متفق شو دواړه یوشی دی نوپه روایت دسفیان کې هم کنیه ابوالعنابس ذکرده نوخطاء څنگه راغله. اوداعتراض ددوهمی حصی نه جواب دادی چې دحجر اسم کنیه ابوالعنابس هم دې اوابوالسکن هم دې دیوسړی دوه اسم کنې ده

^۱ - باب التامین وراء الامام ص ۱۳۴ / ج ۱.

^۲ - زیلعی ص ۱۷۰ / ج ۱.

اودابعیدہ خبرہ نہ دہ پہ عربو کپی دیوشخص دوه اسم کنیہ لاتعدو
لاتخصی بی شماره دی لکه دحضرت علی رضی اللہ عنہ اسم کنیہ ابوتراب
اوابوالحسن دواہ دی

دلیل پدی چپی دادواہ اسم کنی دحجر دی قول دحافظ ابن
حجر رحمۃ اللہ علیہ پہ التقریب کپی (۱) حافظ ابن حجر عسقلانی رحمۃ اللہ علیہ حجر بن
العنابس حضر می ویقال ابوالسکن اه

اودویم دلیل دمحدث ابن حبان رحمۃ اللہ علیہ قول دی پہ کتاب الثقات
کپی لیکپی چپی حجر بن العنابس ابوالسکن الکوفی وهو الذي یقال له
ابوالعنابس

دویم اعتراض: امام ترمذی رحمۃ اللہ علیہ پدی الفاظو سرہ ذکر کوی اودی
داتہول اعتراضات دامام بخاری رحمۃ اللہ علیہ نہ نقل کوی حکہ دی وائی چپی قال
أبو عيسى سمعتُ محمدًا بن البخاري رحمۃ اللہ علیہ اه

اعتراض دادی وزاد فیہ عن علقمه بن وائل وليس فیہ عن علقمه
وانما هو حجر بن عنابس عن وائل بن حجر آه اودا اعتراض ابن قطان
پہ دی الفاظونقل کوی واختلافهما ایضای اختلاف سفیان وشعبه
حيث جعل سفیان من رواية حجر عن وائل آه وجعل شعبه عن رواية
عن علقمه عن حجر عن بن وائل

حاصل اوخلاصہ: داعترض دادہ چپی حضرت شعبه
رحمۃ اللہ علیہ دحضرت حجر رحمۃ اللہ علیہ اودر سول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم دصحابی حضرت وائل پہ

مینځ کې علقمه ذکر کړی دی حالانکه دحضرت حجر رضی الله عنه سماع بلاواسطه دحضرت وائل رضی الله عنه نه ثابته ده (کما روایه سفیان عنه).

جواب: مونږه وایو چې داخلول دعلقمه په مینځ ددغه دواړو راویانو کې څه عیب نه دی ځکه چې دحجر رضی الله عنه سماع دعلقمه رضی الله عنه اود وائل رضی الله عنه دواړو نه ثابته ده اومتحققه ده ددی دلیل دادی چې حضرت حجر رضی الله عنه په خپله فرمائی چې ما اول حدیث الباب دحضرت علقمه نه واخستو اوڅه موده بعد څما ملاقات دحضرت وائل سره اوشونوداهغه نه می هم سمع دحدیث اوکړه ددی خبری دلیل تصریح ددغه ائمه وده په خپلو کتابونو کې (۱) دابوداؤد طیالسی عبارت د ص ۱۳۸ کې داسې دی: عَنْ شُعْبَةَ قَالَ أَخْبَرَنِي سَلَمَةُ قَالَ سَمِعْتُ حِجْرًا أَبَا الْعَنْبَسِ قَالَ سَمِعْتُ عَلْقَمَةَ يُحَدِّثُ عَنْ وَائِلٍ وَقَدْ سَمِعْتُ عَنْ وَائِلٍ اه اوهمدارنگه ابومسلم په خپل سنن کې کما قال العینی، نوروایت دشعبه په دواړو طریقو ثابت دی اوصحیح دی اوهیڅ قدح اونقصان پکې نشته دی.

(۲) که فرض زیادت راغی نودلته زیادت دثقه راغی اوداصول حدیث داقاعده ده چې زیادت دثقه مقبول دی اوداعتراض (علت دترجیح.

زیات سخیف اوبیکاره دی ځکه چې سماع دعلقمه دپلار نه ثابته ده دامام بخاری رضی الله عنه په زدهم (کما فی جزء رفع الیدین) نودتعجب خبره ده چې دلته ددغه وجه نه روایت مقدوح ندی اوپه امین کې مقدوح دی اومسلم شریف کې هم سماع ثابته ده دحدیث دقصا عن اودحدیث وضع

۱- مسند امام احمد ص ۲۰۵ / ج ۳، مسند ابو داؤد طیالسی ص ۱۳۸ / ج ۱، بیهقی ص

الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى نَهْ أَوْيَهْ نَسَائِي كَيْ پِهْ بَابِ دَرْفَعِ الْيَدَيْنِ كَيْ أَوْيَهْ خِيْلَهْ
ترمذی تصریح کړیده په سماع دعلقمه عَنْ أَبِيهِ فِي كِتَابِ الْحُدُودِ كَيْ
دریم اعتراض: امام ترمذی پدی الفاظو سره ذکر کوی چې وَقَالَ
خَفَضَ بِهَا صَوْتَهُ، اوعلامه ابن القطان دا اعتراض پدی الفاظو سره
ذکر کوی چې اخْتِلَافُ سُفْيَانَ وَشُعْبَةَ فِي اللَّفْظِ (وَهُوَ مَدٌّ وَخَفَضٌ).

حاصل او خلاصه: ددی اعتراض داده چې امام بخاری رحمته الله علیه او امام
ترمذی رحمته الله علیه اوعلامه ابن القطان رحمته الله علیه وائي چې حديث دشعبه څکه
راجح ندی چې ده دسفیان نه خلاف کړیدی سفيان مَدَّ لَفْظَ ذَكَرَ کوی
اوشعبه خَفَضَ نَوْدُو وائي چې شعبه په متن د حديث کې غلط
شویدی چې (مَدَّ بِهَا صَوْتَهُ) په ځای (خَفَضَ) اه ذکر کوی نو وهم راغلی
دی دشعبه نه په متن د حديث کې غلط شویدی اصل کې (مَدَّ بِهَا
صَوْتَهُ دى).

جواب اول: جواب مونږه دا کوو چې دخطافى المتن نسبت کول
حضرت شعبه ته صحيح ندی بلکه بلا دليله دى مونږه وايو چې
حضرت سفيان رحمته الله علیه په متن دحديث کې غلط شوى دى د(خَفَضَ بِهَا
صَوْتَهُ) (مَدَّ بِهَا صَوْتَهُ) ذکر کړیدی يعنى اصل متن الحديث (خَفَضَ
) دى سفيان غلط شو اومدئي اوځيلو اومونږ پدى باندى دليل هم لرو
هغه دا چې دسفیان ثورى خپل مذهب اخفاء دامین (پټ وځيل) وه
(کما ذکرنا سابقا ونذکره لاحقاتفصيلا).

دویم جواب: چې یوهم غلط شوى ندی بلکه حديث سفيان رحمته الله علیه
نه هم اخفاء مراد کيديشی کما بينا چې دمدّ محتمل دمعانى ثلاثه ؤ
دى د دوواولنو معناگانو په اعتبار سره معارض دى

درېم جوابد او دپاره دتطبيق دروايتينو وايو چې دا په بېلابېلو وختونو بنادي، نوبياهم ددواړو حضراتو روايتونه صحيح دي پان علي اختلاف الآوقات، دسفيان رحمه الله روايت تعلیمًا او د شعبه رحمه الله روايت مَعْمُولًا كَمَا بَيْنَا.

اوپه ابوداؤد شريف كې دا خبره صراحتا موجوده ده چې حضرت وائل رضي الله عنه په بارگه رسالت كې دوه ځله يادري ځله حاضر شوی وه نو حضور صلی الله علیه و آله يو ځل تعلیمًا امين بالجهر وئيلي وه اودا حضرت سفيان رحمه الله نقل كړو په مَذْبَها صَوْتُهُ سره، اودويم ځل دمعمول مطابق اخفاء كړی وه اودا حضرت شعبه رحمه الله په خَفَضَ بِها صَوْتُهُ سره نقل كړو، اودليل ددی خبری قول دحافظ ابن حجر رحمه الله دی په فتح الباری كې چې يَحْتَمِلُ أَنْ يَكُونَ مَرَّةً سَمِعَهُ وَائِلٌ جَهْرًا ابِلْتَامِينَ وَمَرَّةً بِالسِّرِّ.

څلورم جوابد چې داخطافي المتن نسبت كول حضرت شعبه رحمه الله ته ندی صحيح ځكه چې ددی حديث مؤيد شته دی هغه روايت ددارقطني دی دوائل بن حجر نه قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صلی الله علیه و آله فَسَمِعْتُهُ حِينَ قَالَ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ قَالَ آمِينَ فَأَخْفَى بِها صَوْتُهُ.

اوبل داچې دخطا نسبت يواځي شعبه رضي الله عنه ته ځكه ندی صحيح چې ابن القطان رحمه الله په حديث دوائل رضي الله عنه كې اضطراب ذكر كړيدی (مِنْ أَرْبَعَةٍ وَجُوهٍ) چې داټول اختلاف دسفيان او شعبه في المَشْنِ وَالْإِسْنَادِ دواړو روايتونوته راجع دی نو دا كوم انصاف دی چې يوازي شعبه رحمه الله ته نسبت كيږي دارنگه نصب الرايه ص ۳۷۰ / ج ۱.

خلورم اعتراض او وجه د ترجیح او غوراوي دروايت دسفيان او تربنه جواب

امام ترمذي رحمه الله په کتاب علل الکبری کې ذکر کړیدی کما حکا
ها الزیلعی (۱)، دی وائي فقال سالت محمد بن اسماعیل هل سمع علقمة
من أبيه فقال انه ولد بعد موت أبيه بسنة أشهر.

حاصل او خلاصه دا اعتراض داده: چې د حضرت شعبه رحمه الله روایت
منقطع دی ځکه چې د حضرت علقمه سماع دخپل پلار حضرت وائل
رحمه الله نه ثابت او متحقق ندی ځکه چې حضرت وائل رحمه الله د حضرت علقمه
د پیدائش نه شپږ میاشت مخکې وفات شوی دي نو حدیث د شعبه رحمه الله
منقطع شونو روایت حجت نه گرزې او استدلال پری ندی صحیح.

جواب: دا اعتراض انتهائي کمزوري او لایعبابه په درجه کې دي
ځکه چې دا روایت منقطع ندی د حضرت علقمه سماع دخپل پلار
حضرت وائل رحمه الله نه یو ځل نه متعدد او قوی روایتونو نه ثابت ده

(۱) مثلاً جامع الترمذي ص ۱۷۵ / ج ۲، باب ما جاء فی المرأة اذا
استكرهت علی الزنا، دلته امام ترمذي فرمایي چې حجر بن وائل
سمع من أبيه اه اوده دروایت دنقل کولونه بعد فرمایي چې (حدیث
حسن صحیح).

(۲) امام بخاری رحمه الله په خپل تصنیف لطیف جزء رفع الیدین کې
سماع د علقمه خپل پلار نه ثابت کړیده.

(۳) امام مسلم رحمته الله په صحيح مسلم کې په دوه ځايونو کې يوقصاص اودويم په حديث وضع اليمنى على اليسرى نه لاندې پدې عبارت سره سماع دعلقمه دخپل پلار نه بيان کړيدى (حَدَّثَهُ أَنَّ أَبَاهُ حَدَّثَهُ)

(۴) امام نسائي رحمته الله نه په (ص ۱۱۹) رفع اليدين کې داسې عبارت منقول دى (علقمه بن وائل قَالَ حَدَّثَنِي أَبِي).

(۵) امام ابوداؤد طيالسي (ص ۱۳۸) په خپل مسند کې.

(۶) امام احمد په خپل مسند ۲۰۵ ج ۲ کې دحضرت علقمه سماع دخپل پلار نه په شدومداوقوى ته کو سره ثابته کړيده دا خبره مونږه دمخکنې اعتراض په جواب هم کې ثابته کړيده.

فائده: دحضرت وائل رضي الله عنه دوه زامن دي (۱) علقمه رحمته الله (۲)

عبدالجبار رحمته الله، عبدالجبار رحمته الله دعلقمه رحمته الله نه په عمر کې ډير وړو کې وه اودغه عبدالجبار دوائل دوفات نه شپږ مياشتې بعد پيدا شوى

دى دغه خبره امام ترمذى رحمته الله (۱) داسې نقل کوي علقمه بن وائل

أَكْبَرُ مِنْ عَبْدِ الْجَبَّارِ بْنِ وَائِلٍ لَمْ يَسْمَعْ مِنْ أَبِيهِ وَلَا أَدْرَكَهُ يُقَالُ أَنَّهُ وَلِدَ

بَعْدَ مَوْتِ أَبِيهِ بِسِتَّةِ أَشْهُرٍ د امام ابوداؤد دتحقيق موافق دعبدالجبار

ولادت هم حضرت وائل په ژوند کې شوى دى ليکن دحضرت

وائل رحمته الله دانتقال په وخت کې ډير کم سن او کم عمره وو امام

ابوداؤد رحمته الله دحضرت عبدالجبار رحمته الله دا قول نقل کوى چې کُنتُ

غُلَامًا لَا أَعْقِلُ صَلَوَةَ أَبِي، يعنى زه ماشوم وم دپلار په موند نه پوهيدم.

دتعجب خبره ده: چې کله خبره د دوی د فائدي شي نو بيا سماع دعلقمه عليه السلام ثابته وي او کچيرته خبره په نقصان تماميږي نو بيا که سماع ثابته هم وي نو قول تسامحاً او سترگي پټوولوسره په عدم سماع کوي په خپله دامام ترمذي عليه السلام د قول مطابق هم سماع ثابته ده اوچه حديث ددوی موافق وي لکه رفع اليدين کې نو بيا سره دټولو نقصاناتو او علتونو قبلولي شي او ټول علتونه هيرشي اوچه کله دهمدغه راوي حديث په اخفاء کي اوپه هغه مسائلو کې راشي چې موافق دمسلك داحنافو وي نو بيا موضوع بدله شي او بيا صحيح ضعيف وگرځوي الله دی په منصفينو رحم اوکړي (فالي الله المشتكى).

پنځم اعتراض اووجه دترجيح دروايت دسفيان عليه السلام او ترينه جواب

ابن عبدالهادي په التنقيح کې ذکر کړی دی پدې الفاظو سره چې رَزَى شُعْبَةُ خِلَافَةً (اي خِلافَ هَذَا الْحَدِيثِ) عِنْدَ الْبَيْهَقِيِّ فِي سُنَنِهِ وَفِيهِ قَالَ آمِينَ رَافِعًا صَوْتَهُ (۱) اوبيا بيهقي وائي چې اسنادُ هَذِهِ الرَّوَايَةِ صَحِيحٌ اودغه شان نصب الرايه کې دی.

حاصل او خلاصه دا اعتراض داده چې امام شعبه عليه السلام روايت معارض لِنَفْسِهِ دى ځکه چې د حضرت شعبه عليه السلام دغه حديث په دغه سند سره بيهقي عليه السلام، په سنن کبری او مسند ابوداؤد طيالسي کې وَمَدْبَهَا صَوْتَهُ کلماتو سره مروی دی نو گویا که ددغه کلماتو تعارض دوجه نه حديث سَاقِطُ الْعِتْبَارِ شونو استدلال په دی نه دی صحيح.

۱ - امام بيهقي په (ص ۲۰۵/ج ۲) امام

جواب: داروایت شاذ دی نودی لره اعتبار نشته ځکه چې دحضرت شعبه رحمته الله علیه په شاگردانو کې ابو داؤد طیالسي، محمد بن جعفر، یزید بن ذریع، عمر بن مرزوق داټول حدیث الباب دامام شعبه رحمته الله علیه نه په خَفَضَ بِهَا صَوْتَهُ کلماتو سره نقل کوی صرف ابوالولید د خَفَضَ بِهَا صَوْتَهُ په ځای مَدَّ بِهَا صَوْتَهُ الفاظ راوړی دی، نو د اصول حدیث د قواعدو په لحاظ سره داروایت شاذ شو کچیرته دغه الفاظ مروی هم وی بیا هم د مَدَّ بِهَا صَوْتَهُ مفهوم د خَفَضَ سره معارض نه دی لکه چې مخکی ئی بیان تیر شویدی، اوبل د ابوالولید په باره کې حافظ ابن حجر رحمته الله علیه لیکي چې عَمِيَ قَبْلَ مَوْتِهِ وَكَانَ يُخْطِئُ وَلَا يَرْجِعُ (کما فی التقریب وغیره) یعنی دمرگ نه مخکې وړوند شوی وو او دابه خطا کیده اود خپلی خطانه به ئی رجوع نه کوله.

شپږم اعتراض: حضرت شعبه رحمته الله علیه روایت کې متفرددی ددی متابع او مؤید راوی په کتابونو دا حدیثو کې نشته او حالانکه د سفیان دروایت درې متابع او مؤید په کتابونو دا حدیثو کې شته (۱) په جامع الترمذی کې دعلاء بن صالح اسدی نه (۲) په جامع الترمذی کې د محمد بن سلمه بن کهیل نه (۳) او ابوداؤد کې علی بن صالحی، نو د حضرت شعبه روایت شاذ شو فَلَا يُسْتَدَلُّ بِهِ وَلَا حُجَّةَ لَكُمْ بِهِ.

جواب: مونږه وایو په دغه متابعینو کې یو علی بن صالح دی لکه څنګه چې په اعتراض کې ذکر شو خود انوم ذکر کول په اتفاق د محدثینو و هم دراوی دی اودلیل په دی قول د علامه ابن حجر

عسقلاني دی په التهذيب (۱) کې فرمائي هَذَاوَهُمْ مِنْ أَبِي دَاوُدَ وَأَمَّا هُوَ الْعَلَاءُ بْنُ صَالِحٍ، نو علی بن صالح دسفیان متابع اومؤیدندی بلکه دا(علی) هماغه (علاء) دی چې په ترمذی کې ذکر دي، دراوی نه وهم راغلی دی (دعلاء) په خای ي (علی) ذکر کړیدی (التلخیص الخبیر فی تخریج احادیث الرافعی الکبیر) کې علامه ابن حجر رحمته الله پورتنی په شان قول کړی دی چې داکاتب یاراوی غلط شوی دی، اوهرچې دا دوه نوریعنی محمدبن سلمه اوعلاء بن صالح دی نوددوي دتائید وجه د ضعف جوړیدی شی وجه دتوثیق نه شي جوړیدی ځکه چې دادواړه ثقه نه دی بلکه ضعیف لڅه کوی اضعف دی.

دعلاء بن صالح متعلق علامه ذهبی په میزان الاعتدال کې فرمایي قال أَبُو حَاتِمٍ كَانَ مِنْ عُتُقِ الشَّيْعَةِ، اودحضرت علی بن المدیني رحمته الله رایه ده چې (روى أَحَادِيثَ مَنَاقِبٍ) دغه رنگه محمدبن سلمه دشخصیت په باره کې علامه ذهبی په میزان الاعتدال کې داسې فرمائي قال الجوز جاني هُوَ ذَاهِبٌ وَأَهَى الْحَدِيثِ، (اثر السنن ص ۹۸)، مخکې مونږ بیان اوکړو چې اصل کې علاء دی اوعلی دکاتب اوراوی غلطیاده، ددی دلیل علامه نیموی رحمته الله په اثار السنن کې داسې بیانوي چې داروایت په دری طریقوسره مروی دی، ترمذی کې سندداسې دی عَنْ مُحَمَّدِ بْنِ إِبَانٍ عَنْ ابْنِ نُمَيْرٍ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ صَالِحٍ اه، اومصنف ابن ابی شیبه کې پدی سند سره دی عَنْ ابْنِ نُمَيْرٍ عَنِ الْعَلَاءِ بْنِ صَالِحٍ، اوابوداؤد کې داسې دی چې عَنْ مُخْلَدِ بْنِ خَالِدٍ اشْعَرِي نَابِنِ

نمیر ناعلی بن صالح عَنْ سلمه بن كهیل اه، ددی نه معلومه شوه چې د درې واړو روایاتو دارمداړپه عبدالله بن نمیر دی، اودده دوه شاگردان دی یو محمد بن ابان، اوبل ابوبکر بن ابی شیبه، دوی داستاذ(نوم علی بن ساحل)، ذکر کوی اودا خبره ډیره زیاته واضحه ده چې محمد بن ابان اوابوبکر بن ابی شیبه حفظ دی دخلد بن خالدنه، فلهاذا ددوی روایت به راجح وی اوددی خبری یوبل دلیل دادی چې اما بیهقی ډیر زیات کوشش باوجود دعلاء بن صالح اومحمد بن صالح دسفیان متابع ندی راوړی، کچیرته علی بن صالح دسفیان متابع دې نوده به ضرور راوړی وی ددی نه علاوه په لسان المیزان اوفتح الباری کې هم ددوی تضعیف شوی دی اودامو تفصیلابیان کړیدی.

حاصل اوخلاصه داچې دسفیان رحمۃ الله علیه درې واړه متابع غیر معتبر اوداعتماد قابل ندی فلهاذا ددوی دمتن په تبدیلی کې مخالفت څه حیثیت نه لری.

اوماعتراض اووجه دترجیح دروایت سفیان رحمۃ الله علیه.

دا اعتراض په داسې الفاظوسره ذکر کوی چې (اِذَا اِخْتَلَفَ سَفْيَانُ وَشَعْبَةُ فَاتَّزَجَّحُ لِلثَّوْرِيِّ لِقَوْلِ شُعْبَةَ اَنَّ سَفْيَانَ اَحْفَظَ مِنِّي) خلاصه اوحاصل ددی اعتراض دادی چې دواړه رواینونه صحیح دی سندا اومتناخود دسفیان روایت راجح دی، دیوڅووجهونه (۱) ځکه چې سفیان ثوری رحمۃ الله علیه مرتبه دشعبه رحمۃ الله علیه نه زیاته ده ځکه چې یحی بن سعید القطان وائی چې لَيْسَ اَحَدًا حَبُّ اِلَيَّ مِنْ شُعْبَةَ وَاِذَا خَالَفَ سَفْيَانَ اَخَذْتُ بِقَوْلِ سَفْيَانَ).

ژباړه: ماته دشعبه عليه السلام نه زیات څوک محبوب نشته خو چې کله د ده قول دسفیان عليه السلام نه مخالف شی نوزه په قول دسفیان عليه السلام عمل کوم (۲) یحی بن معین عليه السلام وایی چې لیسَ أَحَدٌ يَخَالِفُ سُفْيَانَ الثَّوْرِيَّ إِلَّا كَانَ الْقَوْلُ قَوْلُ سُفْيَانَ الثَّوْرِيَّ عليه السلام چې دسفیان عليه السلام دقول سره بل څوک مخالف شی نودسفیان عليه السلام قول ته به ترجیح وی، چاپوښتنه وکړه چې که دشعبه دقول سره هم مخالف شی نوهم به ترجیح قول دسفیان عليه السلام لره وی یحی عليه السلام وفرمائل چې هو (۳) او بل چې کله دسفیان اوشعبه عليه السلام روایت معارض شی نو ترجیح به روایت دسفیان عليه السلام لره وی کَمَا دَلَّ عَلَيْهِ قَوْلُ يَحْيَى بْنِ مَعِينٍ وَيَحْيَى بْنُ سَعِيدٍ الْقَطَّانِ قَالَا إِذَا خَالَفَ شُعْبَةُ قَوْلَ سُفْيَانَ فَالْقَوْلُ قَوْلُ سُفْيَانَ، (۴) او بل داچه دتولو حفاظو دبخاری پدی اتفاق دی چې أَنْ شُعْبَةَ أَخْطَا وَذَكَرَ مَكَانَ مَذْخَفَضٍ، او پخپله شعبه هم وائی چې (السُّفْيَانُ أَحْفَظُ مَنْ فِي دَارِنَگه امام عجیلی عليه السلام دشعبه په باره کې وائی چې (كَانَ يُخْطِئُ فِي أَسْمَاءِ الرِّجَالِ كَثِيرٌ التَّشَاغُلِ فِي حِفْظِ الْمُتُونِ، په اسماء الرجالو کې به شعبه عليه السلام ډیر غلطیده او حضرت سفیان عليه السلام لږ، ځکه چې دشعبه عليه السلام تعلق د حفظ دمتونو وو نه دسندونو.

جواب: دسفیان اوشعبه دواړو توثیق محدثینو اواصحاب الجرح والتعديل کړیدی اودا دواړه علماء په فن حدیث کې ماهرین فن اوامامان منلی شویدی که دځینو اقوالونه دیوامام لکه سفیان عليه السلام ترجیح ثابتیږي نو دبعضو نورو اقوالونه دبل امام لکه دشعبه عليه السلام ترجیح اوافضیلت ثابتیږي پخپله حضرت سفیان ثوری عليه السلام حضرت شعبه عليه السلام ته دامیر المؤمنین فی الحدیث لقب ورکړیدی.

دلیل په دی کتاب العلل (ص ۳۶۱) دې ، امام مسلم رحمۃ اللہ علیہ وائی چې
 مَا فَعَلَ اُسْتَاذُنَا شُعْبَةُ رحمۃ اللہ علیہ اودارنگه حضرت يحيى بن سعيد رحمۃ اللہ علیہ
 فرمائی چې كَانَ شُعْبَةُ صَاحِبَ حَدِيثٍ وَاعْلَمَ بِالرِّجَالِ وَكَانَ سُفْيَانُ
 صَاحِبَ الْاَبْوَابِ وَكَانَ اَمْرَمِنْ سُفْيَانَ فِي الْمُتُونِ ، كتاب العلل (۲۶۱)
 وَنَقَلَهُ فِي هَذِهِ الصَّفْحَةِ قَالَ عَلِيُّ اَيُّهُمَا كَانَ اَحْفَظَ الْاَحَادِيثِ الطَّرِيقِ
 سُفْيَانُ اَوْ شُعْبَةُ قَالَ كَانَ شُعْبَةُ اَمْرَ فِيهَا .

درئيس المحدثين امام احمد بن حنبل رحمۃ اللہ علیہ مشهوره مقوله ده
 چې (كان سُفْيَانُ لَهُ دَرَجَةٌ حِفْظًا وَكَانَ شُعْبَةُ اثْبَتُ مِنْهُ) داکثرو حفاظو
 رایه داده چې په استنباطاتو کې دحضرت سفیان رحمۃ اللہ علیہ درجه اوچته ده
 لیکن داحادیثو الفاظو اومتونو په ضبط حفظ کې دحضرت شعبه رحمۃ اللہ علیہ
 درجه اوچته ده اودارنگه ابن القطان روایت دسفیان ضعیف گرځولی
 دې اودارنگه دامام احمد رحمۃ اللہ علیہ نه نقل دی چې اَنْ شُعْبَةُ اثْبَتُ وَاَوْثَقُ مِنْهُ
 وَهُوَ اَحْسَنُ حَدِيثٍ مِنَ الثُّورِيِّ يَعْنِي حَضْرَتَ شُعْبَةَ رحمۃ اللہ علیہ اثبت او اوثق
 دې دسفیان نه ، اوډیر ښه دې په اعتبار داحادیثو سره دشوری رحمۃ اللہ علیہ نه ،
 اودرنگه حماد ابن زید فرمائی چې : (لَا اُبَالِي مَنْ خَالَفَنِي اِذَا وَاَفْقَسِي
 شُعْبَةَ فَاِذَا خَالَفَنِي فِي شَيْءٍ تَرَكْتُهُ) ، انتهى ، یعنی چې کله حضرت
 شعبه رحمۃ اللہ علیہ زما موافقت وکړي نوزه بیا دبل چادمخالفت پرواه نه لرم
 اوکه حضرت شعبه رحمۃ اللہ علیہ په یوشی کې ماسره مخالفت وکړي نوزه بیا
 دغه شی پریرم ، اودارنگه قال امام ابو داؤد رحمۃ اللہ علیہ لَمَّا مَاتَ شُعْبَةُ مَاتَ
 الْحَدِيثُ قِيلَ لِابْنِ دَاوُدَ هُوَ اَحْسَنُ الْحَدِيثِ مِنْ سُفْيَانَ قَالَ لَيْسَ فِي
 الدُّنْيَا اَحْسَنُ حَدِيثٍ مِنْ شُعْبَةَ ، یعنی چې کله امام شعبه رحمۃ اللہ علیہ وفات

شونو امام ابو داؤد رحمۃ اللہ علیہ ووثیل رحمۃ اللہ علیہ چې حدیث وفات شول، چاترینه پوښتنه وکړه چې امام شعبه رحمۃ اللہ علیہ په احادیثو کې ډیر ښه وؤدسفیان نه؟ نو امام ابو داؤد رحمۃ اللہ علیہ فرمائیل چې په دنیا کې دشعبه نه څوک زیات ښه په احادیثو کې نه وؤ، امام حاکم رحمۃ اللہ علیہ وائی چې شعبه امام الأئمة فی معرفة الحديث بالبصرة، امام محمد بن العباس النسائی رحمۃ اللہ علیہ وائی چې دابو عبدالله احمد بن حنبل رحمۃ اللہ علیہ نه مې پوښتنه وکړه من أثبت شعبه أوسفیان فقال كان سفيان رجلاً حافظاً أو كان رجلاً صالحاً وكان شعبه أثبت منه وأتقى رجلاً، ابوطالب داحمد رحمۃ اللہ علیہ نه نقل کوی چې شعبه أحسن حديث من الثوري لم يكن في زمنه مثله في الحديث أحسن حديث منه، اودارنگه احمد رحمۃ اللہ علیہ وائی کان شعبه أمة وخدة في هذا الشأن ای فی الرجال وبصره بالحديث وثبته وتلقيه للرجال، او امام شعبه رحمۃ اللہ علیہ وائی جي مارویت عن رجل حديثاً إلا أثبتته أكثر من مرة والذي رويت عنه عشرة أثبتته أكثر من عشر مرار.

په دې اقوالو کې د فکر اوسوچ کولو نه پس دا خبره ظاهر یري چې شعبه رحمۃ اللہ علیہ کثیر التشاغل، زیات مشغول په حفظ دمتونو کې او ډیر اعتبار ور کوونکی وؤ علم الرجال ته، ډیر زیات متقن اومضبوط وؤ په اسانیدو کې او په اتصال داسانیدو کې اوزیات تښتیدونکی وؤ دتدلیس نه، تیزه وه حافظه دده په اوږدو احادیثو کې، احفظ دخپلو روایاتو وؤ، ډیر احتیاط کوونکی وؤ په اخذ احادیثو کې دخپلو شیوخونه ددغه وجه نه ډیر واما مانو دده حدیث ته ترجیح ور کړیده په حدیث سفیان

ﷺ باندی، ددی بیان نه غرض زمونږ سقوط دروایت دسفيان نه دی بلکه ترجیح دروایت دشعبه دي.

بهر حال سفيان ﷺ او شعبه ﷺ دواړه دفن حديث بی تاجه بادشاهان گڼل کيږي لیکن دلته دحضرت شعبه ﷺ روایت دسفيان ﷺ دروایت نه ډیر زیات راجع دی ددی وجه داده چې حضرت شعبه به تدلیس نه کولو، لَا عَنِ الثِّقَاتِ وَلَا عَنِ الضُّعَفَاءِ، نه دثقه راوی نه دضعیف راوی نه، بلکه دده په نزد تدلیس یو مکروه او بد کار وو دده مشهوره مقوله ده (أَنْ أَزِلَّ مِنَ السَّمَاءِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أُدْلِسَ) (مقدمه ابن صلاح).

حذ. ت سفيان به په مضی اوقاتو کې تدلیس کولو لکه امام ذهبي ﷺ په المیزان کې وائي چې سفيان بن سعد الحُجَّه الثَّبْتُ مُتَّفَقٌ عَلَيْهِ مَعَ أَنَّهُ كَانَ يُدْلِسُ عَنِ الضُّعَفَاءِ، اودارنگه حافظ ابن حجر ﷺ په (التقريب) کې وائي رُبَّمَا يُدْلِسُ أَهْلَ دَارِنُكْه محدثين حضرت سفيان ﷺ په مدلسينو کې شماري، حديث الباب حضرت سفيان ﷺ په لفظ دَعْنَعْنَه سره روایت کوی اوقاعده داده دمدلس عَنَعْنَه مقبوله نه وي او حديث الباب حضرت شعبه دغير مدلس کيدوسره په خبرتایا حَدَّثَنَا سره روایت کوی.

بهر حال دحضرت سفيان ﷺ تدلیس مضرخونه دی خو مرجوح خامخادی او که بالفرض دواړه په یوه مرتبه کې واچول شی بیا هم دحضرت شعبه ﷺ دروایت معنی ښکاره او واضحه او غیر مبهمه او غیر محتمله ده اود حضرت سفيان ﷺ روایت ددری معانیو احتمال لری چې بیان شو.

اوناشنادد تعجب خبره داده چه که امین بالجهر سنت وی نویه دی
خوعموم بلوی ده یعنی ټول خلک پری اخته دی سره ددی دامرفوع
حدیث حجاز ینوته نه رسیږي (اوپه انصارو اومهاجرینو کې هیڅوک
روایت نه کوی، مگر دطریق دوائل نه اوحال دادی چې دی کوفی دی
اوامام دارقطنی دده په باره کې وایي چې (قال ابو بکره هذه تغر داهل الکوفه
یعنی: داد کوفی دخلکو تعدد اویو ځانګړی عمل دی.

اسباب د غوراوی د حدیث دشعبه رحمهم الله په حدیث دسفیان رحمهم الله

۱. حدیث دشعبه مؤید بالقران دی ځکه امین دعاده

اودعابالسر اوکراره وی قدینا.

۲. تعامل دصحابه کرامو رحمهم الله اوتابعینو رحمهم الله موافق دحدیث
دشعبه دی، (کَمَا بَيْنَا تَفْصِيلاً) په خپله دسفیان ثوري مذهب اخفاء
بالتامین دی (امین پټ وټیل)، نو عمل دراوی په خلاف دمایرویه دلیل
دنسخ دی، که چیر ته دامعمول بها اوراجح وې نوسفیان ولی ددی خلاف
عمل کوی؟

۳. دسفیان روایت ضعیف دی ابن القطان المغربی ضعیف ګرځولي
دی، ذکره الزیلعی فی التخریج والشوکانی فی نیل الاوطار، او بل ددی وجه
نه ضعیف دی چې دی مدلس دی محدثین دی په مدلسینو کې شماری
اوشعبه أَبْعَدُ النَّاسِ مِنَ التَّدْلِيسِ دی دتدلیس نه لری دی، دده په
نزدتدلیس یو مکروه اوبه، عمل دی ځکه چې دده مشهور مقوله ده چې (أَنْ
أَزِلَّ مِنَ السَّمَاءِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ أَنْ أَتَسَلَّيَ)، یعنی چې داسمان نه راګذار شم
داماته دتدلیس نه غوره ده

۴. بله وجه دترجیح داده چې سفیان رضی الله عنه روایت په عننه سره نقل کوی اوقاعده داده چې دمدلس عننه مقبوله نه وی اوروایت دشعبه رضی الله عنه سره ددی چې دی مدلس نه دی سلسله بالتحديث دی (په نذد امام احمدو دار قطنی، ابوداؤد طیالسی، کعبی رضی الله عنه)، یعنی په خبرنا اوحدثنا سره نقل کوی اوپه دې کې شک نشته چې روایت مصرح بالسماع احق بالتقدیم واولی بالترجیح دی بهر حال دسفیان رضی الله عنه تدلیس خومضرنه دی خومرجوح ضروردی.

۵. دحضرت شعبه رضی الله عنه روایت ځکه راجح دی چې دد معنی صریح او واضحه غیر مبهمه اوغیر محتمل، رضی الله عنه دروایت معنی محتمل دمعانی ثلاثه ده لکه چې ۶. چه حضور علیه السلام امین بالجهر، بن حجر رضی الله عنه لوستلی دی کما بینا تفصیلا.

دشعبه په روایت عمل کولو

راځی سره دسفیان رضی الله عنه در

معنی گانی واخستل ش

۷. علامه،

واثی چی

۱۱۶

(۱) امر

علقمه والا

التعوذ، بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ، آمِينَ یعنی ابن مسعود رضی اللہ عنہ وایې چې
 دري شيان به امام په پټه وایې (۱)، اعوذ بالله (۲)، بسم الله (۳)، آمین،
 اوبیاواځي چې قَالَ السُّفْيَانُ رحمته الله (داراوی د حدیث د جهر دی)، وَأَبُو
 حَنِيفَةَ رحمته الله يَقُولُ لَهَا أَيْ الْآمِينَ الْإِمَامُ سِرًّا ذَهَبُوا إِلَى تَقْلِيدِ عَمْرِو بْنِ
 مَسْعُودٍ رضی اللہ عنہ یعنی امام سفیان رضی اللہ عنہ او امام ابو حنیفه رحمته الله وایې چې امام
 به امین په پټه وائی دوي تابعداري د حضرت عمر رضی اللہ عنہ او ابن
 مسعود رضی اللہ عنہ کړي ده له وجې د ترجیح د حدیث د شعبه رحمته الله نه، نو ددي
 موقوفاتونه معلومېږي چې امین په پټه اولی ده ځکه داد عمر رضی اللہ عنہ، ابن
 مسعود رضی اللہ عنہ او پخپله د سفیان رحمته الله عمل دی.

دربیم دلیل دا حنافو

دویم حدیث: د حضرت ابوهریره رضی اللہ عنہ دی.

أَبُو هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ قَالَ الْإِمَامُ غَيْرُ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ فَتَوُ
 أَمِينَ فَأَنَّهُ مَنْ وَافَقَ قَوْلَهُ قَوْلَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ
 (الحدیث، ۱)

ترجمه: حضرت ابوهریره رضی اللہ عنہ روایت کوي چې نبی صلی اللہ علیہ وسلم وفرمائل چې
 امام غیر المغضوب عليهم ولا الضالين ووايي نو تاسو امين ووايي، (په
 دغه وخت کې فرمشتي هم امين وائي) پس دچا امين چې دفرشتو دامين
 سره موافق شي نو د هغه مخکنی ټول گناهونه معاف کيږي.

خلورم دلیل دا حنافو: دریم حدیث شریف داهم د حضرت

ابوهریره رضی الله عنه نه مروی دی.

عن ابی هریره رضی الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ إِذَا قَالَ الْقَارِئُ غَيْرِ
الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ فَقَالَ مَنْ خَلْفَهُ آمِينَ فَوَافَقَ قَوْلَهُ قَوْلَ أَهْلِ
السَّمَوَاتِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ (۱)

ترجمه: حضرت ابوهریره رضی الله عنه فرمایې چې نبی ﷺ وفرمائیل چې کله

امام غیر المغضوب علیهم ولا الضالین ووايي اومقتدیان امین ووايي

نوموافق شی دده قول (امین) دفرشتو دقول (امین سره، نومخکنی ټول

ګناهونه به ټي معاف شي.

پنځم دلیل دا حنافو:

خلورم حدیث: داهم د حضرت ابوهریره رضی الله عنه نه مروی دی.

عَنْ ابی هریره رضی الله عنه قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَالَ الْإِمَامُ غَيْرِ
الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ فَقَالَ آمِينَ فَوَافَقَ آمِينَ أَهْلُ الْأَرْضِ آمِينَ أَهْلُ
السَّمَاءِ غُفِرَ لِلْعَبْدِ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ مِثْلُ مَنْ لَا يَقُولُ آمِينَ كَمَثَلِ رَجُلٍ غَزَا مَعَ
قَوْمٍ فَأَقْتَرَ غَوًّا فَخَرَجَتْ بِهَا سِهَامُهُمْ وَلَمْ يَخْرُجْ سَهْمُهُ فَقَالَ لِمَ لَمْ يَخْرُجْ
سَهْمِي فَقِيلَ إِنَّكَ لَمْ تَقُلْ آمِينَ (الحدیث)

ترجمه: حضرت ابوهریره رضی الله عنه وفرمائیل چې کله امام غیر المغضوب

عليهم ولا الضالین و وائي اومقتدي امین ووايي نوموافق شی امین دځمکې

والادامین اسمان والا وُسره نومخکنی ټول واړه ګناهونه به ټي معاف شي،

مثال دهغه چاچه امین نه وایې په شان دهغه سړي دې چې غزاوکړي

د یو قوم سره اوبیا د قوم خسنې وچې و او د دې قوم خسنې و او وځي او د دې غازي خسنې و او نه وځي نو دا غازي و وائی چې زما حصه او خسنې و و لي راونه و تلونو ده ته و و تل شي چې تالمین و نه و و تیلو.

استدلال: په پورتنی روایاتو کې د احکم دې چې امین به هله وائی کله چې امام ولا الضالین و وائی د دوی امین چې د فرشتو د امین سره موافق شي نو د ټولو گناهونو د معاف کیدو خوشخبری اوزیری دې ورنه محرومی او نامرادی ده لکه څنگه چې د غشي د نه راوتلو په مثال کې دې.

د فرشتو آمین: پدې احادیثو کې د فکر کولو نه بعد معلومېږي چې د فرشتو په امین کې درې شيان دي (۱) فرشتي فاتحه نه وائی صرف د فاتحي په ختمیدو امین وائی (۲) د دوی د امین خاص هغه وخت دې چې کله امام ولا الضالین و وائی هغوی امین ددی وخت نه مخکې او وروسته نه وائی (۳) د هغوی د امین اواز مونږه هیڅکله نه دې اوریدلې نو ښکاره خبره ده چې فرشتي په روامین وائی.

اهل سنت والجماعت ته زیږی

مونږه اهل سنت والجماعت د دغه بشارت اوزیری پوره پوره مصداق یوچه په وخت او وصف کې هر قسم زمونږه امین د فرشتو د امین سره موافق دې (۱) څنگه چې فرشتي سوره فاتحه نه وائی مونږه ئي هم نه وایو (۲) فرشتي په ذکر شوی خاص وخت کې امین وائی مونږه هم دغه شان یو (۳) هغوی امین په رو اواز وائی مونږه هم، اوزمونږه په خلاف د غیر مقلدینو امین په هیڅ شان د فرشتو د امین سره موافق نه دې.

د غیر مقلدینو نامرادي او خذلان

څنگه چې غیر مقلدین د قران شریف ذکر شوو ایتونو نه باغیان دي دغه شان په امین ویلو کې یې د فرشتوهم مخالفت کړیدي.

۱. دوی د فرشتو په خلاف په اوچت اواز امین وایي

۲. دوی دامین په وخت کې هم د فرشتو سره متحد او یو ندي ځکه چې په جمع کې اکثر مونځ کونکې روسته شریکيږي، که چیرته غیر مقلدین فاتحه ونه وایي او دا حنافو په شان خاموش ودریدلې، او چې کله امام غیر المغضوب علیهم ولا الضالین ووايي اودهغې نه بعد دوی امین ویلی وایي نو بیا فرشتو سره موافقت ممکن وو، لیکن غیر مقلدین چې کله فاتحه شروع کړي او وروسته دراتلو دوجه نه دوی فاتحه نه وي ختمه کړي او امام امین ووايي اوس که چیرته دوی د فاتحې د ختمیدو نه مخکې په مینځ د فاتحه کې امین وای دامام سره یوځای، نو تحریف د قران شریف لازمېږي، ځکه چې د قران شریف په مینځ کې یې داسې کلمه وویلې کومه چې وروسته ویل پکار وه نو غیر مقلدین د (يُحَرِّفُونَ الْكَلِمَ عَنْ مَوَاضِعِهِ) مصداق وگرزیدل، او که مقتدي دخپلې فاتحې د ختمیدو نه بعد امین ووايي نو یو خودملایکو سره موافقت رانغی، اوبل په اوچت اواز سره دامین وینا پاتي شوه ځکه چې مونږه چیرته همداندي اوریډلي چې مقتدي دي باربار د فاتحه د ختمیدو نه بعد امین چغې وهلي وي.

حاصل دا چې په اخفاء کې د غیر مقلدین امام او مقتدیان دواړه د ملایکو مخالفت کوي اود وخت په باره کې اکثر مقتدیان د فرشتو مخالفت کوي نو ټوله نامرادي او خذلان د غیر مقلدینو په برخه ورسیده.

شپریم دلیل دا حنافو:

پنجم حدیث: دابوموسی اشعری رضی اللہ عنہ دی.

عَنْ أَبِي مُوسَى الْأَشْعَرِيِّ رضی اللہ عنہ فِي حَدِيثٍ طَوِيلٍ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا صَلَّيْتُمْ فَأَقِيمُوا صُفُوفَكُمْ ثُمَّ لِيُؤْمِكُمْ أَحَدُكُمْ فَإِذَا كَبَّرَ فَكَبِّرُوا وَإِذَا قَالَ غَيْرَ الْمَغْضُوبِ آهَ فَقُولُوا آمِينَ يُخْبِتُكُمْ اللَّهُ فَإِذَا كَبَّرَ وَرَكَعَ فَكَبِّرُوا وَارْكَعُوا فَإِنَّ الْإِمَامَ يَرْكَعُ قَبْلَكُمْ وَيَرْفَعُ قَبْلَكُمْ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَتِلْكَ بَتْلَكَ قَالَ وَإِذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَقُولُوا رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ يَسْمَعُ اللَّهُ لَكُمْ (۱).

ترجمہ: حضرت ابوموسی اشعری رضی اللہ عنہ واثی چپی نبی ﷺ مونبرہ تہ دجمع طریقہ بنودلہ او وئی فرمائیل چپی اول صفونہ نیغ کپی بیادی پہ تاسو کی یوامام جوڑ شی بیا چپی امام غیر المغضوب اه ووائی نوتاسو امین ووائی اللہ تعالیٰ بہ تاسو سرہ مینہ او محبت او کپی اوبیا چپی کلہ امام تکبیر او ووائی نوتاسو ہم تکبیر ووائی اور کوع وکپی ٹکھ امام تاسونہ رکوع مخکی کوی مخکی پور تہ کیری اوچی کلہ امام سمع اللہ لمن حمدہ ووائی نوتاسو ربنا لک الحمد ووائی اللہ تعالیٰ ئی اوری (الحديث)

اوم دلیل دا حنافو:

شپریم حدیث: حضرت ابوہریرہ رضی اللہ عنہ روایت دی.

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضی اللہ عنہ قَالَ قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَالَ الْإِمَامُ غَيْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ فَقُولُوا آمِينَ فَإِنَّ الْمَلَائِكَةَ تَقُولُ آمِينَ فَمَنْ وَافَقَ تَامِيْنَهُ تَامِيْنِ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ (۲).

۱ - رواہ مسلم ص ۱۷۶ / ج ۱.

۲ - رواہ احمد، والنسائی والدارمی، واسناد صحیح، اثار السنن ص ۹۱ / ج ۱، ورواہ

صحیح ابن ص ۱۹۴ / ج ۱.

ترجمہ: حضرت ابوہریرہ رضی اللہ عنہ فرمائی چي نبي ﷺ و فرماييل چي ڪله امام ولا الضالين و وائي نوتاسو امين و وائي ٽڪه چي ملائڪي هم امين وائي امام ٿي هم وائي پس دچا امين چه موافق شود امين د ملائڪو سره نوالله تعالى به ورته مخڪني واره گناهونه معاف ڪري

اتم دليل دا حنافو:

اووم حديث: حضرت سمره بن جندب رضي الله عنه او د عمران بن حصين رضي الله عنه دي. عَنْ الْحَسَنِ أَنَّ سَمُرَةَ بْنَ جَنْدَبٍ وَعُمَرَ بْنَ حَرْثَانَ إِذَا كَرَفَحَدَّثَ سَمُرَةَ بْنَ جَنْدَبٍ رضي الله عنه أَنَّهُ حَفِظَ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ سَكَّتِينَ سَكَّتَةً إِذَا كَبَّرَ وَسَكَّتَةً إِذَا فَرَّغَ مِنْ قِرَاءَةٍ غَيْرِ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ فَحَفِظَ سَمُرَةَ رضي الله عنه وَأَنْكَرَ عَلَيْهِ عُمَرَانُ بْنُ حَرْثَانَ فَكَتَبَ فِي ذَلِكَ إِلَى أَبِي بَنْ كَعْبٍ فَكَانَ فِي كِتَابِهِ إِلَيْهِمَا أَنَّ سَمُرَةَ قَدْ حَفِظَ (۱)

ترجمہ: حضرت حسن بصری رحمہ اللہ نه روايت دي دا وائي چي حضرت سمره رضي الله عنه او حضرت عمران بن حصين رضي الله عنه خپل مينڻڪي مزاڪره و ڪره نو حضرت سمره رضي الله عنه حديث بيان ڪرو او وائي فرماييل چي ما دني ﷺ نه په لمانڻه ڪي دوه سڪتي يادي ڪري دي يوه سڪته بعد دتڪبير اولي نه (پاره دثنا او تعوذ او تسميي، اودويمه سڪته چي ڪله دفاتحي نه فارغ شو نو حضرت سمره رضي الله عنه دامحفوظ اوياده ڪره او عمران رضي الله عنه انڪار او ڪرو نو دواړو حضرت او پدي باره ڪي ابي بن كعب رضي الله عنه ته وليڪه (نو حضرت ابي رضي الله عنه ورته واپس خط راوليڙه، او په خط ڪي داسي ووچي حضرت سمره رضي الله عنه دادوه سڪتي يادي ڪري دي

نهم دلیل دا حنافو:

اتم حدیث: دهمدغه حضرت سمره بن جندب رضی اللہ عنہ دی.

عَنِ الْحَسَنِ عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدُبٍ أَنَّهُ كَانَ إِذَا صَلَّى بِهِمْ سَكَتَ سَكْتَيْنِ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ وَإِذَا قَالَ وَلَا الضَّالِّينَ سَكَتَ أَيْضًا هَيْئَةً فَأَنْكَرُ وَإِذْ لَكَ عَلَيْهِ فَكَتَبَ إِلَى أَبِي بِنِ كَعْبٍ فَكَتَبَ إِلَيْهِمْ أَبِي رضی اللہ عنہ أَنَّ الْأَمْرَ كَمَا صَنَعَ سَمُرَةُ رضی اللہ عنہ (۱)

ترجمه: حضرت حسن رضی اللہ عنہ د حضرت سمره رضی اللہ عنہ نه روايت كوي چي حضرت سمره رضی اللہ عنہ به كله مونخ كولونو دوه سكتي به ئي كولي يوه په افتتاح دلمانحه كي اوبله كله به ئي چي ولا الضالين ووئيلو نولر به غلي شو نو صحابه كرامو رضي الله عنهم دانه منله نوپدي باره كي يي ابي بن كعب رضي الله عنه ته خط وليكه ابي رضي الله عنه ورته په خوابكي وليكل چي حكم همدغه دي كوم چي حضرت سمره رضي الله عنه او كړ لو.

لسم دليل دا حنافو:

نهم حدیث: د عبدالله ابن مسعود رضی اللہ عنہ روايت:

عَنْ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم كَانَ إِذَا كَبَّرَ سَكَتَ هَيْئَةً وَإِذَا قَالَ غَيْرَ الْمُغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ سَكَتَ هَيْئَةً وَإِذَا قَامَ فِي الرُّكْعَةِ الثَّانِيَةِ لَمْ يَسْكُتْ وَقَالَ الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۲)

ترجمه: د حضرت ابن مسعود رضي الله عنه نه روايت دي چي يقيناني رضي الله عنه به چي كله تكبير ووئيلو نولر به سكته به ئي او كړه او دولا الضالين نه بعد به ئي

۱ - رواه احمد والدارقطني واسناد صحيح، آثار السنن.

۲ - رواه ابوبكر بن ابي شيبة.

هم سخته کوله اوددويم رکعت په اول کې به ئې سخته نه کوله اوفورا به ئې قرائت شروع کړو الحمدلله به ئې ولوستله

استدلال: ددي دريو اړو احاديثو نه معلومه شوه چې نبی ﷺ هميشه دوه سکتې کولې يوداولنې تکبير نه بعددثاء . تعوذ ، اوبسم الله لپاره . اودويمه سخته دولا الضالين نه بعداودولا الضالين نه پس امين وئيل کيږي اودي حديث کې دسکتې لفظ دې ددينه داثابتيږي چې لکه څنگه چې نبی ﷺ ثنایه رو اواز سره ولوستله دغه شان امين ئې هم په رولوستلو مونږه داتپوس کول غواړو چې دولا الضالين نه بعد سخته دامين وئيلو لپاره وه اوکه دبل شی لپاره؟

که دا امين لپاره وه مدعی ثابت شوه چې امين په رو لوستل مستنون دی اوکه داسخته دبل شی لپاره وه نو بعد دامين نه وشوه نه بعددو لالضالين نه او حالانکه دحديث الفاظ دی وَإِذَا فَرَغَ مِنْ قِرَاءَةِ وَلَا الضَّالِّينَ . ددی وجه نه دروېبانه ورځي پشان واضح شوه چې داسخته دامين وئيلو لپاره وه ، په دی احاديثو کې د (حَفِظَ) لفظ دې يعني لکه څنگه چې حافظ ته قرآن ښه يادوي دغه شان حضرت سمرة ؓ ته دامسئله ښه ياده وه او حضرت ابی بن کعب ؓ ددی حکم کړی وو . نو گویا که دادنبی ﷺ حکم هم شو ، اوغير مقلدين خود، کان اذا، نه دوام مرادوی نوددوی په نذرهم تل امين پټ وئيل پکاردی اودامين په اوچت اواز وئيلو سره ددوئیمې سکتې وجود ختمیږي . اودسنت مخالفت لازمیږي .

يولسم دليل دا حنافو

لسم حديث: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ إِذَا قَالَ الْإِمَامُ غَيْرَ الْمَغْضُوبِ عَلَيْهِمْ وَلَا الضَّالِّينَ.
فَقُولُوا آمِينَ (۱)

ترجمه: نبی ﷺ فرمائی چې کله امام غیر المغضوب عليهم ولا الضالین ووائی نو تاسو امین ووائی.

ددی حديث دالفظ دلالت کوي چې إِذَا قَالَ الْإِمَامُ وَلَا الضَّالِّينَ حکه چه که امام امین په لوړاواز وئیلی نوبیا به دحديث عبارت داسې وه چې إِذَا قَالَ الْإِمَامُ آمِينَ فَقُولُوا آمِينَ، وَالْحَالُ أَنَّهَا لَيْسَ كَذْلِكَ، اوبل حديث نه تقسيم معلومېږي هغه داسې چې امام به فاتحه لولي دادده برخه او حصه ده او مقتديان به امین وائی داد دوی برخه او حصه ده.

دولسم دليل دا حنافو:

يولسم حديث د ابوهريره رضي الله عنه روايت:

عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ قَالَ إِذَا قَالَ الْإِمَامُ وَلَا الضَّالِّينَ فَقُولُوا آمِينَ فَإِنَّ الْإِمَامَ يَقُولُهَا (رواه احمد، والنسائي، ابن حبان، واسناده صحيح)

ترجمه: حضرت ابوهريره رضي الله عنه وائې چې نبی ﷺ وفرمائيل چې کله امام ولا الضالين ووائی نو تاسی امین ووائی. حکه امام ئی (په زړه) کې وائې ددی حديث نه صراحتاً معلومېږي چې دامام وظيفه فاتحه ده اودمقتدي امین، او که امام وائې هم نو پست به ئی وائې په پتوالی دامین پدی حديث کې يو لفظ، إِذَا قَالَ الْإِمَامُ كَمَا فِي الْحَدِيثِ السَّابِقِ، اوبل لفظ

فَإِنَّ الْإِمَامَ يَقُولُهَا، دلالت کوی یعنی امام ئی وائی اگر که تاسو ئی نه اوری اوداجمله صراحت ده پدی خبره چي امام امین پت وائی نوچي امام پت وائی نومقتدي به ئی هم پت وائی حکه حدیثا لباب دترمذی شریف اصل کي دامام په حق کي راغلی دی.

کله چي رکوع ته غی نوالله اکبر ویل سنت دي اودارنگه دهر بنکته کیدو اوپورته کیدو په وخت کي تکبیر الله اکبر، ویل سنت دي.

دعبدالله بن مسعود رضی الله عنه مرفوع حدیث: قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُكَبِّرُ فِي كُلِّ خَفْضٍ وَرَفْعٍ وَقُعُودٍ وَابْوَبَكِرَ وَعَمْرُ رضی الله عنه (۱). ترجمه: رسول الله ﷺ به دهر وبنکته کیدو، پورته کیدو، ودریدو او کینا- په وخت کي الله اکبر وئیلو او ابوبکر او عمر رضی الله عنه به هم تکبیر وئیلو.

دابوهریره رضی الله عنه حدیث: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ يُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرُكِعُ (۲).

ترجمه: رسول الله ﷺ به چي کله لمانحه ته ودریده نودودریدو په وخت کي به ئی تکبیر ویلو اودر کوع ته دتللو په وخت کي به ئی تکبیر ویلو.

رکوع فرض ده: الله ﷻ فرمائی چي (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ارْكَعُوا) (۳). ترجمه: ای مؤمنانو رکوع وکړي.

درکوع طریقه: در کوع ته دتللو په وخت کي رفع الیدين نکول سنت دي.

۱- ترمذی حدیث ۲۵۳ نسائی حدیث ۱۰۸۳ مسند احمد ص ۲۸۶ ج ۱ حدیث ۳۶۶.

۲- بخاری حدیث ۷۵۶، مسلم حدیث ۳۹۲.

۳- سورة الحج: ۷۷.

رکوع کې لاسونه په زنگونو ایښودل سنت دي، گوتی به خلاصی
وي او لاسونه به داړخونونه جداوي.

دانس رضی الله عنه حدیث: يَابُنَى إِذَا رَكَعْتَ فَضَعْ كَفَّيْكَ عَلَى رُكْبَتَيْكَ وَأَفْرِجْ بَيْنَ أَصَابِعِكَ وَارْفَعْ يَدَيْكَ عَنْ جَنْبَيْكَ (۱).
ترجمه: ای بچیه کله چې رکوع کوی نو ورغوی په زنگونو کیده
او گوتی خلاصی کړه اولاسونه داړخونونه لری کړه.
لاسونه به دلېدی دژي په شان نیغ وی، اوزنگونه به ئی پری کلک نیولی وي
دابوحمید رضی الله عنه حدیث: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ رَكَعَ فَوَضَعَ يَدَيْهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ كَأَنَّهُ قَابِضٌ عَلَيْهِمَا وَوَتَرَ يَدَيْهِ فَتَنَحَّاهُمَا عَنْ جَنْبَيْهِ (۲).
ترجمه: رسول الله ﷺ رکوع وکړه نولاسونه ئی په زنگونو کیښوده
گویا که دواړه زنگونه ئی کلک ونيول اودواړه لاسونه ئی دلیندی
ژي په شان داړخونونه لری وساتل.

تشریح: دپورتنی احادیثونه خومسئلی ثابتېږی.

۱. په رکوع کې لاسونه په زنگونو ایښودل

۲. گوتی خورول

۳. لاسونه داړخونونه لری ساتل

۴. زنگونه په لاسونو کلک نیول

۱- معجم الصغير للطبرانی حدیث ۳۱۲ حدیث ۸۴۲.

۲- ترمذی حدیث ۲۶۰ ابوداود ص ۱۱۴ ج ۱ مشکوة ص ۷۶ ج ۱.

پہ رکوع کی بہ ملا نیغہ او خورہ وی سربہ نہ بنکتہ وی اونہ پورتنہ.

دابویرده اسلمی ﷺ حدیث: قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا رَكَعَ لَوْ صَبَّ عَلَى ظَهْرِهِ مَاءٌ لَا سَقَرًا^(۱).

ترجمہ: رسول اللہ ﷺ بہ چپی کلہ رکوع کولہ نوملابہ ئی داسی نیغہ وہ کچیرتہ اوبہ پری اچول شوی وای نواوبہ بہ پری ودریدلی.

دعائشہ ﷺ حدیث: اور دحدیث دی چپی خہ برخہ داسی دہ وکان إِذَا رَكَعَ لَمْ يَشْخَصْ رَأْسَهُ وَلَمْ يُصَوِّبْهُ وَلَكِنْ بَيْنَ ذَلِكَ^(۲).

ترجمہ: کلہ بہ چپی رسول اللہ ﷺ رکوع کولہ نوسرئی نہ پورتنہ کولو اونہ بہ ئی بنکتہ کولو بلکہ ددی پہ مینخ کی وہ.

دابومسعود انصاری ﷺ حدیث: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ لَأُتْجَزَى صَلَاةَ الرَّجُلِ حَتَّى يُقِيمَ ظَهْرَهُ فِي الرُّكُوعِ.

ترجمہ: رسول اللہ ﷺ فرمائی چپی تر هغی دسری لمونخ نہ رواکیری ترخوملانیغہ کری^(۳).

دبراء بن عازب ﷺ حدیث: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا رَكَعَ بَسَطَ ظَهْرَهُ، وَإِذَا سَجَدَ وَجَّهَ أَصَابِعَهُ الْقِبْلَةَ^(۴).

^۱ - طبرانی فی الکبیر عن ابن عباس ۱۶۷ ج ۱۲ حدیث ۱۲۷۸۱ فی الاوسط ۶۷۶ فی الصغیر ص ۳۲ عن انس ﷺ ابن ماجہ ۸۷۲ مجمع الزوائد ص ۱۲۳ ج ۲.

^۲ - مسلم ۴۹۸ ابوداود ۷۸۳ ابن ماجہ ۸۴۹.

^۳ - ابوداود ص ۱۳۱ ج ۱ ترمذی ص ۳۶ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۸۲.

^۴ - نصب الراية ص ۳۷۴ ج ۱، اعلی السنن ص ۱۱ ج ۳ - ۳.

ترجمه: نبی ﷺ به چپي رکوع کوله نو ملايه ئی خوره کره، اوچي کله به ئی سجده کوله نودلاسونوگوتی به ئی قبلي ته کړي.
درکوع تسبیح: درکوع تسبیحات سُبْحَانَ رَبِّیَ الْعَظِيمِ دی دلاندي
احادیثوپه رهاکي

اول حدیث دعقبه بن عامر رضی الله عنه: قَالَ لَمَّا نَزَلْتُ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ قَالَ لَنَارِ سَوَّلَ اللَّهُ ﷺ اجْعَلُوهَا فِي رُكُوعِ عِزِّكُمْ (۱).
ترجمه: عقبه بن عامر جهني رضی الله عنه فرمائي چي کله دا ایت نازل شوچي (فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ) نو رسول الله ﷺ مونږ ته وفرمايل چي دادرکوع تسبیح وگرزوي.

دوهم حدیث دعبدالله بن مسعود رضی الله عنه: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا رَكَعَ أَحَدُكُمْ فَقَالَ فِي رُكُوعِهِ (سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ) ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَقَدْ تَمَّ رُكُوعُهُ وَذَلِكَ أَذْنَاهُ (۲).

ترجمه: رسول الله ﷺ فرمائي چي کله یوستاسي نه رکوع کوي اوپه رکوع کي (سبحان ربی العظیم) درې ځله وويله نورکوع ئی پوره شوه اودادري ځله ويل کمه اندازه ده.

یوبل حدیث دحذیفه رضی الله عنه دی چي نبی علیه السلام به په رکوع کي سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ اوپه سجده کي سُبْحَانَ رَبِّيَ الْأَعْلَى لوستلو (۳).

۱- ابوداود ص ۱۳۳ ج ۱ ابن ماجه ع ۸۸۷، مشکوة ص ۸۲ ج ۱ مسند احمد ص ۱۵۵

ج ۴ ۱۷۴۵ مستدرک ع ۲۴۷.

۲- ترمذی ص ۳۵ ج ۱ ابن ماجه مشکوة ص ۸۳.

۳- ترمذی ۲۶۳.

درکوع اوسجدي تسبیح درې خله ویل سنت دي:

اول حدیث: د عبدالله بن مسعود رضی الله عنه حدیث: چې مخکې تیر شو.
دویم حدیث: د ابوبکر رضی الله عنه: اَنْ رَسُولَ اللَّهِ كَانَ يُسَبِّحُ فِي رُكُوعِهِ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ ثَلَاثًا وَفِي سُجُودِهِ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ ثَلَاثًا (۱).

ترجمه: رسول الله صلی الله علیه و آله په رکوع کې سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ درې خله لوستله او په سجده کې ئی سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ درې خله لوستله.
درکوع اوسجدي تسبیح درې خله نه زیات هم ویلی شي:

اول حدیث د عبدالله بن مسعود رضی الله عنه: اَنْ رَسُولَ اللَّهِ صلی الله علیه و آله قَالَ اِذَا رَكَعَ اَحَدُكُمْ فَقَالَ فِي رُكُوعِهِ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَقَدْتُمْ رُكُوعَهُ وَذَلِكَ اَدْنَاهُ (۲).

ترجمه: رسول الله صلی الله علیه و آله فرمائی چې کله یو ستاسی نه رکوع کوی او په رکوع کې سُبْحَانَ رَبِّيَ الْعَظِيمِ درې خله ووايي نو رکوع ئی پوره شوه او د درې خله ویل کمه اندازه ده.

مسئله: په رکوع اوسجده کې درې درې خله تسبیحات ویل کمه اندازه ده پنځه خله ویل درمیانه او مینځمې درجه ده اوه اوه (۷) خله اعلى درجه او اندازه ده (۳).

۱ - رواه البزار ص ۱۳۳ ج ۹ - ۳۶۸۶ طبرانی فی الکبیر ص ۱۳۵ ج ۲ - ۱۵۷۲.

مسند احمد ص ۳۸۲ ج ۵ - ۲۳۲۸۸.

۲ - ترمذی ص ۳۵ ج ۱ ابوداود ص ۱۳۶ ج ۱.

۳ - مرقات شرح مشکوٰۃ ص ۳۱۵ ج ۱.

رکوع پہ آرام سرہ کول واجب دی

دابوهریرہ رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: رسول اللہ ﷺ یوصحابی تہ دلمانحہ تعلیم ور کولو او ورتہ ئی وفرمایل چہی ثم اَرْكَعَ حَتَّى تَطْمَئِنَّ رَأْسُكَ ^(۱) ترجمہ: بیا پہ آرام او اطمینان سرہ رکوع و کرہ رکوع پورہ نہ کول پیرہ خرابہ غلاہ پہ دے بارہ کی حدیث مخکے تیرشو

رکوع نہ روستہ پورہ نیغ ودریدل واجب دی

دابوهریرہ رضی اللہ عنہ او برد حدیث چہی نبی علیہ السلام یو اعرابی (باند چہی) تہ دلمانحہ تعلیم ور کولو او ورتہ ئی فرمائی چہی ثم اَرْفَعُ حَتَّى تَعْتَدِلَ قَائِمًا بیادر رکوع نہ سرپور تہ کرہ تردی چہی بنہ پورہ ودریری ^(۲)

رکوع نہ دیورتہ کیدوپہ وخت کی تسمیع او تحمید ویل سنت دی

ابوهریرہ رضی اللہ عنہ حدیث: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ قَالَ اَللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ ^(۳)

ترجمہ: نبی ﷺ بہ چہی کلہ سمع اللہ لمن حمدہ وونیل نو اللہم ربنا ولك الحمد ئی وئیل

^۱ - بخاری ص ۱۰۵ ج ۱ مسلم ص ۱۰۷ ج ۱

^۲ - ابوداؤد ۸۵۶

^۳ - بخاری ص ۱۰۹ ج ۱

دویم حدیث دابوهریره رضی اللہ عنہ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ يُكَبِّرُ حِينَ يَقُومُ ثُمَّ يُكَبِّرُ حِينَ يَرْكَعُ ثُمَّ يَقُولُ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ يَرْفَعُ صَلَّاهُ مِنَ الرُّكُوعِ ثُمَّ يَقُولُ وَهُوَ قَائِمٌ (رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ) (۱).

ترجمہ: رسول اللہ ﷺ بہ چپی کلہ لمانحہ تہ ودریدہ نواللہ اکبر بہ ئی وویل بیابہ ئی درکوع پہ وخت کی ہم اللہ اکبر وویہ بیابہ ئی سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ وویل اوملابہ ئی درکوع نہ نیغہ کرہ بیابہ ئی پہ ولایہ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ وویل

منفرد او امام بہ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ دواہ وائی

دابوهریره رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا قَالَ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ قَالَ اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ (۲).

ترجمہ: نبی علیہ السلام بہ چپی کلہ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ وویل بیابہ ئی اللہم ربنا ولک الحمد ہم ووثیل

مقتدی بہ یواخی تحمید وائی دابوهریره رضی اللہ عنہ حدیث: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا قَالَ الْإِمَامُ سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ فَقُولُوا اللَّهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ فَإِنَّهُ مَنْ وَافَقَ قَوْلَهُ قَوْلَ الْمَلَائِكَةِ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ (۳).

۱ - بخاری ۷۸۹.

۲ - بخاری ص ۱۰۹ ج ۱.

۳ - بخاری ص ۱۰۹ ج ۱ مسلم ص ۱۷۶ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۸۲ ج ۱.

ترجمہ: رسول اللہ ﷺ فرمائی چہ کلہ امام سمع اللہ لمن حمدہ
وواٹی نوتاسو (ای مقتدیانو) اَللّٰهُمَّ رَبَّنَا وَلَكَ الْحَمْدُ وواٹی
دچاویناچی دملاکو دوینا سرہ موافقہ شوہ نواللہ ﷻ بہ ٹی مخکنی
تولی (وری) کناوی وبنی.

لا سونہ پورتہ کول (رفع الیدین) نشتہ

درکوع نہ پورتہ کیدوپہ وخت کی رفع الیدین نشتہ.

اول حدیث دعبدا اللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ: اَلَا صَلَّيْ بِكُمْ صَلَوةَ
رَسُولِ اللّٰهِ ﷺ فَصَلَّيْ فَلَمْ يَرْفَعْ يَدَيْهِ اِلَّا فِيْ اَوَّلِ مَرَّةٍ (۱).

ترجمہ: عبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ و فرمایا چہ ایازہ تاسوتہ درسول
اللہ ﷺ لمونخ و نکرم، نولمونخ ٹی و کر نود تکبیر اولی نہ سوابل حائی
کی رفع الیدین و نکرل

دویم د جابر بن سمرة رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: قَالَ خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ
اللّٰهِ ﷺ فَقَالَ مَا لِيْ اَرَاكُمْ رَافِعِيْ اَيْدِيْكُمْ كَمَا هِيَ اَذْنَابُ خَيْلِ
شَمْسٍ، اُسْكُنُوْا فِي الصَّلَاةِ (۲).

ترجمہ: جابر بن سمرة رضی اللہ عنہ فرمائی چہ رسول اللہ ﷺ مونبر تہ راووت
مونبرہ پہ لمانخہ ولاہ وو اورفع الیدین موکولو نورسول اللہ ﷺ

۱ - ابوداود ۷۴۸ نسائی حدیث ۱۰۵۸ مصنف ابن ابی شیبہ ص ۲۱۳ ج ۱ مسند احمد

ص ۳۸۸ ج ۱ حدیث ۳۲۸۱ بیہقی فی السنن الکبری ص ۷۸ ج ۲ حدیث ۲۳۶۳.

۲ - مسلم حدیث ۴۳۰ ابوداود حدیث ۱۰۰.

و فرمايل چې څه دی مالره چې وينم تاسې چې لاسونه پورته کوي لکه دمستو اسونولکۍ په مانځه کې په ارام شی.

دریم حدیث د عبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہ.

قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ افْتَحَ الصَّلَاةَ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى يُحَازِيَ بِهِمَا مَنْكِبَيْهِ وَإِذَا ارَادَ أَنْ يَرْكَعَ وَبَعْدَ مَا يَرْفَعُ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ لَا يَرْفَعُهُمَا (١).

ترجمه: عبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہ وائی چې ما رسول الله ﷺ ولیده چې کله ئی په لمانځه شروع کوله نولاسونو پورته کړل تردی چې اوږو پوری ئی برابر کړل او چې کله ئی اراده درکوع کولو وکړه او دارنگه روسته دپورته کولو دسر درکوع نه ئی رفع الیدین ونکړل.

خلورم حدیث دبراء بن عازب رضی اللہ عنہ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا كَبَّرَ لِفَتْحِ الصَّلَاةِ رَفَعَ يَدَيْهِ إِلَى قَرِيبٍ مِنْ أُذُنَيْهِ ثُمَّ لَا يَعُودُ (٢).

ترجمه: نبی ﷺ به چې کله تکبیر افتتاح کولو نو لاسونه به ئی تر غوږونو پورته کړل بیائی دوباره لاسونه نه پورته کول.

پنځم د ابوهریره رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ رَفَعَ يَدَيْهِ مَدًّا (٣).

١ - صحيح ابوعوانه ص ٩٠ ج ٢ مسند حمیدی ص ٢٧٧ ج ٢.

٢ - ابوداود ص ١١٦ ج ١ طحاوی دارقطنی، مصنف ابن ابی شیبہ.

٣ - ابوداود ص ١١٤ ج ١ نسائی ابن ماجه.

ترجمه: رسول الله ﷺ به چې کله په لمانځه کې داخلیده نولاسونه به ئی ښه پورته کړل (نودلته یوځل لاسونه پورته کول راغلی دي یواځی دتکبیر اولی په وخت کې).

خلفاء راشدینو رفع الیدین نه کول

دعبدالله بن مسعود رضی الله عنه مرفوع حدیث: قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرُ (رضی الله عنهما) فَلَمْ يَرْفَعُوا أَيْدِيَهُمُ إِلَّا عِنْدَ اسْتِفْتَا حِ الصَّلَاةِ (۱).

ترجمه: عبدالله بن مسعود رضی الله عنه فرمائی چې ما رسول الله ﷺ او ابوبکر او عمر رضی الله عنهما پسې لمونځ وکړ نو دوی رفع الیدین نه کول مگر په شروع دلمانځه کې.

اول اثر: ابوبکر رضی الله عنه به رفع الیدین نه کول ددی بیان مخکې تیر شو. دویم اثر عمر فاروق رضی الله عنه: رفع الیدین نه کول مخکې روایت نه هم معلومه شوه او دویمه حواله هم وړاندې کوو عن الأسود قال: رَأَيْتُ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي أَوَّلِ تَكْبِيرَةٍ ثُمَّ لَا يَعُودُ (۲).

ترجمه: ددی بیان مخکې روایت کې وشو مشهور تابعي او محدث امام اسود رضی الله عنه فرمائی چې ما عمر رضی الله عنه ولیده چې لاسونه ئی په اول تکبیر کې پورته کړل بیا ئی رفع الیدین ونکړل.

۱- دارقطني بیهقي، کامل ابن عدی.

۲- طحاوی ص ۲۲۷ ج ۱ مصنف ابن ابی شیبہ

صحت اضعف: (۱) حافظ ابن حجر فرمائی چې رِجَالِه ثَقَاتٌ (راویان
ٹی ټول ثقہ اوقوی دی) (۱).

(۲) امام ماردینی رحمۃ اللہ علیہ لیکي چې صَحِيحٌ عَلَىٰ شَرْطِ مُسْلِمٍ
(امام مسلم په شرط برابر دی)

الجوهر النقی ص ۷۵ ج ۲ (۳) امام عینی رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چې
(اسْنَادٌ صَحِيحٌ) سند صحیح دی عمدة القاری شرح بخاری ص
۲۷۳ ج ۵. (۴) امام طحاوی رحمۃ اللہ علیہ فرمائی چې حدیث صحیح
(طحاوی ص ۳۳ ج ۱).

دریم اثر علی رضی اللہ عنہ به رفع الیدین نه کول: اِنْ عَلِيًّا كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ
فِي أَوَّلِ تَكْبِيرَةٍ مِنَ الصَّلَاةِ ثُمَّ لَا يَرْفَعُ بَعْدُ (۲).

علی رضی اللہ عنہ به یواځي او یواځي په لمانځه کې داول تکبیر سره لاسونه
پورته کول بیائی دوباره لاسونه نه پورته کول.

صحت اضعف: (۱) رِجَالِه ثَقَاتٌ (الدرايه ص ۵۲ ج ۱) (۲) اثر صحیح
(نصب الرايه ص ۲۱۶ ج ۱) (۳) صحیح علی شرط مسلم (عین شرح
البخاری ص ۲۷۴ ج ۵).

۱ - الدرايه ص ۱۵۴ ج ۱

۲ - طحاوی ص ۳۲۴ ج ۱ مصنف ابن ابی شیبہ ص ۲۱۳ ج ۱. بیهقی ص ۲۱۴ ج ۱

حدیث ۲۴۱۶ فی السنن الکبری.

خلورم اثر دعلی عليه السلام او عبداللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ ملگروبه رفع الیدین نکل:
 نکل: کَانَ أَصْحَابُ عَبْدِ اللَّهِ وَأَصْحَابُ عَلِيٍّ عليه السلام لَا يَرْفَعُونَ
 أَيْدِيَهُمْ إِلَّا فِي افْتِتَاحِ الصَّلَاةِ ثُمَّ لَا يَعُودُونَ (۱).

ترجمه: دابن مسعود اوعلی رضی اللہ عنہ ملگرو او شاگردانو به رفع الیدین نکل.
 دپورتنی منسلی په باره کې (وهایانوته دالې) په نامه کتاب دکتني وردی.
 یادونه: درکوع نه دپورته کیدونه روسته په قومه کې ځینی دعاوی
 شته چې په احادیثو کې ثابتی وي البته غوره داده چې په نقل لمانځه
 کې وشي اوکه فرض لمانځه کې وشي نوهم ثواب دی لیکن دامام نه
 زیاتونه نده پکار امام چې څه وائی په هماغه اندازه ویناپکارده.

دسجدي کولو طریقه

سجده فرض ده الله جل جلاله فرمائی چې وَاسْجُدْ وَاقْتَرِبْ ۝.

ترجمه: اوسجده کوي اوالله ته ځان نزدی کړی.

دابوهریره عليه السلام مرفوع حدیث: قال رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم أَقْرَبُ مَا يَكُونُ
 الْعَبْدُ مِنْ رَبِّهِ وَهُوَ سَاجِدٌ (۲).

ترجمه: رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم فرمائی چې بنده الله جل جلاله ته زیات نزدی
 دسجدي په حالت کې وي.

سجدي ته دتللو په وخت کې الله اکبر ویل سنت دي

قال كان رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم يُكَبِّرُ فِي كُلِّ خَفْضٍ وَرَفْعٍ وَقُعُودٍ (۳).

۱ - مصنف ابن ابی شیبہ ص ۲۱۴ ج ۱ حدیث ۴۴۶.

۲ - مسلم ص ۱۹۱ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۸۴ ج ۱.

۳ - ترمذی حدیث ۴۵۳ مسند احمد ص ۳۸۶ ج ۱.

ترجمه: رسول الله ﷺ به په هروښکته کیدو او پورته کیدو او ودریدو او کیناستو کې الله اکبر وئیل.

سجده ته د تللو په وخت کې اول زنگنونه په ځمکه ایښودل بیا لاسونه اول حدیث: عَنْ وَائِلٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ قَالَ رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِذَا سَجَدَ وَضَعَ رُكْبَتَيْهِ قَبْلَ يَدَيْهِ، وَإِذَا نَهَضَ رَفَعَ يَدَيْهِ قَبْلَ رُكْبَتَيْهِ (۱). ترجمه: وائل رضی الله عنه فرمائی چې ما رسول الله ﷺ ولیده چې کله ئی سجده کوله نو زنگنونه ئی مخکې د لاسونو نه کیښود او کله چې پورته کیده نو لاسونه ئی پورته کړل مخکې د زنگنونو نه.

یادونه: (۱) په پورتنی مضمون یو حدیث دانس رضی الله عنه په روایت دارقطنی، بیهقی، مستدرک حاکم کې هم ذکر دی (۲)، او د عمر رضی الله عنه په روایت په مصنف عبدالرزاق، ابن المنذر، طحاوی کې ذکر دی. دویم حدیث د عمر رضی الله عنه: أَنَّهُ خَرَّ بَعْدَ رُكُوعِهِ عَلَى رُكْبَتَيْهِ كَمَا يَخْرُ الْبَعِيرُ وَوَضَعَ رُكْبَتَيْهِ قَبْلَ يَدَيْهِ (۲).

ترجمه: نبی ﷺ به پس در کوع نه په زنگونو کیناسته لکه اوښ چې کینی نواول به ئی زنگونه کیښود او بیا لاسونه. یادونه: په ځینو احادیثو کې اول زنگنونه ایښودل راغلی دی داپه حالت د عذر بناء دی (۳).

۱- ترمذی حدیث ۲۶۸ ابوداود حدیث ۸۳۸ نسائی حدیث ۱۰۸۹ دارمی ۱۳۲۰ صحیح ابن

حبیب حدیث ۲۳۷ ج ۵ ص ۱۹۱۲ ابن ماجه ص ۸۸۴.

۲- طحاوی ص ۲۵۶ ج ۱ کنز العمال حدیث ۲۴۱۹۸.

۳- معارف السنن ص ۳۱ ج ۳.

سجده ددوارو لاسونه په مینځ کې سنت ده

اول حدیث دوائل بن حجر رضی اللہ عنہ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ لَمَّا سَجَدَ وَضَعَ وَجْهَهُ بَيْنَ كَفَّيْهِ (۱).

ترجمه: بیشکه رسول الله ﷺ به چې کله سجده کوله نومخ به ټی ددوارو ورغوو (لاسونو) مینځ کې کیښود.

دویم حدیث دبراء بن عازب رضی اللہ عنہ: عَنْ أَبِي اسحاق قَالَ: سَأَلْتُ بَرَاءَ بْنَ عَازِبٍ رضی اللہ عنہ أَيْنَ كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَضَعُ جَبْهَتَهُ إِذَا صَلَّى؟ قَالَ: بَيْنَ كَفَّيْهِ (۲).

ترجمه: ابواسحاق رضی اللہ عنہ فرمائی چې مادبراء بن عازب رضی اللہ عنہ نه پوښتنه وکړه چې نبی ﷺ به په لمانځه کې تندي چیرته ایښودو؟ براء بن عازب رضی اللہ عنہ فرمائی چې نبی ﷺ به ددوارو ورغوو په مینځ کې تندي کیښود.

په سجده کې لاسونه دغوړو نوبرابری کې ایښودل سنت دی.

دوائل بن حجر مرفوع حدیث. قَالَ رَمَقْتُ النَّبِيَّ ﷺ فَلَمَّا سَجَدَ وَضَعَ يَدَيْهِ حِذَاءَ أُذُنَيْهِ (۳).

۱ - مسلم صحیح ابن حبان ص ۱۷۴ ج ۵ حدیث ۱۸۶۲.

۲ - طحاوی ص ۲۵۷ ج ۱.

۳ - طحاوی ص ۱۵۱ ج ۱ مصنف عبدالرزاق ص ۷۵ ج ۳ نصب الراية ص ۳۸۱ ج ۱ طبرانی فی المعجم ص ۳۴ ج ۲۲ مسند احمد ص ۳۱۷ ج ۴ حدیث ۱۸۸۷۸ نسائی حدیث ۱۲۶۵، واسنادہ صحیح.

ترجمہ: وائل بن حجر رضی اللہ عنہ فرمائی چې مانی ﷺ ته (په لمانځه کې) دسترگوپه کنج کې وکتل چې کله ئی سجده کوله نولاسونه دغوږونو په برابری کې کیښودل.

دسجدي په حالت کې څنګلی داړخونونه لری کول سنت دی

دعبدالله بن مالک ابن بحینه رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُجَنِّحُ فِي سُجُودِهِ حَتَّى يُرَى وَضْحُ ابْطِينِهِ (۱).

ترجمه: رسول الله ﷺ به په سجده کې وزری (لاسونه) خلاص کړل ترډي چې دتخرګونو سپین والی به ئی لیدل کیده دویم حدیث: دهمدی عبدالله بن مالک رضی اللہ عنہ بل حدیث په لاندی الفاظو نقل شویډی: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا سَجَدَ فَرَّجَ بَيْنَ يَدَيْهِ حَتَّى يَبْدُوَ بَيَاضُ ابْطِينِهِ (۲). ترجمه: نبی ﷺ به چې کله سجده کوله نولاسونه به خلاص کړل ترډي چې دتخرګونو سپین والی به ئی ښکاره شو.

دسجدي په حالت کې څنګلی دځمکې نه پورته کول سنت دی.

دبراء بن عازب رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا سَجَدْتَ فَضَعْ كَفَّيْكَ وَارْفَعْ مِرْفَقَيْكَ (۳).

ترجمه: رسول الله ﷺ فرمائی چې کله ته سجده کوي نو کیده ورغوی په ځمکه او څنګلي دځمکې نه پورته ونیسه.

۱ - بخاری حدیث ۳۹۰ مسلم حدیث ۵۹۵.

۲ - مسلم ص ۱۹۱ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۸۳.

۳ - مسلم ص ۱۹۱ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۸۳.

دانس ﷺ مرفوع حدیث وَلَا یَسْطُ أَحَدُكُمْ ذِرَاعَیْهِ ابْسَاطَ الْكَلْبِ.
ترجمه: ندي خوروي څنگلي یوستاسي نه دسپی دخورولو په څیر.
دسجدي په حالت کې به کیده د ورنونونه لری وی

اول حدیث د میمونه ﷺ: أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ إِذَا سَجَدَ جَافَى لَوْ
شَآئَتْ بُهْمَةٌ أَنْ تَمُرَّ بَيْنَ يَدَيْهِ لَمَرَّتْ (۱)

ترجمه: رسول الله ﷺ به چې کله سجده کوله ورنونه اوڅپته به ټی
خلاصه وه کچیرته یو وړوکی ورغومی (دووزی یاوری بچی) به تیریدل
غوښتل نودلاسونو په مینځ کې به دسجدي په حالت کې تیریدی شو.

دویم حدیث او اثر د عمر ﷺ: عَنْ أَدَمَ بْنِ عَلِيٍّ السَّكْرِيِّ (رَح) قَالَ: رَأَيْتُ
عُمَرَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ وَأَنَا أَصَلِّي لَا أَتَجَافَى عَنِ الْأَرْضِ لِرِزَاعِي فَقَالَ يَا بْنَ أَخِي
لَا تُبْسِطَ بَسْطَ السَّبْعِ وَأَدْعِمْ عَلَى رَاحَتَيْكَ وَأَبْدِ ضَبْعَيْكَ (۲)

ترجمه: ادم بن علی (رح) فرمائی چې زه عمر ﷺ په لمانځه ولیدم
چې څنگلی می ځمکي نه پورته کولی نوراته وټی فرمایل چې ای
وراره دځناور په څیر به ځمکه لاسونه مه خور وه بلکه تکیه په
ورغوو ولږ وه او څنگلی لری وساته.

۱- مسلم حدیث ۳۹۶، نسائی حدیث ۱۱۰۹.

۲- صحیح ابن حبان حدیث ۲۴۲ مصنف عبدالرزاق ص ۱۷۰ ج ۲، مجمع الزوائد ص ۱۲۶ ج ۲ مستدرک ص ۳۵۰ ج ۱.

په اوه اندامونه سجده کول

د ابن عباس رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: قَالَ قَالَ النَّبِيُّ ﷺ أُمِرْتُ أَنْ أَسْجُدَ عَلَى سَبْعَةِ أَعْضَاءٍ (۱) عَلَى الْجَبْهَةِ (۲) وَأَشَارَ بِيَدِهِ عَلَى أَنْفِهِ (۳) وَالْيَدَيْنِ (۴) وَالرَّكْبَتَيْنِ (۵) وَأَطْرَافِ الْقَدَمَيْنِ (۶)

ترجمه: ابن عباس رضی اللہ عنہ فرمائی چې نبی علیه السلام وفرماییل چې ماته امر شوی چې په اوه اندامونه سجده وکړم (۱) تندي (۲) پوزه (۳) دواړه لاسونه (۴) دواړه زنگڼونه (۵) دواړو خپوگوټی په سجده کې به د لاسونو گوټی پیوست او جوختی وی

د ابو حمید الساعدي رضی اللہ عنہ حدیث: قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِذَا سَجَدَ وَضَعَ يَدَيْهِ غَيْرَ مُفْتَرِشٍ وَلَقَابِضَهُمَا وَاسْتَقْبَلَ بِأَطْرَافِ رِجْلَيْهِ الْقِبْلَةَ (۱).

ترجمه: ما رسول الله ﷺ وليده چې كله به ئي سجده كولو لاسونه به د ئي كينښودل چې گوټی به خلاصی اورا ټولی نه وی او د خپوگوټی به ئي قبلي طرفته کړي

په سجده کې به د خپوگوټي قبلي طرف ته وي

د ابو حمید الساعدي رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: وَاسْتَقْبَلَ بِأَطْرَافِ رِجْلَيْهِ الْقِبْلَةَ (۲)

۱ - بخاری حدیث ۸۱۶ مسلم حدیث ۴۹۰ مشکوٰۃ ص ۸۳ ج ۱.

۲ - بخاری حدیث ۷۹۴.

۳ - بخاری حدیث ۷۹۴.

ترجمه: رسول الله ﷺ به چې کله سجده کوله نودخپو گوټی به ئی
قبلي ته کړي.

د سجدې تسبیحات

د عقبه بن عامر رضی الله عنه حدیث: قَالَ لَمَّا نَزَلْتُ سَبَّحَ اسْمَ رَبِّكَ الْاَعْلَى
قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ اجْعَلُوهَا فِي سُجُودِ كُمْ (۱).

ترجمه: عقبه بن عامر رضی الله عنه فرمائی چې هر کله (سَبَّحَ اسْمَ رَبِّكَ
الْاَعْلَى) نازل شو رسول الله ﷺ و فرمایل چې داتسبیح په لمانځه کې
وگرزوي.

د عبدالله بن مسعود رضی الله عنه حدیث: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ وَاِذَا سَجَدَ فَقَالَ
فِي سُجُودِهِ سُبْحَانَ رَبِّيَ الْاَعْلَى ثَلَاثَ مَرَّاتٍ فَقَدْ تَمَّ سُجُودُهُ
وَذَلِكَ اَدْنَاهُ (۲).

ترجمه: رسول الله ﷺ فرمائی چې چا سجده وکړه او په سجده کې
(سُبْحَانَ رَبِّيَ الْاَعْلَى) درې ځله ولوست نو دده سجده پوره شوه
اودادری ځله کمه اندازه ده.

يادونه: په احاديثو کې د سجدې نور تسبیحات هم راغلي دي لوستل
ئې ثواب لري خو پورتنی تسبیح د قران شریف دا حدیث او د صحابه
کرامو رضی الله عنهم د معمولاتو سره زیات موافق دي.

^۱-ترمذی، ابوداود ص ۱۳۳ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۸۳ ج ۱، ابن ماجه.

^۲-ترمذی ص ۳۵ ج ۱ ابوداود ص ۱۳۶ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۸۳ ج ۱ ابن ماجه.

جلسہ (دو وسجدو پہ مینخ کی فاستہ) پہ اطمنان سرہ

دابوہریرہ رحمۃ اللہ علیہ مرفوع حدیث: اور حدیث دی نبی علیہ السلام یوباندی چہ تہ دلمانحہ تعلیم ور کولو اوور تہ ئی وفرمایل چہ بیاسرد سجدی نہ پور تہ کرہ تردی چہ پہ ارام سرہ کینی
 ثُمَّ ارْفَعُ حَتَّى تَطْمَئِنَّ جَالِسًا (۱).

ترجمہ: بیا سرد سجدی نہ پور تہ کرہ تردی چہ پہ ارام سرہ کینی

دو وارو سجدو پہ مینخ کی فاستی طریقہ

گسہ (چپہ) خپہ خملول اوپر کیناستل اوبنی خپہ ودرول
 دعائشہ رحمۃ اللہ علیہ حدیث: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَفْرُشُ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَيَنْصِبُ رِجْلَهُ الْيُمْنَى (۲).

ترجمہ: رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم بہ چپہ خپہ وغورولہ اوبنی خپہ بہ ئی ودرولہ
 دابوحمید الساعدی رحمۃ اللہ علیہ مرفوع حدیث: وَيُثْنِي رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَيَقْعُدُ عَلَيْهَا (۳).

ترجمہ: چپہ خپہ بہ ئی وگرزولہ (خملولہ) اوپر کیناست
 دوانل بن حجر رحمۃ اللہ علیہ مرفوع حدیث قَالَ قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ، فَقُلْتُ لَا تُظْرَنُ إِلَى صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَلَمَّا جَلَسَ يَعْنِي لِلتَّشْهَدِ افْتَرَشَ رِجْلَهُ

۱ - بخاری ص ۱۰۵ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۱۱۵ ج ۱.

۲ - مسلم ص ۱۹۴ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۷۵ ج ۱.

۳ - ابوداؤد ص ۱۱۳ ج ۱ ترمذی حدیث ۲۶۰ نسائی حدیث ۲۶۳ بیہقی فی السنن

الکبریٰ ص ۷۲ ج ۲ حدیث ۲۳۴۷، صحیح ابن حبان حدیث ۱۸۳ ج ۵.

الْيُسْرَى، وَوَضَعَ يَدَهُ الْيُسْرَىٰ يَعْنِي عَلَىٰ فَخْذِهِ الْيُسْرَىٰ وَلَكِنَّ رِجْلَهُ الْيُمْنَىٰ (۱).

ترجمه: وائل رضی اللہ عنہ: فرمائی چې مدینه منورې ته راغلم نوماد خان سره ووئیل چې در رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم لمونځ به خامخا ضرور گورم نو کله چې رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم دتشهد اوالتحیات لپاره کیناست نوچپه خپه ټی خوره کړه اوچپ لاس ټی په چپ پتون کینبږود اوبنی خپه ټی ودروله.

ددواړو سجودوپه مینځ کې به د (رَبِّ اغْفِرْ لِي) په اندازه کینی.

دحذیفه رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: وَكَانَ يَقُولُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ (رَبِّ اغْفِرْ لِي) (۲)
ترجمه: نبی صلی اللہ علیہ وسلم به ددواړو سجودوپه مینځ رِبَّ اغْفِرْ لِي وئیل.
دابن عباس رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يَقُولُ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ (اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَاجْبُرْنِي وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي) (۳).
ترجمه: رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم به د دواړو سجودوپه مینځ کې دادعاويله چې
اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي وَارْحَمْنِي وَاجْبُرْنِي وَاهْدِنِي وَارْزُقْنِي.
ددوهمې سجدې نه پس ناسته نشته (جلسه داستراحت) نشته.

دابوهريرة رضی اللہ عنہ حدیث: قَالَ كَانَ النَّبِيُّ يَنْهَضُ فِي الصَّلَاةِ عَلَىٰ صُدُورِ قَدَمَيْهِ (۴)

۱- ترمذی حدیث ۴۹۲.

۲- سنن نسائی حدیث ۱۰۶۹، سنن دارمی ص ۳۴۹ ج ۱.

۳- ترمذی حدیث ۴۸۴، ابوداود حدیث ۸۵۰.

۴- ترمذی حدیث ۴۸۸.

ترجمه: نبی ﷺ به په لمانځه کې د قدمونو په سینو ودریده
ددواړو سجدونه روسته به نه کیناست.

د نعمان بن ابی عیاش ؓ حدیث: قَالَ أَذْرَكْتُ غَيْرَ وَاحِدٍ مِنْ
أَصْحَابِ النَّبِيِّ ﷺ فَكَانَ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السَّجْدَةِ فِي
أَوَّلِ رَكْعَةٍ وَالثَّالِثَةِ قَامَ كَمَا هُوَ وَلَمْ يَجْلِسْ (۱).

ترجمه: نعمان ؓ فرمائی چې مایینې زیات صحابه کرام ؓ
لیدلی چې کله به اول رکعت اوددیم رکعت نه پس پورته کیده
نونېغ به پورته شو اونه به کیناست کبیر
دابو حمید ؓ مرفوع حدیث: فَسَجَدَ ثُمَّ فَقَامَ وَلَمْ يَتَوَرَّكْ (۲).

ترجمه: بیانې ؓ سجده وکړه بیائی تکبیر ویل او پورته شو او کینه ناست.
یادونه: پورتنی حدیث د عباس ؓ، عیاش بن سهل الساعدي،
ابوهریره ابواسید ؓ نه نقل شوی دی.

دابو مالک (اشعری) ؓ مرفوع حدیث: فَسَجَدَ ثُمَّ كَبَّرَ فَأَتَهَضَّ قَائِمًا (۳).
بیانې ؓ سجده وکړه بیائی تکبیر ویل نو (بغیر د ناستې) نیغ
پورته شو.

۱ - مصنف ابن ابی شیبه ص ۳۹۵ ج ۱.

۲ - ابودراو ص ۱۱۴ ج ۱ صحیح ابن حبان ص ۱۸۱ ج ۵ حدیث ۱۸۶۶ طحاوی ص

۲۶۰ ج ۱ سنن کبری للبيهقي ص ۱۰۱ ج ۲.

۳ - مسند احمد ص ۲۴۳ ج ۵ واسناد حسن

دابوهريرة عليه السلام مرفوع حديث: رسول الله ﷺ يواعرابي (كليوال سرى) ته دلمانحه تعليم ور كولو اوورته ئى وفرمايل چې (ثُمَّ اسْجُدْ حَتَّى تَطْمِئَنَّ سَاجِدًا ثُمَّ ارْفَعْ حَتَّى تَسْتَوِيَ قَائِمًا) (۱).

ترجمه: بيا سجده وكړه، تردې چې ښه پوره په سجده كې ارام شى، بيا پورته شه تردې چې ښه نيغ ودريري.

اثار د صحابه كرامو رضي الله عنهم

د بيښى زياتو صحابه كرامو رضي الله عنهم نه دا خبره نقل شوي ده چې دوي به د دويمى سجدي نه پس نيغ ودريدل او جلسه داستراحت به ئى نه كوله د عمر، على عبدالله بن مسعود، عبدالله بن عمر، عبدالله بن عباس عبدالله بن زبير، ابوسعيد خدرى رضي الله عنهم احاديث اوثار په مصنف ابن ابى شيبه ص ۳۹۴ ج ۱ كې وگوري يواځې يواثر د عبدالله بن مسعود رضي الله عنه نقلوو.

اثر د عبدالله بن مسعود رضي الله عنه: عَنْ عَبْدِ الرَّحْمَنِ بْنِ يَزِيدَ قَالَ رَمَقْتُ إِلَى عَبْدِ اللَّهِ بْنِ مَسْعُودٍ رضي الله عنه فِي الصَّلَاةِ فَرَأَيْتُهُ يَنْهَضُ وَلَا يَجْلِسُ (۲).

ترجمه عبدالرحمن رضي الله عنه فرمائي چې ما عبدالله بن مسعود رضي الله عنه په لمانحه كې وليده چې پورته شو اونه كيناست (دواړو سجdone پس نه كيناست،

۱ - بخاری ص ۹۸۶ ج ۱.

۲ - طبرانی فی المعجم الكبير ص ۲۶۶ ج ۹ حديث ۹۳۲۷ سنن كبرى للبيهقي ص ۱۲۵ ج ۲

۳ - حديث ۲۵۹۵ مجمع الزوائد ص ۱۳۶ ج ۲ مصنف عبدالرزاق ص ۱۷۸ ج ۲.

يادونه: په ځينو احاديثو کې د جلسه استراحت ذکر شته هغه په حالت دعذر بناء دى نبى ﷺ چې کله بوداشو نوبيا به جلسه داستراحت کوله تفصيل لپاره «المغنى لابن قدامه ص ۲۴۸ ج ۱»
 ددويمى سجدي نه دپورته کيدو په وخت کې اول لاسونه
 بيا زنگونه پورته کول.

دوانل بن حجر رحمه الله مرفوع حديث: وَ اِذَا نَهَضَ رَفَعَ يَدَيْهِ قَبْلَ رُكْبَتَيْهِ (۱).
 ترجمه: کله به چې نبى ﷺ پورته شو نو لاسونه به ئى دزنگونو نه مخکې پورته کړل.

دويم رکعت داول رکعت په شان اداء کول پکاردى
 دابو حميد الساعدي رحمه الله مرفوع حديث: ثُمَّ يَضَعُ فِي الْاُخْرَى مِثْلُ ذَلِكَ (۲).
 ترجمه: بيانبي ﷺ دويم رکعت داول رکعت په شان وکړه.

دويم رکعت کې سبحانك اللهم اوعوذ بالله نشته.
 دابوهريرة رحمه الله مرفوع حديث: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ اِذَا نَهَضَ مِنَ الرُّكْعَةِ الثَّانِيَةِ اِ
 سْتَفْتَحَ الْقِرَاءَةَ بِالْحَمْدِ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ وَلَمْ يَسْكُتْ (۲).
 ترجمه: نبى ﷺ به چې کله ددويم رکعت نه پورته شونو دقراءة شروع
 اوپيل به ئى په الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ کولو اونه به چې کيده.

۱- ابوداود ص ۱۲۹ ج ۱ ترمذی ص ۳۶ ج ۱، نسائی ص ابن ماجه مشکوة ص ۸۴.

۲- ابوداود ص ۱۱۳ ج ۱.

۳- مسلم ص ۲۱۹ ج ۱ حديث ۵۹۹ مشکوة ص ۷۸ ج ۱.

دویم رکعت کی بسم اللہ پت ویل سنت دی

دابوہریرہ رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: اسْتَفْتَحَ الْقِرَاءَةَ بِالْحَمْدِ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ (۱)
ترجمہ: رسول اللہ ﷺ بہ دویم رکعت دقراءة شروع پہ الحمد للہ
رب العالمین کولہ۔

یادونہ: نوچی دقراءة شروع پہ الحمد للہ سرہ وشوہ نومعلومہ شوہ چہ
نبی علیہ السلام بسم اللہ الرحمن الرحیم پتہ لوستلی دہ۔

دویم رکعت کی دسورۃ فاتحہ سرہ بل سورۃ یوحائی کول

دابوقنادہ رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَقْرَأُ فِي الظُّهْرِ فِي الْاُولَيْنِ
بِأَمِّ الْكِتَابِ وَسُورَتَيْنِ (۲)

ترجمہ: نبی ﷺ بہ دماسپینین لمانحہ پہ دوه اولنو رکعتو کی
دالحمڈلہ سرہ دوه سورتونہ ہم لوستل

بنی خپہ ودرول اوچپہ (کسہ) خپہ بانڈی کیناستل۔

دعائشہ ﷺ مرفوع حدیث: وَكَانَ يَقُولُ فِي كُلِّ رَكْعَتَيْنِ التَّحِيَّاتِ
وَكَانَ يَفْرَشُ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَيَنْصِبُ رِجْلَهُ الْيُمْنَى (۳)
ترجمہ: نبی علیہ السلام بہ دهر دوور کعتونو نہ پس التحيات ويلہ
اوگسہ (چپہ) خپہ بہ ئی خورہ کرہ اونبی خپہ بہ ئی ودرولہ۔

۱- مسلم ص ۲۱۹ حدیث ۱ ص ۵۹۹۔

۲- بخاری ص ۱۰۷ ج ۱، مسلم حدیث ۱۸۵ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۷۹ ج ۱۔

۳- مسلم ص ۱۹۱ ج ۱ ص ۹۸؛ مشکوٰۃ ص ۷۵ ج ۱ مسند احمد ص ۳۱ ج ۶۔

دوانل بن حجر رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: (فَلَمَّا جَلَسَ يَعْنِي لِلتَّشَهُّدِ افْتَرَشَ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَيَنْصَبُ رِجْلَهُ الْيُمْنَى)

ترجمہ: ہر کله چپي رسول اللہ ﷺ تشہد لپارہ کیناست نوچپہ (گسہ) خپہ ئی خورہ کرہ اوبنی خپہ ئی ودرولہ

درفاعہ بن رافع مرفوع حدیث: نبی ﷺ یو اعرابی تہ دلمانخہ تعلیم ورکولو اوبیائی ورته وفرمایل: وَإِذَا رَفَعْتَ فَاقْعُدْ عَلَى فَخِذِكَ الْيُسْرَى (۱).
ترجمہ: ہر کله چپي تہ پورته شی (ددویمی سجدی نہ) نوپہ چپ (گس) ورون (پتون) کینہ

دعبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: (إِنَّمَا سُنَّةُ الصَّلَاةِ أَنْ تَنْصِبَ رِجْلَكَ الْيُمْنَى وَتُثْنِيَ الْيُسْرَى) (۲)

ترجمہ: بیشکہ سنت دلمانخہ ودرول بنی خپی اوخملول دچپی خپی
پہ یوبل روایت کی دعبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہ نہ انّ مِنْ سُنَّةِ الصَّلَاةِ أَنْ تَنْصِبَ الْقَدَمَ الْيُمْنَى وَالْجُلُوسَ عَلَى الْيُسْرَى (۳).

ترجمہ: بیشکہ دلمانخہ دستتونه ودرول دبنی خپی اوکیناستل پہ
چپہ خپہ دی

دوائل بن حجر رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: قَالَ صَلَّيْتُ خَلْفَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَمَّا قَعَدَ وَتَشَهُّدَ فَرَشَ قَدَمَهُ الْيُسْرَى عَلَى الْأَرْضِ وَجَلَسَ عَلَيْهَا (طحاوی ص ۲۵۹ ج ۱)

۱- ابوداود ص ۱۳۲ ج ۱ مسند احمد ص ۲۶۰ ج ۴.

۲- بخاری ص ۱۱۴ ج ۱.

۳- نسائی ص ۱۷۳ ج ۱ حدیث ۱۱۵۸ ابن عبد البر فی التمهید ص ۲۵۴ ج ۱۹

ترجمه: وائل رضی اللہ عنہ فرمائي چي مارسول الله ﷺ پسي لمونځ وکړ هر کله چي کيناست او التحيات اوتشهدتي ويل نوچپه خپه ئي په څمکه خوره کړه اوپري کيناست.

يادونه: په ځينو احاديثوکي دتور ک لفظ راغلي دي دتورک دوه طريقې دي.

(۱) بنئ خپه ودرول اوگسه (چپه) خپه بنې طرفته ويستل اوپه کناتو کيناستل.

(۲) بنې اوچپه خپه دواړه بنې طرفته ويستل اوپه کناتو کيناستل. (۱) نوپه کومواحاديثوکي چي تورک راغلي دي هغه په حالت دعذر اوبيماري بنادي.

دليل پدي خبره دعبدالله بن عمر رضي الله عنهما حديث اوقول دي. اَنْ تَنْصِبَ رَجُلَكَ الْيُمْنَى وَيُشْنَى الْيُسْرَى (۲).

ترجمه: چي بنئ خپه ودروي اوچپه (گسه) خپه وگرزوي نودابن عمر رضي الله عنهما نه چاپوښتنه وکړه چي تاسوڅو تورک کوي ابن عمر رضي الله عنهما وفرمايل اِنْ رَجُلًا لَا تَحْمِلَانِي (۲) چي يعنې ځمانسپي مانشي پورته کولي (په خپونشم کيناستي).

يعنې زه معذوريم په بنپونشم کيناستي همداخبره په موطا امام مالک رحمته الله عليه کي ذکرده اِنَّمَا أَفْعَلُ هَذَا مِنْ أَجْلِ أَنِّي أَشْتَكِي (۳).

۱- معارف السنن ص ۹۵ ج ۲

۲- بخاری ص ۱۱۱ ج ۱ موطا امام مالک ص ۷۲.

۳- بخاری ص ۱۱۴ ج ۱.

۴- موطا امام مالک ص ۷۲.

داتورک تحکه کومه چې زه تکلیف لرم

په ناسته کې لاسونه په ورنوټواینبودل سنت دي

د عبدالله بن عمر رضی الله عنہ مرفوع حدیث: كَانَ إِذَا جَلَسَ فِي الصَّلَاةِ وَضَعَ كَفَّهُ الْيُسْرَى عَلَى فَخْذِهِ الْيُسْرَى وَوَضَعَ كَفَّهُ الْيُمْنَى عَلَى فَخْذِهِ الْيُمْنَى (۱).
نبي ﷺ به چې کله په لمانځه کې کیناست نو چپ لاس به ټی په چپ ورون (پتون) او ښی لاس په ښی ورون کینبود.

د عبدالله بن زبیر رضی الله عنہ مرفوع حدیث: وَضَعَ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى فَخْذِهِ الْيُمْنَى وَوَضَعَ يَدَهُ الْيُسْرَى عَلَى فَخْذِهِ الْيُسْرَى (۲).

ترجمه: رسول الله ﷺ به ښی لاس په ښی ورون (پتون) کینبود او چپ لاس په چپ پتون (ورون) کینبود.

د وائل بن حجر رضی الله عنہ مرفوع حدیث: قَالَ: قَدِمْتُ الْمَدِينَةَ قُلْتُ لَا تُظْرَنُ إِلَى صَلَاةِ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَلَمَّا جَلَسَ يَعْنِي لِلشَّهَادَةِ افْتَرَشَ رِجْلَهُ الْيُسْرَى وَوَضَعَ يَدَهُ الْيُسْرَى عَلَى فَخْذِهِ الْيُسْرَى، وَنَصَبَ رِجْلَهُ الْيُمْنَى (۳).

ترجمه: وائل رضی الله عنہ فرمائي چې مديني منوري ته راغلم نو ما ځان سره وويل چې خامخا و ضرور به د نبي ﷺ لمانځه ته گورم. نو هر کله چې

۱- مسلم ص ۵۸۰ موطا امام مالك ص ۷۱ مصنف عبدالرزاق ص ۱۹۵ ج ۲.

۲- مسلم ص ۱۶ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۸۵ ج ۱.

۳- ترمذي ص ۲۹۲ صحيح ابن خزيمة ص ۳۵۳ ج ۱ ص ۷۱۳ مسند احمد ص ۳۱۶ ج ۲.

نبی ﷺ تشهد ته کیناست دچپه (گسه) خپه ئی خوره کره اوچپ لاس ئی په چپ ورون کینبود اوبنی خپه ئی ودروله.

په ناسته کې تشهد ویل واجب دي

دعائشہ عنه مرفوع حدیث: وَكَانَ يَقُولُ فِي كُلِّ رَكَعَتَيْنِ التَّحِيَّاتِ (۱).

ترجمه: دهرودوه رکعتونو نه روسته به ئی په ناسته کې تشهد لوسته.

دعبداللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: قَالَ عَلَّمَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ

التَّشَهُدَ فِي وَسْطِ الصَّلَاةِ وَآخِرَهَا (۲).

ترجمه: عبداللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ فرمائي چې ماته رسول الله ﷺ تشهد

وښوده په مینځ دهرلمانځه اوآخر دهرلمانځه کې (په اوله ناسته

اودوهمه ناسته کې).

دعبداللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: قَالَ: قَالَ لَنَا رَسُولُ اللَّهِ ﷺ قُ

لَوْا فِي كُلِّ جَلْسَةِ التَّحِيَّاتِ (۳).

ترجمه: ابن مسعود رضی اللہ عنہ فرمائي چې رسول الله ﷺ وفرمايل چې په

هره ناسته کې التَّحِيَّاتُ وواځی.

دعبداللہ بن مسعود رضی اللہ عنہ په روایت بل حدیث: فَقَالَ إِذَا قَعَدْتُمْ فِي كُلِّ

رَكَعَتَيْنِ فَقُولُوا التَّحِيَّاتِ (۴).

ترجمه: رسول الله ﷺ وفرمايل كله چې تاسو په هردوه رکعتو کینی

نوالتحيات وواځی.

۱ - مسلم ع- ۴۹۷.

۲ - مسند احمد ص ۴۵۹ ج ۱، مجمع الزوائد ص ۱۴۲ ج ۴.

۳ - نسائي ع- ۱۱۶۶.

۴ - نسائي ع- ۱۱۵۳.

دتشهد الفاظ

د عبدالله بن مسعود رضي الله عنه مرفوع حديث: عبدالله بن مسعود رضي الله عنه فرمائي چې نبي صلى الله عليه وسلم به څنگه مونږ ته دقران دسورت تعليم راكولو او همداشان به ئي مونږ ته دتشهد او التحيات تعليم راكولو او نبي صلى الله عليه وسلم وفرمايل چې كله په تاسو كې څوك په لمانځه كې ناسته كوي نو دا التحيات دواځي. التحيات لله والصلوات والطيبات، السلام عليك ايها النبي ورحمة الله وبركاته السلام علينا وعلى عباد الله الصالحين اشهدان لا اله الا الله واشهدان محمدًا عبده ورسوله. (۱)

د ابن مسعود رضي الله عنه نه يوبل حديث په داسې الفاظو روايت شويدي (عَلَّمَنِي رَسُولُ اللَّهِ صلى الله عليه وسلم التَّشَهُّدَ كَفَى بَيْنَ كَفَيْهِ كَمَا يُعَلِّمُنِي السُّورَةَ مِنَ الْقُرْآنِ) (۲)

ځملا لاس در رسول الله صلى الله عليه وسلم په دواړو لاسونو كې وه او ماته ئي دتشهد داسې تعليم اوښودنه كوله لكه څنگه ئي چې ماته دقران شريف دسورة ښودنه كوله.

فائده: ددې حديث نه درې خبرې معلوميري

(۱) دتشهد تعليم ښودنه.

(۲) دتشهد تعليم اوښودنه ديوسورت په شان.

(۳) سترگې مشي او مصافحه په دواړه لاسه سنت ده.

۱ - بخاري ص ۱۱۵ ج ۱ مسلم ص ۱۷۳ ج ۱.

۲ - مسلم ص ۹۰۱ حديث ۱۰۲ بخاري ص ۲۶۶۵ ترمذي ص ۲۸۹ نسائي ص ۱۱۶۲.

ابوداود ص ۹۶۸ ابن ماجه ص ۸۹۹.

(۱) امام ترمذی فرمائی چې دتشهد په باره کې صحیح حدیث د عبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ دی او پدې ذریاتو صحابه کرامو رضی اللہ عنہم او تابعینو رضی اللہ عنہم عمل دی (۱).

(۲) ابن بریرة رضی اللہ عنہ فرمائی چې ماد تشهد په باره کې د عبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ حدیث نه بنائسته حدیث ندی اوریدلی (۲).

(۳) عبدالله بن عمر رضی اللہ عنہ فرمائی چې ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ به خلکو ته دپورتنی تشهد تعلیم ور کولو (۳).

په اوله ناسته کې په تشهد زیاتونه نه کول

د عبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: عَلَّمَنِي رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فِي أَوَّلِ الصَّلَاةِ وَآخِرَهَا ثُمَّ إِنْ كَانَ فِي وَسْطِ الصَّلَاةِ نَهَضَ حِينَ يَقْرَأُ مَنْ تَشَهُدَهُ وَإِنْ كَانَ فِي آخِرِهَا دَعَا بَعْدَ تَشَهُدِهِ بِمَا شَاءَ اللَّهُ أَنْ يَدْعُو ثُمَّ يُسَلِّمَ (۴).

ترجمه: عبدالله بن مسعود رضی اللہ عنہ فرمائی چې ماته رسول الله دتشهد تعلیم را کولو په اوله ناسته او اخره ناسته کې بیا کچیرته په مینځ دلمانځه کې (اوله ناسته وه) نو چې کله به تشهد نه اوزگار شو پورته به شو او که په اخره ناسته کې به وه نوروسته دتشهد نه به ټی بڼه پوره دعا وکړه او بیا به ټی سلام وکړزولو.

یو بل روایت دابن مسعود رضی اللہ عنہ کې داسې دی چې
وَلَا يَزِيدُ عَلَى التَّشَهُدِ شَيْئًا فِي الرُّكْعَتَيْنِ الْأُولَيَيْنِ (۵).

۱- ترمذی - ۲۸۹.

۲- معجم کبری للطبرانی ج ۳۹ ص ۱۰ حدیث ۹۸۸۳.

۳- معجم الکبیر ص ۳۹ ج ۱ حدیث ۹۸۸۳ طحاوی ص ۲۶۱ ج ۱.

۴- مسند احمد ص ۴۵۹ ج ۱ - ۴۳۸۲.

۵- نسائی - ۱۱۷۶ ترمذی - ۳۶۶.

ترجمه: رسول الله ﷺ به په اول تشهد کې دالتحيات نه څه نه زیاتول
دعاشی عليه السلام مرفوع حدیث: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ لَا يَزِيدُ فِي
الرَّكَعَتَيْنِ عَلَى التَّشْهَدِ (۱).

ترجمه: رسول الله ﷺ په اوله ناسته کې دالتحيات نه څه نه زیاتول.
التحيات به پټ ویل کيږي

دعبدالله بن مسعود رضي الله عنه حدیث قَالَ: مِنَ السُّنَّةِ أَنْ يُخْفِيَ التَّشْهَدَ: (۲).
ترجمه: عبدالله بن مسعود رضي الله عنه فرمائي چې دتشهد پټ لوستل سنت دي.

په ناسته کې په مساوکه گوته اشاره کول سنت دي

يوڅو خبرو ته فکر کوي

۱. اشاره کول دڅلورو امامانو اتفاقۍ سنت دي.
۲. اوپه صحيحو احاديثو اشاره ثابته ده.
۳. اوهمدا مذهب ځمونږ. دامام ابوحنيفه رحمه الله هم دي.
۴. ځينی وروڼه اشاره بدگني او دعوه دامام صاحب رحمه الله مذهب کوي اشاره بدگنل گناه ده ځکه داسنت عمل دی پدی عمل کول دسلو شهيدانواجر دی
۵. ځينی وروڼه وائی چې مونږه ئی ځکه نه کوه چې په طريقه ئی نه پوهيږو چې کوم ځائی او کوم وخت کې گوته پورته کړو؟ هسې نه بيځايه رانه گوته پورته شی نوگناه گاربه شو دا خبره هم خطا ده ځکه چې طريقه ئی زده کړه دين به زده کوي سنت طريقی

۱ - مسند ابویعلی ص ۳۳۷ ج ۷.

۲ - ابوداود ع ۹۸۶ ترمذی ع ۲۹۱ مستدرک ص ۳۵۱ ج ۱.

به زده کوي عمل به پرې کوي په يوه بهانه او بله بهانه به سنت
طريقه نه پريدي.

۶. د اشارې طريقه په احاديثو کې د اشارې بېلا بېلې طريقې
راغلي ټولې صحيح دي ټولې جائزي دي ليکن څمونږه د احنافو په
نزد غوره بهتره طريقه داده چې کلمه د شهادت ته ورسېږي نو د بې
لاس کچه گوته او ورسره څنگ کې گوته به بنده کړي د مينځ اوغټې
گوټي نه به حلقه جوړه کړي او مسواکه گوته به خلاصه پريدي په
لآله سره به گوته پورته کړي او په الا الله باندي به ټی کيږي
او حلقه به دناسته ختميدو پوري وي.

دغه طريقه په لاندي ذکر شوو احاديثو کې راغلي ده.

د عبدالله بن زبير رضي الله عنه مرفوع حديث: وَأَشَارَ بِاصْبَعِهِ السَّبَابَةِ، وَوَضَعَ
إِبْهَامَهُ عَلَى اصْبَعِهِ الْوُسْطَى (۱)

ترجمه: رسول الله ﷺ به په مسواکه گوته اشاره وکړه اوغټه گوته ټی
په مينځ گوته کيښوده.

د وائل بن حجر رضي الله عنه مرفوع حديث: وَقَبَضَ ثَنَيْنِ وَحَلَّقَ وَأَشَارَ بِالسَّبَابَةِ (۲)
ترجمه: اور رسول الله ﷺ دوه گوټي بندي کړي او (د مينځ اوغټې گوټي
نه ټی) حلقه جوړه کړه او په مسواکه گوټي ټی اشاره وکړه په مشکوة
کې داسې دی چې بياني گوته پورته کړه بل روايت
د وائل قال رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ قَدْ حَلَّقَ الْإِبْهَامَ وَالْوُسْطَى وَرَفَعَ الَّتِي تَلِيهَا

۱- مسلم ع ۵۷۹ صحيح ابن حبان ع ۱۹۴۳۲۷ ج ۵.

۲- ابوداود ص ۴۵ ج ۱ مشکوة ص ۸۵ ج ۱ دارمی مشکوة.

ترجمه: وائل رضی اللہ عنہ فرمائي چې ماني صلی اللہ علیہ وسلم وليده چې دگتي او مينځی نه ئی حلقه جوړه کړه او ورسره څنگ کې گوته ئی پورته کړه.

دعبدالله بن عمر مرفوع حدیث: وَعَقَدَ ثَلَاثًا وَخَمْسِينَ وَأَشَارَ بِالسُّبَابَةِ (۱) او ورسره څنگ کې گوته ئی غوټه کړه اوداسې شکل ئی دلاس نه جوړه کړه لکه درې پنځوس اوبیا ئی اشاره په مسواکه گوته وکړه.

داشاري په باره کې نور احادیث

۱. دابن عمر رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث (۲)
۲. دعبدالله بن زبیر رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث (۳)
۳. دوائل رضی اللہ عنہ حدیث (۴)
۴. دابوهريرة رضی اللہ عنہ حدیث په نسائی کې
۵. دسعد رضی اللہ عنہ حدیث په نسائی کې
۶. دعمر رضی اللہ عنہ حدیث په ترمذی، نسائی، ابن ماجه کې
۷. دابوحمیدى الساعدى رضی اللہ عنہ حدیث په ترمذی کې
۸. دابن عباس رضی اللہ عنہ حدیث په بیهقی کې
۹. دابن عباس رضی اللہ عنہ حدیث په بیهقی کې
۱۰. دمعاذ رضی اللہ عنہ حدیث په طبراني کې
۱۱. دخفاف رضی اللہ عنہ حدیث په مسند احمد او بیهقی کې

۱- مسلم ۵۸۰.

۲- مسلم ص ۲۱۶ ج ۱، نسائی ص ۱۷۳ ج ۱ ترمذی ص ۳۹ ج ۱.

۳- مسلم ص ۲۱۶ ج ۱ نسائی ص ۱۷۳ ج ۱ ابوداود ص ۱۴۹ ج ۱.

۴- ابوداود ص ۱۴۹ ج ۱، نسائی ص ۱۷۳ ج ۱ مشکوة ص ۸۵ ج ۱.

اشاره او احناف

۱. دفتح القدير مصنف علامه ابن همام رحمته الله په فتح القدير
ص ۲۷۲ ج ۱ کې ليکي چې **وَهُوَ خِلَافُ الدَّرَايَةِ وَالرَّوَايَةِ**.

ترجمه: داشاری نه انکار کول دحديث او عقل نه خلاف
دی. (۲) امام محمد په موطا کې ليکي چې **وَهُوَ قَوْلُ أَبِي حَنِيفَةَ** ص ۱۰۸
ترجمه: دا اشاره دامام صاحب وينا او مذهب دی.

۲. علامه ملا علی قاري حنفی رحمته الله په مرقات شرح مشکوة
کې داشاری بيلابيلی طريقی بيانوي اوبيا ليکي **الْأَخْبَارُ وَرَدَتْ
بِهَا جَمِيعًا وَكَانَهُ عَلَيْهِ السَّلَامُ كَانَ يَصْنَعُ مَرَّةً هَكَذَا وَمَرَّةً
هَكَذَا** (۱).

ترجمه: دا حديثونه داتولي طريقی ثابتي دی. گویا که نبی صلی الله علیه و آله به
کله په يوه طريقه اشاره کوله او کله په بله طريقه.
ملا علی قاري حنفی پرې ځانگړی رساله ليکلي ده.
۳. علامه شامي رحمته الله اشاره سنت گڼي او په اثبات ټي رساله
ليکلي ده.

۴. امام قاضي ثناء الله پاني پتي رحمته الله ټي سنت گڼي او په اثبات
ټي رساله ليکلي ده.

۵. دامام مجدد الف ثاني رحمته الله ځوی شيخ محمد صادق اوشيخ
محمد سعيد رحمته الله ټي هم سنت گڼي اگر که پلار امام الف ثاني
رحمته الله ټي نه مني خودا دامام مجدد الف ثاني رحمته الله تفردات دی

۶. دکنز العمال مؤلف امام علی متقی رحمۃ اللہ علیہ ثی سنت گہنی اوپہ اثبات ثی رسالہ لیکلی.
۷. شیخ عبدالحق محدث دہلوی رحمۃ اللہ علیہ (صاحب لمعات شرح مشکوٰۃ) ثی ہم سنت گہنی.
۸. علامہ عبدالحی لکهنوی رحمۃ اللہ علیہ ثی سنت گہنی اوپہ اثبات ثی رسالہ لیکلی.
۹. امام کاسانی بدائع الصنائع مؤلف ثی ہم سنت گہنی.
۱۰. امام ابواللیث ثمر قندی رحمۃ اللہ علیہ ثی سنت گہنی اوداسی نوراحناف علماء.

تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ

دفعہ حنفی پہ لاندی کتابونو کي داشاری ذکر شته

۱. فتاوی تاتار خانیہ
۲. ذخیرہ
۳. غنیہ
۴. فتح القدير
۵. شامی
۶. بحر الرائق
۷. المحيط
۸. بدائع الصنائع
۹. خانیہ
۱۰. مجمع البحرين اوداسی نور

تِلْكَ عَشْرَةٌ كَامِلَةٌ

نوداشاری نه انکار کول سر زوری ده باید داسنت عملی شی ٹیینی صوفیان رونہ چي دستتو دتابعداري کلکي دعوی کوي اوسنت

زوائدوته هم دموکدو درجه ورکوي اوداشاري په باره کې دغفلت نه کاراخلي سره ددینه چې اشاره په پیرو احادیثو ثابتې ده دامام ابوحنیفه رحمۃ اللہ علیہ مذهب دی.

په اشاره کې به اول لاس خلاص وي داشاري په وخت کې به ګوتي بندوي

دعبداللہ بن عمر رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث:

إِذَا جَلَسَ فِي الصَّلَاةِ وَضَعَ كَفَّهُ الْيُمْنَى عَلَى فَخْذِهِ الْيُمْنَى وَقَبَضَ أَصَابِعَهُ كُلَّهَا وَأَشَارَ آه (۱).

ترجمه: رسول الله ﷺ به چې کله په لمانځه کې کیناست نوښي ورغوي به ئی په ښي پتون کېښود او ګوتي به ئی راټولې کړي او اشاره به ئی وکړه.

تشریح: په حدیث کې اول لاس ایښودل راغلي دي بیاروسته ټولول او اشاره کول راغلي دي.

دناستي تراخړه به ګوتي بندي وي

دوائل رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: وَقَبَضَ أَصَابِعَهُ وَبَسَطَ السَّبَابَةَ وَهُوَ يَقُولُ يَا مُقَلِّبَ الْقُلُوبِ ثَبِّتْ قَلْبِي عَلَى دِينِكَ (۲).

ترجمه: نبي ﷺ به ګوتي راټولې کړي اومسواکه ګوته به ئی خوره کړه اودغه دعاء به ئی وکړه.

۱- ابوداود ص ۱۹۴ ج ۱، مسلم ص ۱۱۶ ج ۱.

۲- ترمذي ص ۱۶۸ ج ۲.

داشارې نه بغیر ګوته خوزول ندي پکار

د عبدالله بن زبیر رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يُشِيرُ بِأَصْبِعِهِ وَلَا يُحَرِّ كُهَا (۱)

ترجمه: نبي ﷺ به په ګوته اشاره کوله ګوته به ټي نه خوزوله. یادونه: په کوم حدیث کې چې تحریک (خوزول)، راغلي دهغې نه مراد داشارې لپاره خوزول دي داخرنی دوه رکعتو کولو طریقه:-- که لمونځ خلور رکعتیزوه نو دایاتې دوه رکعت به هم دمخکنو دوه رکعتو په شان وکې او که دوه رکعت به نو همدا دلمونځ کوونکي احرني ناسته ده.

نودتشهد نه روسته به په اخری ناسته کې درود شریف ووايي.
د کعب بن عجرة رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث دي چې رسول الله ﷺ به لمانځه کې د درود ابراهیمی تعلیم ورکولو درود ابراهیمی هماغه درود دي چې مونږ اوتاسې ټي په لمانځه کې وایو. اویا په لاندینو ذکر شو وکتا بونو دا حدیثو کې بیان راغلي دي
(بخاری ص ۴۷۷ ج ۱، ایضا ص ۹۴۰ ج ۲، مشکوٰۃ ص ۵۲ ج ۱، مسلم ص ۱۷۵ ج ۱، ابوداود نسائي صحیح ابن خزیمه ص ۷۱۰ صحیح ابن حبان ص ۱۹۶ نصب الرایه ص ۴۲۶ ج ۱ ترمذی ۳۴۷۷، مستدرک ۳۵۴ ج ۱ حدیث ۸۴۰)

دروود شریف نه پس دعا

یادونه: (۱) هر ه دعا چي لمونځ کوونکي ته یاده وي هغه دوواځي البته ماثوری دعاګاني یعنی هغه دعاګاني چي په قران او حدیث کې راغلي وي د دغه وخت ډیر دعاګاني په صحیحو احادیثو کې راغلي دي

یادونه: (۲) که یوه دعاواځي او که دیوي نه زیاتي دعاوي واځي هیڅ ګناه نلري دعاوي چي څومره زیاتي واځي په هماغه اندازه اجر او ثواب دي او دعا قبلېږي.

(۳) البته امام به دومره زیاتي دعاګاني نکوي چي مقتدیان تنګ شي ځکه په دوي کې هر رنگ خلک وي ضعیفان، سپین ږيري د عذر خاوندان، مریضان او په احادیثو کې د دینه منع راغلي ده چي مقتدیان تنګ کړي

په احادیثو کې زیاتي دعاګاني راغلي دي چي یو څوئي نقلوو

دابوهریره عليه السلام مرفوع حدیث: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا فَرَغَ أَحَدُكُمْ مِنَ التَّحَدُّثِ الْآخِرِ فَلْيَتَعَوَّذْ بِاللَّهِ مِنْ أَرْبَعٍ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ (۱)

ترجمه: رسول الله ﷺ فرمائي چي کله یو ستاسي نه د تشهد نه فارغ شي نو دا دعاواځي

اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ وَمِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَمِنْ فِتْنَةِ الْمَحْيَا وَالْمَمَاتِ.

د ابن عباس رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: عَنْ النَّبِيِّ ﷺ كَانَ يَقُولُ بَعْدَ التَّشْهَدِ اللَّهُمَّ إِنِّي أَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ جَهَنَّمَ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ عَذَابِ الْقَبْرِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الدَّجَالِ، وَأَعُوذُ بِكَ مِنْ فِتْنَةِ الْحَيَاةِ وَالْمَمَاتِ (۱).

ترجمہ: ابن عباس رضی اللہ عنہ د نبی ﷺ نہ نقلوی چہ نبی ﷺ بہ روستہ دتشہد نہ دادعا وئیلہ: اے اللہ یقیناً زہ پناہ نیسم پہ تاسرہ داوردعذاب نہ اوپناہ نیسم پہ تاسرہ دعذاب قبرنہ اوپناہ نیسم پہ تاسرہ دفتنی ددجال نہ اوپناہ نیسم پہ تاسرہ دفتنی دژوند اوامرگ نہ داوبکر صدیق رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: قُلْتُ يَا رَسُولَ اللَّهِ عَلَّمَنِي دُعَاءً أَذْعُو بِهِ فِي صَلَاتِي قَالَ قُلْ اَللّٰهُمَّ اِنِّیْ ظَلَمْتُ نَفْسِیْ ظُلْمًا کَثِیْرًا وَلَا یَغْفِرُ الذُّنُوْبَ اِلَّا اَنْتَ فَاغْفِرْ لِیْ مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِیْ اِنَّکَ اَنْتَ الْغَفُوْرُ الرَّحِیْمُ (۲).

ترجمہ: ابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ فرمائی چہ ما وویل اے داللہ رسولہ ماتہ یوہ داسی دعا وبنایہ چہ زہ ئی پہ لمانحہ کپی غواہم: رسول اللہ ﷺ وفرمایل چہ دادعا کوہ اے اللہ بپشکہ ماپہ خپل نفس بپنبی زیات ظلم کریدی اوغیرستانہ بل شوک گناوی نہ شی بنبلی ماتہ گناہ وبنہ پہ بنبی ستالہ خوا، اوپہ مارحم وکرہ بپشکہ تہ بنبونکی او مہربان ئی

۱ - مسلم ع ۵۹۰.

۲ - بخاری ع ۸۳۱، مسلم ع ۲۷۰۵.

دلما نځه په اخر کي بني اوچپ طرفته سلام گرزول

عبدالله بن مسعود رضي الله عنه مرفوع حديث: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ السَّلَامَ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ حَتَّى يُرَى بَيَاضُ خَدِّهِ الْأَيْمَنِ وَعَنْ يَسَارِهِ السَّلَامَ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ حَتَّى يُرَى بَيَاضُ خَدِّهِ الْأَيْسَرِ (١).

ترجمه: ابن مسعود رضي الله عنه فرمائي چې بيشكه رسول الله ﷺ به سلام بني طرفته داسي گرزولو چې دښي انتگو سپينوالی به ئي ښکاره شو اوچپ طرفته به ئي همداسي گرزولو اوداسي به ئي ويل چې السلام عليكم ورحمة الله.

دسعد بن ابی وقاص مرفوع حديث: قَالَ كُنْتُ أَرَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ وَعَنْ يَسَارِهِ حَتَّى أَرَى بَيَاضَ خَدِّهِ (٢).

ترجمه: ابن مسعود رضي الله عنه فرمائي چې مابه رسول الله ﷺ بني اوچپ طرفته دسلام گرزولو په وخت کي وليده چې سپين والی داننگو به ئي ښکاریده.

١ - ابوداود ص ١٥٠ ج ١ - ٩٩٦ ترمذي - ٢٩٥، ابن ماجه - ٩١٤ سنه

دارقطني ص ٣٥٦ ج ١ صحيح ابن حبان ص ٣٢٩ ج ٥ حديث ١٩٩٠ طحاوي ص ٢٦١

ج ١.

٢ - مسلم - ٥٨٢ ص ١١٦ ج ١ مشکوة ص ٨٧.

د علي رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث:

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ : مِفْتَاحُ الصَّلَاةِ الطَّهُّورُ، تَحْرِيمُهَا التَّكْبِيرُ، وَتَحْلِيلُهَا التَّسْلِيمُ (۱).

ترجمه: رسول الله ﷺ فرمائي چي دلمانحه کونجي پا کوالی دی اوتحریمه ئی الله اکبر دی اودلمانحه نه وتل په سلام دی.

طریقه د سلام (السلام علیکم ورحمة الله) ده

د عبد الله بن مسعود رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ السَّلَامَ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ (۲).

ترجمه: رسول الله ﷺ به ښي طرفته سلام ګرزولو اوداسې به ئی ویل چي السلام علیکم ورحمة الله

سلام په وخت کي ښه پوره مخ اړول

د عبد الله بن مسعود رضی اللہ عنہ حدیث: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يُسَلِّمُ عَنْ يَمِينِهِ السَّلَامَ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ حَتَّى يُرَى بَيَاضُ خَدِّهِ الْأَيْمَنِ..... وَيُسَلِّمُ عَنْ يَسَارِهِ السَّلَامَ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ حَتَّى يُرَى بَيَاضُ خَدِّهِ الْأَيْسَرِ

ترجمه: رسول الله ﷺ به ښي طرفته سلام ګرزولو اوداسې به ئی ویل چي السلام علیکم ورحمة الله تر دې چي دښي مخ سپین

۱ - ابوداود ع- ۶۱۸.

۲ - ابوداود ص ۱۵۰ ج ۱، مشکوة ص ۸۸ ج ۱.

والی به ئی بنکاره شو اوچپ طرفته به ئی سلام و گرزولو اوداسی به
ئی ویل چپی السلام علیکم ورحمة الله تردی چپی دچپ (گس
انگو) سپین والی به ئی بنکاره شو.

په همدغه مضمون یوحديث دسعدبن ابی وقاص رضی الله عنه په روایت
مخکې ذکر شو.

دوه سلامه گرزول سنت دي

پدې موضوع دوه احاديثه وړاندې ذکر شو او یو بل حديث په ابن
ماجه کې دعماربن یاسر رضی الله عنه په روایت ذکر دی.
امام بدرالدین عینی رحمته الله تقریباً دشلو صحابه کرامو رضی الله عنهم نه احاديث
نقل کړيدي چې په ټولو احاديثو کې د دوه سلامونو ذکر دی.

دعاءُ دعاءِ طریقہ

سلام نہ روستہ مقتدیا نوتہ مخ گر زول

دسمرة بن جندب رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث

كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا صَلَّى صَلَاةً أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ (۱)

ترجمہ: نبی ﷺ بہ چہ کلہ لمونخ خلاص کر، نومونبر تہ بہ ئی مخ راوارولو۔

دبراء بن عازب رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: قَالَ كُنَّا إِذَا صَلَّيْنَا خَلْفَ رَسُولِ

لِللَّهِ ﷺ أَحْبَبْنَا أَنْ نَكُونَ عَنْ يَمِينِهِ فَيُقْبِلُ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ (۲)

ترجمہ: براء بن عازب رضی اللہ عنہ فرمائی چہ کلہ بہ مونبرہ رسول اللہ ﷺ پسپہ لمونخ وکر نومونبرہ بہ خوبسولہ چہ مونبرہ دحضور ﷺ بنہی طرفتہ وی چہ مونبرہ تہ مخ وارہ وی

انس رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: قَالَ أَكْثَرُ مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَنْصَرِفُ عَنْ يَمِينِهِ (۳)

ترجمہ: انس رضی اللہ عنہ فرمائی چہ زیاترہ بہ نبی علیہ السلام دلمانحہ نہ روستہ بنہی طرفتہ گر زیدو۔

یادونہ: دیورتنو احادیثو نہ خو خبری معلومیبری

۱۔ دسلام نہ روستہ مقتدیانو تہ مخ گر زول اودعا کول

۱ - بخاری ص ۱۱۷ ج ۱ حدیث ۸۱۵.

۲ - مسلم ع ۷۰۹.

۳ - مسلم ع ۷۰۸.

۲. زیاتره به نبی ﷺ مخ بنې طرفته ګرزولو.
۳. دپورتني حديث نه ضمنا اودځينو نورو احاديثو نه ښکاره معلومېږي چې کله کله به نبی علیه السلام چې طرفته هم مخ ګرزولو.
۴. دصحابه کرامو مینه اوشوق دنبی علیه السلام لیدوته.

دلمانځه نه روسته اذکاراوتسبیحات

دمغیره بن شعبه رضی الله عنه مرفوع حدیث: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَقُولُ فِي دُبْرِ صَلَاتِهِ إِذَا سَلَّمَ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ (۱).

ترجمه: رسول الله ﷺ به دلمانځه نه روسته دادعا ویله له الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ اللَّهُمَّ لَا مَانِعَ لِمَا أَعْطَيْتَ ، وَلَا مُعْطَى لِمَا مَنَعْتَ وَلَا يَنْفَعُ ذَا الْجَدِّ مِنْكَ الْجَدُّ.

دثوبان رضی الله عنه مرفوع حدیث: قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا انْصَرَفَ مِنْ صَلَاتِهِ اسْتَغْفَرَ ثَلَاثًا وَقَالَ اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ وَمِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ (۲).

ترجمه: رسول الله ﷺ به چې کله دلمانځه نه فارغ شو نو درې ځله به ئی استغفرالله ویل اوبیائی ویل چې اللَّهُمَّ أَنْتَ السَّلَامُ مِنْكَ السَّلَامُ تَبَارَكْتَ يَا ذَا الْجَلَالِ وَالْإِكْرَامِ.

۱ - بخاری ع - ۸۱۴ کتاب الاذان حدیث ۶۳۳۰ کتاب الدعوات مسلم ع - ۵۹۱.

۲ - مسلم ع - ۵۹۱ ترمذی ع - ۳۰۰ نسائی ص ۱۲۲۷ ابن ماجه ع - ۹۲۸.

یوه ضروري یادونه: په ځینو احادیثو کې راغلي چې رسول الله ﷺ به لمانځه نه روسته دعاګاني کولي په ځینو احادیثو کې راغلي چې رسول الله ﷺ به د فرض لمانځه نه روسته اذکار او دعاګاني کولي او فرض لمانځه نه روسته دعاوی بنې قبلېږي په ځینو احادیثو کې راغلي چې رسول الله ﷺ به د فرض لمانځه نه اوسلام نه روسته یواځې دَاللّٰهُمَّ اَنْتَ السَّلَامُ په اندازه کیناستو نوپه ټولو کې د تطبیق لپاره اوپه ټولو احادیثو باندې د عمل لپاره ښه طریقه داده چې کله لمونځ پوره خلاص شی سنت هم خلاص بیا پوره اذکار وکړي او دعا وکړي.

د تسبیحاتونه روسته او دعا نه مخکې درود شریف ویل

د فضاله بن عبید ؓ مرفوع حدیث: نوموړی صحابی ته رسول الله ﷺ د دعا طریقه وښوده او ورته وی فرمایيل چې (فَاَحْمَدُ اللّٰهَ بِمَا هُوَ اَهْلُهُ وَصَلَّ عَلٰی ثُمَّ ادْعُهُ) (۱).

ترجمه: چې د الله ﷻ د شان سره وپرتنا ووايه او درود ووايه په ما بیا دعا وغواړه.

د عمر فاروق ؓ اثر الدُّعَاءُ مَوْقُوفٌ بَيْنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ لَا يَصْعَدُ مِنْهَا شَيْءٌ حَتَّى تُصَلِّيَ عَلَى نَبِيِّكَ (۲).

۱- ترمذی ص ۱۸۶ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۸۶ حدیث حسن ابوداود نسائی

۲- ترمذی ص ۶۴ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۸۷.

دعاء دځمکې او اسمان په مینځ کې بنده وي اسمان ته ترې هیڅ شی نه پورته کیږي تردې چې درود په خپل پیغمبر وواځي.

دلمانځه نه روسته دعا

د ابوامامه رضی الله عنه مرفوع حدیث: قِيلَ يَا رَسُولَ اللَّهِ ﷺ أَيُّ الدَّعَاءِ أَسْمَعُ

قَالَ جَوْفَ اللَّيْلِ الْآخِرِ وَ بَعْدَ الصَّلَاةِ الْمَكْتُوباتِ (۱).

ترجمه: ای دالله ﷻ رسول له کومه دعا به قبلېږي؟ رسول الله و فرمایل چې د شپې په اخره برخه کې او د فرض د لمونځ نه روسته.

د عبدالله رضی الله عنه مرفوع حدیث: عَنْ الْأَسْوَدِ بْنِ عَبْدِ اللَّهِ عَنْ أَبِيهِ قَالَ صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ الْفَجْرَ فَلَمَّا سَلَّمَ انْحَرَفَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ وَدَعَا (۲).

ترجمه: ابن مسعود رضی الله عنه فرمائي چې ما رسول الله ﷺ سره د سهار لمونځ وکړ هر کله ئې چې سلام وگرزولو راوبه ګرزید او لاسونه به پورته کړل او دعا به ئې کوله.

دمعاذ بن جبل رضی الله عنه حدیث: ابوداود ص ۲۲۰ ج ۱، ترمذی صحیح

ابن حبان مستدرک د ابویکرة رضی الله عنه حدیث:

۱ - ترمذی ص ۱۸۸ ج ۱ مشکوة ص ۱۰۹ ج ۱.

۲ - مصنف ابن ابی شیبه

دیورتنو احادیثو او ددیرو نورو قوی احادیثونه ثابتیږي چې لمانځه نه روسته دعا سنت ده او په اتفاق د علماء مستحب ده.

(۱) امام نووی رحمۃ اللہ علیہ رایه: قَدْ ذَكَّرْنَا بِسُجُوبِ الذِّكْرِ وَالِدُعَاءِ لِلْإِمَامِ وَالْمَأْمُومِ وَالْمُفْرَدِ وَهُوَ مَسْتَحَبٌّ عَقِبَ كُلِّ الصَّلَوَاتِ بِإِلَّا خِلَافٍ (۱).

ترجمه: دامام مقتدی اوځان له لمونځ کوونکي لپاره ذکر او دعا دتولو لمونځونو نه روسته بغير دخلاف نه مستحب دی.

(۲) امام بخاری رحمۃ اللہ علیہ رایه: امام بخاری رحمۃ اللہ علیہ دلمانځه نه روسته دعا لپاره مستقل باب قائم کړیدی.

بَابُ الدُّعَاءِ بَعْدَ الصَّلَاةِ (۲).

تشریح: امام بخاری رحمۃ اللہ علیہ دکلام نه دوه خبرې معلومیږي (۱) دلمانځه نه روسته دعا (۲) قید د فرض او سنت نشته هر لمانځه نه روسته دعا که فرض وي او که سنت وي.

(۳) حافظ ابن حجر رحمۃ اللہ علیہ رایه: حافظ ابن حجر په فتح الباری کې ددغه باب لاندې لیکي چې (وَفِي هَذِهِ التَّرْجُمَةِ رَدٌّ عَلَى مَنْ زَعَمَ أَنَّ الدُّعَاءَ بَعْدَ الصَّلَاةِ لَا يَشْرَعُ) (۲).

۱ - شرح المذهب ص ۴۸۸ ج ۳.

۲ - بخاری ص ۹۳۷ ج ۲.

۳ - فتح الباری ص ۱۱۳ ج ۱۱.

ترجمه: پدې ترجمه کې رددې په هغه چا چې داگمان کوي چې دعا دلمانځه نه روسته روانده.

حافظ ابن حجر رحمۃ اللہ علیہ په دغه ځای کې ډیر احادیث نقل کړيدي چې دهغې نه دلمانځه نه روسته دعا ثابتیږي.

لاسونوپورته کول په دعاء کې سنت دي.

د ابن عباس رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث

سَلُّوا اللَّهَ بِطُورِنِ اكْفِكُمْ وَلَا تَسْأَلُوهُ بِظُهُورِهَا فَإِذَا فَرَعْتُمْ فَاَمْسَحُوا بِهَا وُجُوهَكُمْ (۱).

ترجمه: دالله ﷻ نه دعا وغواړې دخپلو لاسونو په خپټو او دلاسونوپه شاگانو سوال مه کوي اوبیا په دعا کې لاسونه په مخ راکش کړي.

دعانشه ﷺ مرفوع حدیث: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ رَافِعاً يَدَيْهِ حَتَّى أَبْدَى ضَبْعَيْهِ يَدْعُو (۲).

ترجمه: ما رسول الله ﷺ وليده چې په دعا کې لاسونه پورته کړي وه تردې چې له خونه د بدن مبارک ټی ښکاره شو.

د سلمان رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِنَّ رَبَّكُمْ حَيٌّ كَرِيمٌ يَسْتَحْيُ مِنْ عَبْدِهِ إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ أَنْ يَرُدَّهُمَا صَفْرًا (۳).

۱ - ابوداود ص ۲۱۶ ج ۱ ترمذي ابن ماجه مشكوة ص ۱۹۸.

۲ - بخاری جزء رفع الیدین.

۳ - ابوداود ص ۲۱۶ ج ۱ حدیث نمبر ۱۴۸۸، ترمذی ص ۱۹۵ ج ۱ حدیث نمبر ۳۵۵۶ مشكوة ص ۱۹۵ ج ۱ صحیح ابن حبان ص ۱۶۰ ج ۲ حدیث نمبر ۸۷۶ سنن کبری للسیهقي ص ۲۱۱ ج ۲ حدیث نمبر ۲۹۶۵ طبرانی فی المعجم الکبری ص ۲۵۶ ج ۴.

رسول الله ﷺ فرمائی چې بیشکه رب ستاسی ژوندی دی مهربان دی دخپل بنده نه حیاء کوي چې بنده ورته د دعا و سوال لاسونه پورته کړي او الله (ج) ئی خالی (قبول ئی نکړی) رد کړی د عمر رضی الله عنه مرفوع حدیث: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ إِذَا رَفَعَ يَدَيْهِ فِي الدُّعَاءِ لَمْ يَحْطَهُمَا حَتَّى يَمْسَحَ بِهِمَا وَجْهَهُ (۱)،

ترجمه: رسول الله ﷺ به چې کله په دعا کې لاسونه پورته کړل تر هغې به ئی نه ښکته کول تردې چې په مخ به ئی رابښکل د امام زهري رحمه الله مرسل روایت: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ عِنْدَ صَدْرِهِ فِي الدُّعَاءِ ثُمَّ يَمْسَحُ بِهِمَا وَجْهَهُ (۲)،
ترجمه: رسول الله ﷺ به په دعا کې لاسونه تر سینې پورته کول او بیا به ئی په مخ رابښکل

و تر واجب درې رکعتو دې په یو سلام سره:

د ابی بن کعب رضی الله عنه مرفوع حدیث: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُوتِرُ بِثَلَاثٍ يَقْرَأُ فِي الْأُولَى سَبَّحَ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى وَفِي الرُّكْعَةِ الثَّانِيَةِ بِقُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ وَفِي الثَّالِثَةِ بِقُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ لَا يُسَلِّمُ إِلَّا فِي آخِرِ هِنَّ (۳)

۱- ترمذی ص ۱۷۴ ج ۱ مشکوٰۃ ص ۱۹۵ ج ۱

۲- مصنف عبدالرزاق ص ۲۴۷ ج ۲

۳- دارمی ع ۱۵۸۹، طبرانی فی الاوسط ع ۸۱۱۵، نسائی ص ۲۴۸ ج ۱ ابوداود

۱۴۲۳ ابن ماجه ع ۱۱۷۱ مستدرک ص ۲۸۲ ج ۲ ع ۳۰۱۶

ترجمه: رسول الله ﷺ به وتر درې رکعتہ کول په اول رکعت کې به
ثی سورة اعلیٰ لوست او په دویم رکعت کې به ثی سورة کافرون او په
دریم رکعت کې به ثی سورة اخلاص لوست او درې رکعتہ به ثی په
یو سلام کولو.

وضاحت: ددې حدیث نه ښکاره معلومیږي چې وتر درې رکعتہ دی
او دریواړه په یو سلام دی.

دعائشہ عنه مرفوع حدیث یصلیٰ اربعاً فلا تسئل عن حسنہنَّ وطوٰ لهنَّ
ثم یصلیٰ اربعاً فلا تسئل عن حسنہنَّ وطوٰ لهنَّ ثم یصلیٰ ثلاثاً (۱)

ترجمه: رسول الله ﷺ به خلور رکعتہ تهجد کول نو د ښائسته والی او
اوږدوالی په باره کې پوښتنه مه کوه بیا ئی خلور همداسی بیا به ئی
درې رکعتہ وترو کړل.

وضاحت: ددې حدیث نه هم ښکاره ثابتیږي چې وتر درې رکعتہ دې
او دریواړه په یو سلام دی امام نسائی باب قائم کړیدی چې (۲)

دعائشہ عنه دویم مرفوع حدیث: ان رسول الله ﷺ کان لا یسلم فی
رکعتی الوتر (۳)

ترجمه: رسول الله ﷺ به دو ترو په دوه رکعتو کې سلام نه ګرزولو.

دعائشہ عنه دریم مرفوع حدیث: ثم أوثر بثلاث لا یفصل بینهنَّ
(۴) ترجمه: بیا به رسول الله ﷺ درې رکعتہ وتر په یو سلام او کړل.

(۱) ترجمه: بیا به رسول الله ﷺ درې رکعتہ وتر په یو سلام او کړل.

۱- بخاری ص ۱۵۶ ج ۱، مسلم ص ۲۵۶ ج ۱.

۲- باب کیف الوتر بثلاث ص ۲۴۸ ج ۱.

۳- نسائی ص ۲۴۸ ج ۱.

۴- مسند احمد ص ۱۵۶ ج ۶.

دعائشه ﷺ خلورم مرفوع حدیث: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ يُوتِرُ بِثَلَاثٍ لَا يُسَلِّمُ إِلَّا فِي آخِرِ هُنَّ (مستدرک الحاکم)
ترجمه: رسول الله ﷺ به درې رکعتہ وتر سلام یواځی په اخر کې
ګرزولو.

د ابن عباس رضی الله عنه مرفوع اوږد حدیث: دې چې د حدیث اخری برخه را
نقلوو.

ثُمَّ أَوْتَرَ بِثَلَاثٍ (۱).

ترجمه: بیا رسول الله ﷺ درې رکعتہ وټرو کړل.

د ابن عباس رضی الله عنه دویم مرفوع حدیث: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُوتِرُ بِثَلَاثٍ يَقْرَأُ فِي الْأُولَى (بِسْمِ اللَّهِ الرَّبِّ الْعَلِيِّ) وَفِي الثَّانِيَةِ بِقُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ وَفِي الثَّالِثَةِ بِقُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ (۲).

ترجمه: رسول الله ﷺ به درې رکعتہ وټر کولو په اول رکعت کې به
ثی سبح اسم ربک الاعلیٰ لوسته په دویم رکعت کې به ثی سورة
کافرون لوسته په دریم رکعت کې به ثی سورة اخلاص لوسته.

د عبدالرحمن بن ابزی رضی الله عنه مرفوع حدیث: أَنَّهُ صَلَّى مَعَ النَّبِيِّ ﷺ
الْوُتْرَ فَقَرَأَ فِي الْأُولَى بِسْمِ اللَّهِ الرَّبِّ الْعَلِيِّ وَفِي الثَّانِيَةِ قُلْ يَا أَيُّهَا
الْكَافِرُونَ وَفِي الثَّالِثَةِ قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ (۳).

۱- مسلم ص ۲۶۱ ج ۱.

۲- نسائی ص ۲۴۹ ج ۱.

۳- نسائی ص ۲۵۱ ج ۱. مسند احمد ص ۱۰۶ ج ۳ حدیث نمبر ۱۵۳۹۰ طحاوی ص ۱۷۲ ج ۱.

ترجمه: عبدالرحمن بن ابزی رضی اللہ عنہ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم سره وترو کړل نو په اول رکعت کې شی سورة اعلی ولوست په دویم رکعت کې شی سورة کافرون ولوست په دریم رکعت کې شی سورة اخلاص ولوست.

دعلی رضی اللہ عنہ مرفوع حدیث: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ صلی اللہ علیہ وسلم يُوتِرُ بِثَلَاثٍ (۱)
رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم به وتر درې رکعتہ کول.

یادونه: په درې رکعتووتر دشلونه زیات احادیث دی (۲).

اثار د صحابه کرامو رضی اللہ عنہم او تابعینو رضی اللہ عنہم

اول اثر: دابوبکر صدیق رضی اللہ عنہ دنوسی قاسم بن محمد بن ابوبکر رضی اللہ عنہ فرمائی چې رَأَيْنَا اُنَاسًا مِنْهُمْ اَذْرَكُنَا يُوتِرُونَ بِثَلَاثٍ (۳).

ترجمه: کله چې موږ بالغان شو اوپه خه پوهیدو نوموړي لیدل چې خلکو (صحابه کرامو او تابعینو) به وتر درې رکعتہ کول.

دوهم اثر د حسن بصری رضی اللہ عنہ: أَجْمَعَ الْمُسْلِمُونَ عَلَى أَنَّ الْوِتْرَ ثَلَاثٌ لَا يُسَلَّمُ إِلَّا فِي آخِرِهِنَّ (۴).

ترجمه: دټولو مسلمانانو پدې اجماع ده چې وتر درې رکعتہ دې اوسلام به یواځې په اخر ددې وترو کې ګرزول کیږي.

۱ - ترمذی ص ۶۱ ج ۱، مسند احمد ص ۸۹ ج ۱.

۲ - ارجز المسالك علی موطا امام مالک ص ۱۳۵ ج ۱.

۳ - بخاری ص ۱۳۵ ج ۱.

۴ - مصنف ابن ابی شیبہ ص ۲۹۴ ج ۲ نصب الراية ص ۱۲۲ ج ۱.

دریم اثر د عمر بن عبدالعزیز رضی اللہ عنہ : أثبتت عمر بن عبدالعزیز الوتر بالمدينة، بقول الفقهاء ثلاثاً لا يسلم إلا في آخرهن ^(۱) .
عمر بن عبدالعزیز رضی اللہ عنہ دمدينی دفقهاء په وينا په مدينه کې وتر درې رکعتہ وټاکل

د عمر فاروق رضی اللہ عنہ اثر عن المسور بن مخرمه رضی اللہ عنہ قال دفنا ابا بکر لیلاً ، فقال عمر: انی لم اوتر، فقام و صففنا وراءه، فصلی لنا ثلاث رکعات لم یسلم الا فی آخرهن ^(۲) .

ترجمه: مسور بن مخرمه رضی اللہ عنہ فرمائي چې مونږ ابو بکر رضی اللہ عنہ دفن کې ، عمر رضی اللہ عنہ و فرمايل چې ما وتر ندی کېړي نو عمر رضی اللہ عنہ و دریده او مونږه دده پسې شاته صفونه جوړ کړل نو مونږ ته ئی درې رکعت وټرو کړل او سلام ئی یواځې په اخر کې وکړ زولو .

عمر رضی اللہ عنہ به درې رکعتہ وتر کول: عن عائشه رضی اللہ عنہا قالت کان رسول الله صلی اللہ علیہ وسلم یوتر بثلاث لا یسلم الا فی آخرهن وهذا وتر امیر المومنین عمر بن الخطاب رضی اللہ عنہ و عنه اخذ اهل المدينة ^(۳) .

ترجمه: عائشه رضی اللہ عنہا فرمائي چې رسول الله به وتر درې رکعتہ کول او همدا درې رکعتہ وتر د عمر رضی اللہ عنہ هم وه او په همدی درې رکعتوبه دمدينی خلکو عمل کولو .

^۱ - طحاوی ص ۲۹۶ ج ۱ .

^۲ - طحاوی ص ۲۹۳ ج ۱ نصب الرايه ص ۲۲۱ ج ۲ .

^۳ - مستدرک ص ۱۴۷ ج ۱ ص ۱۱۴۰ .

ددرې رکعتو و تروپه مينځ کې سلام ګرزول نشته.

دعائشہ رضی اللہ عنہا مرفوع حدیث اَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ لَا يُسَلِّمُ فِي رَكْعَتَيِ الْوُثْرِ (۱)

ترجمہ رسول الله ﷺ سلام دو تروپه دوه رکعتونو نه ګرزاوله.

دويم حدیث دعائشہ رضی اللہ عنہا ثُمَّ أَوْتَرَ بِثَلَاثٍ لَا يَفْصِلُ بَيْنَهُنَّ (۲)

ترجمہ بيائي و تریه یوسلام و کړل.

دابی بن کعب رضی اللہ عنہ حدیث وَلَا يُسَلِّمُ إِلَّا فِي آخِرِهِنَّ (۳)

ترجمہ رسول الله ﷺ به دو تروپه دوه رکعتو سلام نه ګرزاوله.

ضروري يادونه: وتر درې معنی گاني لري

(۱) معنی لغوی طاق

(۲) تهجد و ته هم وتر وئلی شی د شپې لمانځه ته هم وتر وئلی شی په

خینو احادیثو کې د تهجد و او د شپې لمانځه لپاره وتر لفظ استعمال شوي دي

عبد الله بن ابی قیس رضی اللہ عنہ فرماني چې: سَأَلْتُ عَائِشَةَ رضی اللہ عنہا بِكُمْ

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يُؤْتِرُ قَالَتْ بِأَرْبَعٍ وَثَلَاثٍ وَسِتٍّ وَثَلَاثٍ

و ثَمَانٍ وَثَلَاثٍ وَعَشْرَةٌ وَثَلَاثٍ (۴)

۱- نسائي ص ۶۹۸، دارقطني ص ۳۲، أبيهقي في السنن الكبرى ص ۳۱ ج ۳، طحاوي

ص ۲۸۰ ج ۱.

۲- مسند احمد ص ۱۵۵ ج ۶ ص ۴۵۲۶۴.

۳- نسائي ص ۱۷۰۱ طحاوي ص ۲۸۵ ج ۱.

۴- مسند احمد ابوداود ص ۲۰۰ ج ۱ مشکوة ص ۱۱۲.

مادعائشه ﷺ نه پوښتنه وکړه چې رسول الله ﷺ څو رکعتونه وتر کول، عائشه ﷺ وفرمايل چې څلور اودرې رکعتونه، شپږ اودرې رکعتونه، اته اودرې رکعتونه، لس اودرې رکعتونه.

(۳) اصطلاحی وتر کوم ته چې په شریعت کې وتریږي او دماسخوتن دلمانځه نه روسته کیږي نو داهمیشه درې رکعتونه وه. یادونه: وتر طاق ته وائی دنور لمونځ سره چې یو رکعت یوځای کړي نو طاق ګرزی نو په کومو احادیثو کې چې وتر یو رکعت راغلی دهغې مطلب دادی چې یو رکعت دنور لمانځه سره یوځای کړي نو هغه نور لمونځ طاق ګرزی (۱).

دعبدالله بن عمر رضی الله عنه مرفوع حدیث دی.

قَالَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ صَلَاةُ اللَّيْلِ مَثْنَى مَثْنَى فَإِذَا خَشِيَ أَحَدُكُمْ الصُّبْحَ صَلَّى رَكْعَةً وَاحِدَةً ثُمَّ تَوَضَّأَ لَهُ مَا قَدْ صَلَّى (۲).

رسول الله ﷺ فرمائي چې د شپې لمونځ دوه دوه رکعتونه ترل کیږي کله چې یو ستاسې نه ویریده چې سهار به شی نو یو رکعت دمخکې لمانځه سره ملګری کړي نو دایو رکعت به هغه شوي لمونځ وتریږي.

دپورتنو احادیثو نه ثابته شوه چې وتر درې رکعتونه دي او په یوسلام دی په ځینو احادیثو کې د درې رکعتونه زیات هم راغلي دي خو ځمونږه دامام ابوحنیفه رضی الله عنه مذهب دا حدیثو دصحابه کرامو

۱ - بخاری ص ۱۳۵ ج ۱ ابواب الوتر مسلم ص ۲۵۷ ج ۱.

۲ - بخاری ص ۱۳۵ ج ۱ مسلم ص ۲۵۷ ج ۱.

ﷺ تابعینو ویناگانو او کړنو اودامت داکثريت داجماع موافق دری رکعتہ دی اودری واره په یو سلام دی.

درفولو ستونکو: بنده دقران اوسنت نه درسول الله ﷺ لمونځ بیان کړ د احنافو دلمانځه لپاره ئی دقران اوحدیث اوجماع نه دلائل وړاندې کړل احنافو ورونو: ستاسی لمونځ دپیغمبر لمونځ دی دقران اوسنت موافق دی اودلمانځه هیڅ مسئله دقران اوحدیث نه خلاف نده دانسی شیطانانو په وسوسو په شک کې مه غورزیږی اوداخیل عبادت کلک کړی بیان می لنډ کړو تفصیلی لیکنه زیات وخت نیسی اوتول احادیث نقلول پدی وړه رساله کې امکان ندری الله ﷻ دځما لپاره داخرت ذخیره اودمسلمانانو داصلاح اوپوهاوی سبب اولامل وگرزوي.

وصلی الله علی خیر خلقه محمد واله وصحبه اجمعین.

۲۲ ربیع الثانی ۱۴۳۳ چهارشنبه مازدیگر خلور بجی دخالد بن ولید ؓ مدرسه گلاهی غنی خپل ننگرهار

ISSN 0950-0804
CODEN JGASDH
0950-0804(199809)17:3;1-2